

**Esteettömyydellä osallisuuteen
Jyväskylän ammattikorkeakoulussa**

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN PUHEENVUOROJA 2

MAIJA HIRVONEN (TOIM.)

Esteettömyydellä osallisuuteen Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Ammatillinen opettajakorkeakoulu

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN PUHEENVUOROJA -SARJA
Toimittaja • Eva Ijäs

© 2009

Tekijät & Jyväskylän ammattikorkeakoulu

ESTEETTÖMYYDELLÄ OSALLISUUTEEN
JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Kansi & taitto • Pekka Salminen
Paino • Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print • 2009

ISBN 978-951-830-151-9
ISSN 1796-010X

MYynti JA JAKELU

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

Sisällys

ESIPUHE	7
---------------	---

OSA I – ESTEETTÖMYYSMALLIT JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Maija Hirvonen, Helena Koskimies & Raija Pirttimaa ERILLISYYDESTÄ YHTEISYYTEEN	12
---	----

Hannu Ikonen OHJAUSJÄRJESTELMÄ JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUSSA.....	19
---	----

Helena Koskimies ESTEETTÖMÄN OPPIMISYMPÄRISTÖN MALLI	28
---	----

Satu Liukko & Anne Nurminen KIRJOITTAMISVALMIUKSIEN ARVIOINTI JA KIRJOITTAMISEN OHJAUS	44
---	----

Erja Hiitelä, Kristiina Korhonen, Tarja Lappalainen-Kajan & Eeva-Liisa Lerber OPISKELIJOIDEN OHJAUS MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEASIOISSA.....	53
--	----

OSA II – HYVIÄ KÄYTÄNTEITÄ JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Päivi Bates & Elina Salo VERTAISTUTOROINTI – TUKEA OPISKELIJALLE	68
---	----

Heli Nurmi VERKKO-OPETUKSESTA JA OHJAUksesta.....	72
--	----

Suvi Perttula, Pirjo Pohjolainen Pirjo & Katja Vuorimaa KIRJASTO – KAIKKIEN OPPIJOIDEN PUOLELLA.....	83
---	----

Eila Burns Eila & Marja Olsonen JOKAINEN JAKSAA OMALLA TAVALLAAN – KOKEMUKSIA AMMATTIKORKEAKOULUOPINNOISTA	90
--	----

KIRJOITTAJAT	99
--------------------	----

LÄHTEET.....	103
--------------	-----

LIITTEET	117
----------------	-----

Esipuhe

Jyväskylän ammattikorkeakoulua on kehitetty kohti esteetöntä korkeakoulua vuosina 2007–2008 toteutetun Esteettömät oppimisympäristöt - hankkeen avulla. Esteetön korkeakoulu ottaa toiminnassaan ja oppimisympäristöissään suunnitelmallisesti huomioon opiskelijoiden ja henkilöstön monenlaisuuden. Esteetön oppimisympäristö käsittää niin fyysisen, sosiaalisen kuin psyykkisenkin ympäristön.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu on toiminut (ESOK) pilottina valtakunnallisessa, Jyväskylän yliopiston koordinoimassa ”Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa” -hankkeessa. Korkeakouluopiskelun esteettömyyttä edistävien hankkeiden lähtökohtina ovat olleet mm. opetusministeriön toteuttama selvitys Esteetön opiskelu yliopistoissa (2005), opiskelija- ja vammaisjärjestöjen muistio Esteetön opiskelu kuuluu kaikille (2003), sekä STAKESin koordinoiman Suomen Design for All -verkoston toiminta. Opetusministeriön selvityksessä todetaan esteettömyyden koskettavan kaikkia opiskelijoita ja koko henkilökuntaa. Erityisen tärkeäksi esteettömyyden toteutuminen katsotaan niille korkeakouluyhteisön jäsenille, joilla on jokin vamma, jotka ikääntyvät tai jotka kuuluvat kulttuuriin tai kielellisiin vähemmistöihin. Edellä mainituista julkaisuista nousee esille korkeakoulujen ongelmakohtia ja käytännön toimenpiteitä esteettömyyden edistämiseksi. Julkaisujen mukaan korkeakoulujen esteettömyyden kehittämisessä eniten on kiinnitetty huomiota tilakysymyksiin ja lähinnä liikkumisen esteisiin. Esteettömyystyötä tarvitaan kuitenkin myös suunnittelussa, opintoasioissa, henkilöstökoulutuksessa ja viestinnässä.

Esteettömyyden nousua keskustelun ytimeen korkeakoulupolitiikassa on edistänyt yhdenvertaisuuslain voimaantulo keväällä 2004. Lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneiden oikeussuojaa. Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Sekä välitön että välillinen syrjintä on kielletty. Myös häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä on kielletty. Koulutuksen osalta laki koskee myös ammattikorkeakouluissa annettavaa koulutusta. Syrjintäkielto kohdistuu

koulutuksen järjestäjään. Lakia sovelletaan mm. opiskelijavalinnassa, valintamenettelyissä ja opintosuoritusten arvioinnissa.

Käsillä oleva julkaisu esittelee Jyväskylän ammattikorkeakoulun projektia ja sen tuloksia. Projektin tavoitteena oli kehittää pedagogista toimintamallia ja käytännön opetus- ja ohjaustyötä esteettömyyden periaatteet huomioiden ja siten mahdollistaa ammattikorkeakoulututkinnon suorittaminen ja täydennyskoulutukseen osallistuminen myös opiskelijoille, joilla on erityisiä tuen tarpeita ja/tai jotka tulevat eri kieli- ja kulttuuriympäristöistä. Esteettömyyden toteutuminen vaatii usein ihmiseltä aktiivista oman asian ajamista. Käytännössä se tarkoittaa tietoa omista vaikeuksista ja oikeuksista. Siten yleinen avoimuus erilaisuutta kohtaan ja sen kohtaamiseksi on tärkeää. Korkeakoulun kehittyminen esteettömäksi edellyttää, että tarjolla olevista palveluista ja erityisjärjestelyistä tiedotetaan avoimesti ja ymmärrettävästi. Korkeakouluyhteisössä esteetöntä työskentelemistä ja opiskelua edistää tieto siitä, että tukea on tarvittaessa saatavilla, vaikka siihen ei joutuisikaan turvautumaan. Toki on myös tilanteita, jolloin esteettömyys ja matalan kynnyksen tuki eivät yksin riitä turvaamaan yhdenvertaisuutta. Ammattikorkeakoulun tulee tarjota erityispalveluita niille, joiden yhdenvertaiset mahdollisuudet koulutukseen ja oppimiseen eivät muuten toteudu tai joiden kohdalla oppimisvaikeudet ovat elämänmittainen haaste.

Arvioitaessa Jyväskylän ammattikorkeakoulun Esteettömät oppimisympäristöt projektin toimintaa menneen kahden vuoden ajalta voi erityisen tyytyväinen olla siihen, miten positiivisesti koko hankkeeseen on suhtauduttu henkilöstön ja opiskelijoiden keskuudessa. Esteettömyyden kehittämistä yhdenvertaisesti kaikkia yhteisön jäseniä koskevaksi toiminnaksi on haastanut ammattikorkeakoulun suuri koko – yli 8 000 opiskelijaa ja 800 henkilöstön jäsentä – sekä sen erillään ja erillisesti toimivat yksiköt. Haasteista huolimatta korkeakoulun esteettömyystyö on edennyt huomasti. Esteettömyystyössä keskeisellä sijalla ovat olleet henkilöstön perehdyttäminen ja kouluttaminen. Esteettömyyteen on viimeisen kahden vuoden aikana panostettu huomattavasti. Projektin päällikkö ja muut vastuutoimijat ovat järjestäneet lukuisia koko ammattikorkeakoulua koskevia koulutustilaisuuksia sekä yksikkö- ja henkilöstöryhmäkohtaisia tilaisuuksia. Projektikin on siten ollut esteetön ja huomioinut henkilöstön moninaisuuden ja esteettömyyden oppimisen erilaiset tarpeet.

Opetusministeriön suosituksissa todetaan keskeistä olevan esteettömyyteen ja yhdenvertaisuuteen liittyvien suositusten laatiminen korkeakouluille. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on valmistunut vuoden

2008 lopussa tasa-arvo – ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Esteettömyysprojektin aikana on tunnistettu kehittämismahdollisuuksia, luotu niihin ratkaisumalleja sekä tuotu ne käytäntöön. Hyvänä esimerkkinä tästä on henkilökunnalle ja opiskelijoille suunnattu ohjausmalli mielenterveys- ja päihdeongelmissa, joka löytyy myös tästä julkaisusta. Viestinnässä, esimerkiksi www-sivuilla on korostettu, että korkeakouluopiskelu on mahdollista kaikille.

Julkaisun ilmestyminen Jyväskylän ammattikorkeakoulun Puheen- vuoroja -sarjassa kertoo, että haluamme tuoda näkyville hankkeiden kuluessa esille tulleita näkökulmia. Julkaisu jakaantuu kahteen osaan. *Ossassa I* kuvataan esteettömyyskäsitteen taustaa lyhyesti. Tämän jälkeen esitellään ohjauspalveluiden prosessi sekä yleinen esteettömyysmalli Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Myös hanketyössä keskeiseksi nousut haaste, oppimisvalmiuksien arviointi, kuvataan mallin avulla. Edelleen keskeisiin oppimisen haasteisiin, mielenterveyden vaikeuksiin ja päihteiden käyttöön, on laadittu ohjauksen malli.

Osa II sisältää kuvauksia erilaisista hyvistä käytänteistä, joita Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on kehitetty erityisesti korkeakoulun oppimisympäristöön. Opiskelujen alkuvaihe, opiskeluun sitouttaminen niin suomenkielisten kuin ulkomailta tulleidenkin osalta on merkityksellistä myös korkeakoulussa. Opiskelujen monimuotoistuminen ja erityisesti verkko-opetus asettaa niin opiskelijoille kuin opettajille ja ohjaajille uudenlaisia haasteita mutta myös mahdollisuuksia. Elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti oppiminen ei ole tämän hetkisen tiedon hankkimista, vaan opiskelun tarkoituksena on jatkuvan oppimisen tukeminen. Tässä työssä kirjastot ovat avainasemassa. Kehittyvä oppimisympäristö tuo uusia haasteita myös henkilöstölle. Tätä kuvataan artikkelissa, jossa käsitellään kokemuksia ammattikorkeakouluopinnoista.

Hankkeen päätyminen on vasta alku Jyväskylän ammattikorkeakoulun esteettömyystyössä. Vähitellen hyvät käytännöt, mallit ja ratkaisut jatkavat siirtymistä osaksi jokapäiväistä työtä. Vastuu tästä on kaikilla meillä.

Johanna Heikkilä

kehitysjohtaja

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

OSA I

**Esteettömyysmallit Jyväskylän
ammattikorkeakoulussa**

Erillisyydestä yhteisyyteen

MAIJA HIRVONEN, HELENA KOSKIMIES & RAIJA PIRTTIMAA

Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön rakentamista kaikille sopivaksi. Kyse ei ole erillisestä palvelujärjestelmästä, vaan pikemminkin palvelujen yhtäläisestä saavutettavuudesta. Esteettömyyden taustalla on Suomen perustuslain (731/1999) tarjoama tasa-arvon näkökulma. Yhdenvertaisuuslain (21/2004) mukaisesti ketään ei voi syrjiä etnisen tai kansallisen alkuperän, kansallisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Inklusiivisen koulutuksen näkökulmasta yksilöllisen tuen tarpeiden huomioiminen on edellytyksenä tasa-arvoisten oppimisedellytysten takaamisessa.

Esteettömyyskäsitteen juuret ovat 1960-luvun ihmisoikeuksia vaatineessa yhteiskuntapoliittisessa työssä, joka varsinkin Yhdysvalloissa oli tuolloin voimakasta. Kansalaisjärjestöt vaativat syrjinnän kieltämistä ja yhteiskunnallisia uudistuksia, jotka mahdollistaisivat kaikkien kansalaisten ihmisoikeudet. 1960-luvulla ryhdyttiin myös vammaisjärjestöissä arvioimaan vallalla olevia syrjiviä käsityksiä. Tämän poliittisen työn tuloksena voidaan pitää esimerkiksi 1970-luvulla WHO:n esittämää vammaisuuden määritelmää, jossa vammaisuutta ei tarkastella pelkästään yksilön sairaustilana, vaan se nähdään myös yhteiskunnan ja ympäristön aiheuttamana. Kehitystyö jatkui ja vammaisten vuonna 1981 sekä sitä seuranneena vammaisten vuosikymmenenä tunnuslause ”täysi osallistuminen ja tasa-arvo” konkretisoituivat Yhdistyneiden Kansakuntien julkaisemassa ”Standard Rules”-asiakirjassa. Se julkaistiin suomeksi vuonna 1994 nimellä ”Vammaisten henkilöiden yhdenvertaistamista koskevat yleisohjeet”. Suomessa syrjintään on viimeksi saatu uusia säädöksiä vuonna 2004, kun EU-direktiivien perusteella on laadittu yhdenvertaisuuslaki (21/2004).

Esteettömyysideologian kehittymiseen johtavia historiallisia vaiheita voidaan kuvata hyvin palveluparadigmojen kolmijaon perusteella (Smull & Bellamy 1991; Taylor 1988). Siinä käytetään hyödyksi paradigmatietoa (Kuhn 1994/1962), kun kuvataan erityisopetuksen, asumisen ja työn sekä vammaispalvelujen organisoimisen perusteiden muutosta. Uusi paradigma syntyy, kun entisen rinnalle ilmaantuu niin paljon kilpaile-

via vastaesimerkkejä, että ne voivat kumota entisen, ja uusi paradigma muuttuu yhteisesti hyväksytyksi. Samanaikaisesti saattaa olla olemassa useita erilaisia toistensa kanssa ”kilpailevia” paradigmoja, kunnes syntyy riittävää yksimielisyyttä ja yksi paradigmoista hyväksytään yleisesti.

TAULUKKO 1. Palvelujen järjestäminen ja niiden taustalla olevat arvot, yhteiskunnan muutokset ja käsitykset vammaisuudesta (muokattu Saloviita, Lehtinen & Pirttimaa 1998; Pirttimaa 2003; Smull & Bellamy 1991 ja Taylor 1988).			
Paradigmat			
	Laitosparadigma: eristäminen, segregaatio, laitoshuolto	Kuntoutusparadigma: avohoito, avohuolto kuntouttaminen integraatio	Tukiparadigma: tukimalli, inkluusio
Yhteiskunnallinen muutos	Kaupungistuminen	Palveluammattien syntyminen	Moniarvoistuminen, yhdenvertaisuuden vaatimukset
Muutos ja vammaispalvelut	Perheet eivät enää voineet entiseen tapaan hoitaa lasta kotona	Vammaiset hyväksyttiin aiempaa paremmin yhteiskuntaan (sotainvalidit)	Vammaiset nähdään syrjittynä vähemmistönä
Perustelut	”Vastataan huollon tarpeeseen”	”Normalisaatio ja integraatio”	”Täysi osallistuminen ja tasa-arvo”
Mitä vammaisuus pääasiassa on?	Vaurio	Toimintavajavuus	Haitta
Haasteena	Ehkäisy	Kuntouttaminen	Tasa-arvon toteutuminen
Toimenpiteet	Eristäminen	Yksilön muuttaminen	Ympäristön muuttaminen
Yhteiskuntaan sijoittuminen	Ei sijoituta. Paluu esim. yleisopetukseen ei mahdollista.	Kun on saavuttanut kuntoutustavoitteet. Paluu yleisopetukseen mahdollinen.	Ei ehtoja
Vammaisen henkilön asema	”Potilas hoitojärjestelmässä”	”Asiakas asiantuntija-järjestelmässä”	Täysivaltainen palvelujen käyttäjä

Laitoshuollon paradigma kuvastaa sellaisia elinolosuhteita, erilaisuuden, poikkeavuuden tai vammaisuuden määrittelyä, yhteiskunnan politiikkaa ja asenteita, jotka ovat olleet valtavirtaa pääosin ennen toista maailmansotaa – monissa yhteiskunnissa näin on edelleenkin. Vammaisuus nähtiin sairautena, jota piti hoitaa erityisympäristöissä. Henkilön eläminen rajoitettiin erillisiin olosuhteisiin (laitoksiin), jotka rakennettiin hänelle ja hänen edustamalleen ryhmälle sopiviksi. Osallistuminen yhteiskunnan normaaliin elämään ei laitossijoituksen jälkeen ollut mahdollista. Näin ollen osallistumisen esteitä ei ollut tarvetta edes tunnistaa.

Myöhemmin yhteiskunta moniarvoistui ja myös asenteet vammaisia ihmisiä kohtaan lievenivät. Suomessa yhteiskunnallinen integraatio painottui toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan, jolloin sotainvalidien kuntoutus tuli välttämättömäksi. Kuitenkin arvioidaan, että normalisaation ja integraation vahvin ajanjakso osuu 1970-luvun vuosiin. Tätä palvelujen järjestämisen vaihetta voidaan nimittää ”kuntoutusparadigman” ajaksi. Kuntoutusparadigman mukaisesti henkilö on kelpoinen yhteiskunnan jäseneksi kuntouduttuaan yhteiskunnan vaatimusten tasolle. Vammaisuus määritellään yksilön toimintavajavuudeksi, jonka kuntoutus tai yhteiskuntaan sopeuttaminen korjaa.

Arvomaailman muutosten seurauksena, 1960-luvulta alkaen, vahvistui vähitellen kolmas ja uusi käsitys siitä, miten palvelut pitäisi organisoida ihmisoikeuksia noudattaen, syrjimättä ja yhdenvertaisesti. Lopulta vuonna 1987 Yhdistyneissä Kansakunnissa määriteltiin haitta (handicap) asiantilaksi, joka on riippuvainen henkilön ja hänen ympäristönsä välisestä suhteesta. Silloin vain yksilöön, hänen tilaansa tai kykyihinsä kohdistuneet toimenpiteet eivät riitä yhteiskunnallisen tasa-arvon toteuttamiseksi. Suomalainen vammaispalvelulaki ja -asetus (A 18.9.1987/759; L 3.4.1987/380) olivat syntyessään edistyksellisiä, mutta lain toteutuminen ei ole vielääkään itsestäänselvyys. Edelleen yhteiskunnassamme esiintyy leimaavia ja kontrolloivia käytäntöjä sekä syrjintää (Kumpuvuori & Högbacka 2003; Konttinen 2007), joihin esteettömyystyöllä voidaan puuttua.

Esteettömyystyötä viedään nyt eteenpäin monella eri taholla. Vuosi 2007 on Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi. Teemavuoden tarkoituksena oli parantaa Euroopan unionin kansalaisten tietoisuutta EU:n peruseriaa-asteista, oikeuksistaan tasa-arvoiseen kohteluun ja elämään ilman syrjintää (Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi 2007). Teemavuosi avasi myös laajan keskustelun moninaisuuden eduista niin eurooppalaisille yhteiskunnille kuin yksittäisille kan-

salaisillekin. Vuoden aikana käyty arvokeskustelu ja tiedonjakaminen antoivat Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimisympäristöjen esteettömyyshankkeelle (ESOK-JAMK) arvokasta taustatukea.

Esteetön ja saavutettava oppimisympäristö

Esteettömyys ja saavutettavuus ovat moniulotteisia arvokäsitteitä, jotka eivät taivu yksiselitteiseen määrittelyyn. Ne viittaavat ihmisoikeuksiin ja tasa-arvoon, inkluusioon, esteettömään kulkuun ja toimintaan, helppokäyttöisyyteen, sosiaalisesti kestäväen kehityksen periaatteeseen ja Design for All käsitteeseen. Oppimisympäristöjen ja pedagogiikan näkökulmasta on ennen kaikkea kyse opiskelijoiden oppimisen liittyvien piirteiden moninaisuudesta. Esteettömyyden ja saavutettavuuden varmistaminen perustuu kansainvälisiin ja kansallisiin oikeuksiin ja lainsäädäntöön, esimerkiksi yhdenvertaisuuslakiin. Tässä raportissa esteettömyys on ymmärretty erityisesti oikeuskysymykseksi. Ammattikorkeakouluun hakevia ja siellä opiskelevia tai työskenteleviä henkilöitä pitää kohdella yhdenvertaisesti muiden kanssa.

Saavutettavuus sisältää ajatuksen siitä, että ympäristön ja palveluiden on sovelluttava mahdollisimman hyvin erilaisten ihmisten käyttöön. Saavutettavuus kuvaa sitä, kuinka helposti informaation, järjestelmän, laitteen, ohjelman tai palvelun voi saada käyttöönsä. Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja tasa-arvoa. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia. Vähemmistö- ja erityisryhmien kohdalla voi olla välttämätöntä turvautua myönteiseen erityiskohteluun, jotta näiden ryhmien yhdenvertaisuus toteutuu. (Oppimisen esteet 2007; Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus 2006.) Saavutettavuuden osa-alueet:

- asenteellinen saavutettavuus
- fyysinen saavutettavuus
- saavutettavuus eri aistien avulla
- tiedollinen saavutettavuus
- tiedottamisen saavutettavuus
- taloudellinen saavutettavuus
- sosiaalinen ja kulttuurinen saavutettavuus
- päätöksen teon saavutettavuus.

Jonkin toiminnon saavutettavuus tarkoittaa, että havaitut esteet on poistettu ja rakenteet muokattu esteettömiksi. Syvemmissä merkityksessä siihen liittyy myös toimintatapojen muutos sekä esteettömyyden jatkuva tarkastelu ja prosessointi.

Esteettömyyden voi siis käsittää yhtenä saavutettavuuden osa-alueena: hyvä saavutettavuus on myös esteettömyyttä. Laaksosen (2005) mukaan esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteuttamista siten, että jokainen yksilö voi ominaisuuksistaan riippumatta toimia yhdenvertaisesti toisten kanssa. Esteettömyys onkin laaja kokonaisuus, joka tarkoittaa kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua esimerkiksi työntekoon, opiskeluun, harrastuksiin ja kulttuuriin. Se merkitsee myös palveluiden saavutettavuutta ja tiedon ymmärrettävyyttä sekä mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksen tekoon. (Mitä on esteettömyys? 2006.) Esteettömän opiskelun tavoitteena on tasavertaisuus ja palvelujen saavutettavuus opiskelijaksi hakuvaiheesta opintojen päättämiseen. Oppimisympäristössä tulee ottaa huomioon oppimisvaikeuksiin, vammaisuuteen tai kulttuuri- ja kielitautaan liittyvät yksilölliset tuen tarpeet niin, että opintojen tavoitteellinen eteneminen on mahdollista.

Esteettömyystyö Suomen korkeakouluissa on suhteellisen uutta. Katuvia tutkimuksia esteettömyyden kokonaistilanteesta Suomessa ei ole. Opetusministeriön teettämän selvityksen mukaan (Esteetön opiskelu yliopistoissa 2005) yliopistojen esteettömyystyö on kohdistunut pääosin fyysisen esteettömyyden turvaamiseen. Muilla selvityksen osa-alueilla esiintyi huomattavia puutteita. Tämän pohjalta asetettiin toimenpidesuosituksia yliopistoille, joita voidaan soveltaa myös ammattikorkeakouluihin:

- *Suunnittelu*: korkeakoulujen esteettömyystyön tulee olla suunnitelmallista (esteettömyyskartoitukset ja niihin pohjaavat toimenpidesuunnitelmat) ja sen tulee sisältyä korkeakoulujen strategioihin.
- *Henkilöstökoulutus*: eri henkilöstöryhmien esteettömyyskoulutukset osaksi koulutussuunnitelmia.
- *Opintoasiat*: esteettömyyden huomioon ottaminen henkilökohtaisissa opiskelusuunnitelmissa (HOPS), yhtenäisten ohjeiden laatiminen ja vastuuhenkilöiden nimeäminen.
- *Viestintä*: tiedon kulun monikanavaisuus sekä verkkopalvelujen ja painetun viestinnän saavutettavuus.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toteutettiin vuosina 2007 ja 2008 Esteettömät oppimisympäristöt -hanke Opetusministeriön tuella. Jyväskylän ammattikorkeakoulun esteettömyystyön käynnistymisen taustalla oli jo vuosien ajan kuuluminen Design for All -verkostoon. Myös yhteistyö eri korkeakoulujen esteettömyystyöstä kiinnostuneiden kanssa edisti ensimmäisen konkreettisen askeleen, Tsemppis-toiminnan vakiintumista. Sen avulla lähdettiin kartoittamaan lukivaikeuksisten opiskelijoiden kokemaa tuen tarvetta opiskelussaan. Opiskelijapalveluiden kehittäminen samoin kuin opintopsykologitoiminta ja kansainvälisten opiskelijoiden palvelut kaikki osaltaan linkittyivät vuoden 2007 esteettömyyshankkeeseen. Yhteistyö opiskelijajärjestön JAMKO:n kanssa vahvisti hankkeen tarpeellisuutta.

Hankkeen päätavoitteena oli kehittää esteettömään opiskeluun ja esteettömään oppimisympäristöön liittyvää toimintaa kokonaisvaltaisesti Jyväskylän ammattikorkeakoulussa. Koska esteettömyys liittyy tasarvoon ja yhtäläisiin oikeuksiin, henkilöstön tietoisuuden herättäminen erilaisista tuen tarpeista kuului itsestään selvästi hankkeen alkuun. Tärkeää oli saada esteettömyysnäkökulma mukaan ammattikorkeakoulun strategiseen suunnitteluun sekä ammattikorkeakoulun esteettömyysmallin rakentaminen ja jalkauttaminen. Hankkeen vahvana tukena oli laaja ohjausryhmä, jossa oli edustettuina niin järjestöjä kuin kunnallisia toimijoitakin.

Korkeakoulujen esteettömyystyössä kiinnitetään yleensä huomiota ensisijaisesti vammaisiin opiskelijoihin (esim. Opetushallitus 2007). Tiloihin pääseminen ja niissä esteetön toimiminen onkin itsestään selvästi palvelujen saavutettavuuden perusta. Kuitenkin Jyväskylän ammattikorkeakoulun esteettömyyshankkeita edeltänyt työ oli osoittanut, että opiskeluissa menestymiseen ja niiden loppuun suorittamiseen liittyi erilaisia esteitä tai haasteita. Näin ollen hankkeen lähtökohdaksi valittiin esteettömyyden laaja tulkinta: fyysinen, pedagoginen ja asenteellinen esteettömyys. Toinena ESOK -hankkeen keskeisenä lähtökohtana oli ammatillisen korkeasteen koulutusalojen erilaisuus. Näin ollen myös opiskelijoiden kokemat tuen tarpeet ovat erilaisia. Hankkeessa pyrimme sitouttamaan ammattikorkeakoulun kaikkia koulutusaloja ja henkilöstöryhmiä esteettömyystyöhön. Koska kyseessä on ihmisten moninaisuuden tunnistaminen ja tunnustaminen, esteettömyyttä ei voi ratkaista ulkoapäin annetuilla toimintaohjeilla, vaan henkilöstöllä ja opiskelijoilla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa oman yksikön esteettömyyden toimintamalleihin.

Kuvio 1. Esteettömyyden osa-alueet (Jyväskylän ammattikorkeakoulun ESOK-hanke 2007–2008)

Valtakunnallisessa Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa -hankkeessa esteetön oppimisympäristö tarkoittaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin ympäristön esteettömyyttä. Tämä on ollut myös Jyväskylän ammattikorkeakoulun esteettömyyshankkeen kehittämistyön lähtökohtana.

Ohjausjärjestelmä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

– Opintojen ja opiskelijoiden hyvä ohjaus –
mahdollisuus kaikille

HANNU IKONEN

Lähtökohdat

Korkeakouluopinnoissa menestymistä pidettiin ennen vanhaan opiskelijan henkilökohtaisten ominaisuuksien ja kyvykkyyksien tuloksena. Kuluneet pari vuosikymmentä ovat nostaneet esille monet sellaiset rakenteelliset seikat korkeakoulujen ja ylipäätään oppilaitosten toiminnassa, joita kehittämällä ja joihin vaikuttamalla voidaan oleellisesti parantaa opiskelijan mahdollisuuksia vastata henkilökohtaisen oppimisprosessinsa kohtaamiin esteisiin ja vaikeuksiin. Korkeakoulun järjestelmiä ja toiminnallisia rakenteita kehittämällä voidaan merkittävästi tukea opiskelijan oppimisprosessia ja madaltaa henkilökohtaisista eroista johtuvia esteitä oppimisessa ja opiskelussa, kuten elämäntilanteeseen tai oppimisvalmiuksiin liittyviä haasteita. Eräs keskeisimmistä kehittämiskohteista on ollut ohjaus.

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa ohjausjärjestelmän kehittämiseen herättiin toden teolla pari vuotta sitten. Ammattikorkeakoulun koulutusyksiköiden ohjaustoimintaa haluttiin yhtenäistää ja varmistaa sen laatua. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa toimi ohjauksen kehittämissuuryhmä, joka pohti monialaisena ammattilaistiiminä ohjauksen keskeisiä kehittämiskysymyksiä vuosina 2007–2008. Tiimin toimintaa kommentoi ja suuntasi korkeakoulun yhteistyöryhmä, kaikkien yksikköjen avainhenkilöistä koostuva synergiaryhmä. Artikkelin kirjoittaja koulutuksen kehittämissuuryhmästä kokosi tehdyn työn hedelmät elo-syyskuussa 2008 ja laati sen pohjalta Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmän kuvauksen. Tämä Ohjaus 2009 -asiakirja, jonka linjaukset hyväksyttiin strategiaryhmässä 30.9.2008, kuvaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun uudistetussa organisaatiossa 1.1.2009 käyttöönotettavan ohjausjärjestelmän. Asiakirja päivittyy ja kehittyy vielä keväseen 2009 saakka syksyllä 2008 alkaneen ohjauksen henkilöstökoulutuksen ja sisäisen palautekeskustelun avulla.

Ohjauksen kehittämisryhmään kuuluivat Johanna Heikkilä, Arja-Leena Saastamoinen, Eva Halme, Marja Olsonen, Erja Hiitelä, Miika Toivanen, Kristiina Pekkala sekä Jukka Lerkkanen. Ohjausjärjestelmän kehittämiseen on aktiivisesti osallistunut myös synergiaryhmä kehittämisryhmän työn pohjalta. Heille kaikille kuuluu lämmin kiitos erinomaisesti tehdystä taustatyöstä. Tämä artikkeli perustuu edellä kuvattuun Ohjaus 2009- asiakirjaan.

Ohjauksen perusta

Ohjausjärjestelmä pohjautuu ammattikorkeakoulun pedagogiseen strategiaan. Pedagogisessa strategiassa kuvataan koko ammattikorkeakoulun yhteiset pedagogiset toimintaperiaatteet ja määritetään tarjottavan koulutuksen, oppimisen sekä opintojen ohjauksen keskeiset kehittämistavoitteet ja toimenpiteet. Strategia varmistaa tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet kaikille ammattikorkeakoulun opiskelijoille.

Pedagogisen strategian mukaan ammattikorkeakoulun pedagogiset tavoitteet ovat seuraavat:

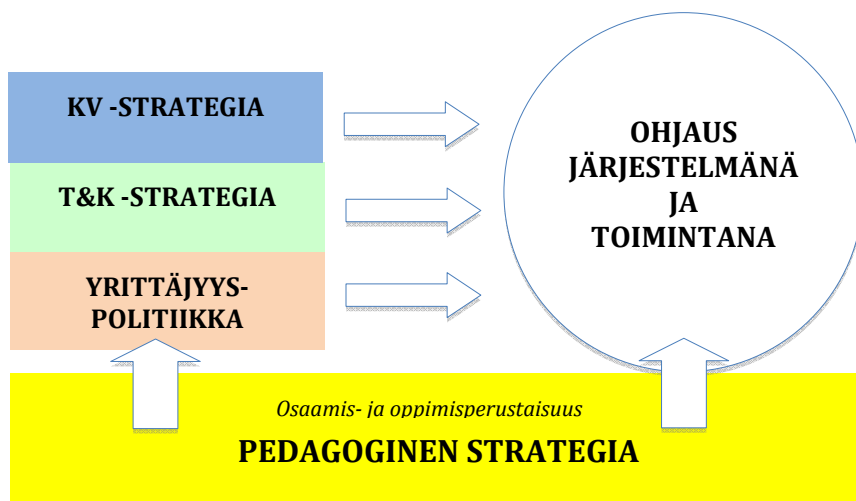
- Koulutuksen tarvelähtöisyyden ja työelämävastaavuuden parantaminen
- Koulutuksen kansainvälisen kilpailukyvyyn parantaminen
- Koulutusprosessin laadun ja tuottavuuden parantaminen

Opetuksen, oppimisen ja ohjauksen keskeisimmät kohteet ovat asiantuntijuuden kehittäminen sekä ammatillisen kasvun tukeminen. Lisäksi jokaisella tulosityksiköllä on käytössään omat pedagogiset toimintasuunnitelmat, jotka on laadittu pedagogisen strategian pohjalta yksikkökohtaisiksi toimenpidesuunnitelmiksi. Samoin yksikkö asettaa tavoite- ja tulossopimuksessa kullekin vuodelle kehittämistavoitteet.

Pedagoginen strategia on perusasiakirja opetussuunnitelmia uudistettaessa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu uudisti kaikkien koulutusohjelmien opetussuunnitelmat vuonna 2008 osaamis- ja oppimisperustaisiksi. Ohjaus on keskeinen osa uudistetun opetussuunnitelman toteuttamista.

Ammattikorkeakoulun toimintaa ohjaavat myös muut strategiat ja politiikat. Vahvistetut tutkimus- ja kehittämistoiminnan strategia, kansainvälistymisstrategia ja yrittäjyyspolitiikka-asiakirja ovat myös ohjaukseen vaikuttavia ammattikorkeakoulun yhteisiä linjauksia. Strategiat ja

politiikat, joiden pääkohtiin henkilöstö on perehtynyt, huomioidaan ohjauksen toteutuksessa läpäisevinä periaatteina. Kuviossa 1 visualisoidaan ammattikorkeakoulun strategiakokonaisuus ohjauksen näkökulmasta.

Kuvio 1. Jyväskylän ammattikorkeakoulun strategiat ohjauksen näkökulmasta.

Ohjauksen haasteita

Tulevaisuudessa yhä useammat opiskelijat suorittavat opintojaan muutoin kuin ”koulun penkillä istumalla”. Oppiminen siirtyy ja on siirtynyt työelämässä tehtäviin projekteihin ja oppimistehtäviin. Tällöin ohjauksen suurin haaste on oppimisprosessin tukeminen erilaisissa konteksteissa ja toimijaverkostoissa. Kohtaamisia, kasvoista kasvoihin tapahtuvaa ohjausta ja ryhmäytymistä tarvitaan edelleen, mutta tarjolla on oltava erilaisia ohjausvaihtoehtoja opiskelijan tarpeista riippuen. Kun yksi tarvitsee kontaktiohjausta, toiselle riittää, että tiedot ovat helposti saatavilla sähköisestä opinto-oppaasta tai verkko-oppimisympäristöstä.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteet osana ohjauksen järjestelmän kehittämistä haastavat opettajat, ohjaajat, hallinnon, koulutuksen kehittämisen ja tietojärjestelmät tiiviiseen yhteistyöhön. Sekä prosessi- että tietojärjestelmät tarvitsevat kehittämistä läpinäkyvyyden ja opiskelijoiden oikeusturvan näkökulmista.

Merkittäväksi haasteeksi nousee myös esteettömän oppimisympäristön varmistaminen erilaisten oppimisvaikeuksien kanssa ponnistelevien opiskelijoiden ohjaamiseksi ja auttamiseksi opintouralla. Samoin kasvavalla aikuisopiskelijajoukolla on hieman erilaiset ohjaukseen liittyvät tarpeet kuin nuorilla tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoilla. Lisäksi haasteellisia ryhmiä ovat vieraskieliset opiskelijat ja avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijat.

Ohjauksen sisältö ja tavoitteet

Ohjaus, joka ammattikorkeakoulussa sisältää *opintojen ohjauksen*, *uraohjauksen* sekä *itsetuntemusohjauksen*, on oleellinen osa ammattikorkeakoulun strategioiden toteutumista. Se on syvälle koulutukseen ja sen tukipalveluihin integroitunutta toimintaa.

Ohjauksen päätavoitteena on sujuvan opiskelun varmistaminen, asiantuntijuuden kehittäminen ja ammatillisen kasvun tukeminen. Onnistuneen ohjauksen ja opiskelun tuloksena opiskelija suorittaa tutkinnon ohjeajassa ja työllistyy välittömästi tämän jälkeen.

Muita tavoitteita ovat seuraavat:

- opiskelijan kriittinen ajattelu kehittyy ja hänestä tulee itsenäinen ja vastuullinen osaaja
- opiskelija tunnistaa aiemmin opitun ja osaa kehittää sen pohjalta osaamistaan ammattikorkeakoulussa
- opiskelija tunnistaa mahdolliset oppimista vaikeuttavat tai hidastavat tekijät ja kehittää työskentelyään
- opiskelija on päämäärätietoinen ja opiskelee tavoitteellisesti

Ohjauksen tuloksellisuutta voi arvioida eri tavoin. Opiskelijan hyvinvoinnin vahvistuminen on ohjauksen tavoitteisiin sisältyvä elementti, johon tällä hetkellä ei ole kehittynyt systemaattisia arviointimittareita. Formaaleja ohjaustoiminnan tulosten arvioinnin mittareita, jotka perustuvat korkeakoulun tuloksellisuuden arvioinnille Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmän mukaan ovat opintojen eteneminen, keskeyttämisaste, läpäisyaste ja työllistyminen.

Hyvän ohjauksen ulottuvuuksia

Hyvin toteutetussa ohjaus- ja neuvontapalvelussa heijastuvat ohjauksen eri ulottuvuudet sen järjestelmätasolta syvälle opiskelijan käytännön kohtaamistilanteisiin saakka. Ohjauksen ulottuvuuksissa voi nähdä eri tasoja.

Yksi taso on kansainvälinen–kansallinen–alueellinen -tarkastelutapa. Sen kautta ohjauksessa ovat mukana Euroopan unionin koulutus- ja työllisyyspolitiikan sekä elinikäisen oppimisen ja ohjauksen kehittämisen ohjelmat, kansallinen päätöksenteko ja suunnittelu kuten muun muassa hallitusohjelman linjaukset sekä työ-, elinkeino- ja koulutuspolitiikka ja lisäksi alueelliset ohjausstrategiat.

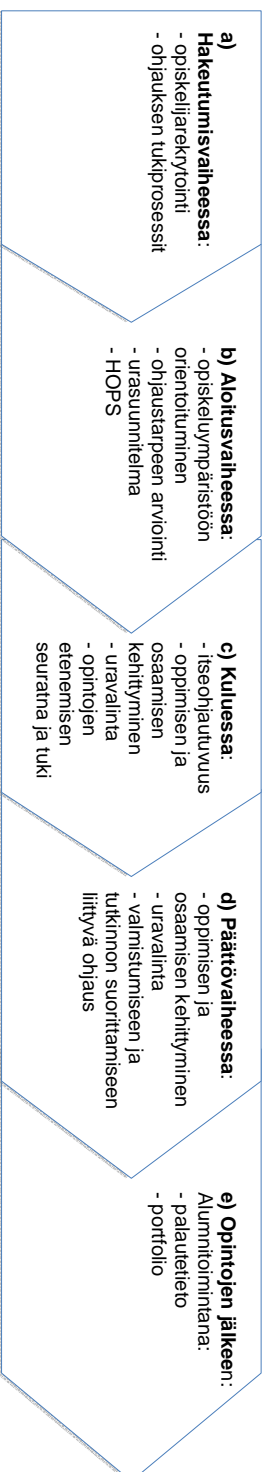
Toisaalta ohjaus kiinnittyy aina laajempiin konteksteihin, verkostoihin, organisaatioihin ja palvelujärjestelmiin. Tässä ulottuvuudessa ohjaus voi toteutua eri oppilaitosten, työvoimatoimistojen – tulevien työ- ja elinkeinotoimistojen – työpaikkojen ja muiden neuvonta- ja palvelupisteiden moniammatillisissa ja poikkialaisissa yhteistyöverkostoissa. Lisäksi eri organisaatioilla – kuten oppilaitoksilla tai työhallinnolla – on opetus- ja toimintasuunnitelmia sekä johtamisjärjestelmiä, jotka määrittävät ohjauspalvelujen järjestelmien kehittämistä ja toteuttamista.

Kolmas taso on osaamisen ja resurssien ulottuvuus. Ohjaushenkilöstön osaaminen ja tehokkaasti organisoidut aika- ja tukiresurssit heijastuvat ohjaustilanteissa. Ohjaus- ja neuvontatyön osaamisessa oleellinen osa on menetelmien ja välineiden käyttö mukaan lukien verkkopalveluiden toimivuus, eettiset ohjeet, suositukset ja säädökset ja arviointi- ja palautejärjestelmät.

Neljäs taso – ja kaikkein tärkein – on asiakkaan näkökulma. Opiskelija on ohjauksen asiakas. Hyvään ohjaukseen keskeisesti kuuluvat opiskelijälähtöisyys, vuorovaikutteisuus, opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet ja palautejärjestelmien toimivuus.

Ohjaus käytännössä

Ohjauksen sisällöt ja kulku opiskelijan opiskelupolun mukaisesti jäsentyy viiteen vaiheeseen: a) hakeutumisasiheeseen ohjaukseen, b) aloitusvaiheeseen ohjaukseen, c) ohjaukseen opintojen kuluessa, d) ohjaukseen opintojen päättövaiheessa sekä e) ohjaukseen opintojen jälkeen (kuvio 2). Ohjausprosessi opiskelijan näkökulmasta kuvataan tarkemmin ammattikorkeakoulun toiminnanohjauksen käsikirjassa.

Kuvio 2. Ohjauksen päävaiheet

Hakeutumisvaiheessa ohjaukseen sisältyvät muun muassa opiskelija-rekrytointiin ja ohjauksen tukiprosesseihin kuuluvat toiminnot. Opintojen *aloitusvaiheessa* ohjaukseen sisältyvät muun muassa opiskeluympäristöön orientoituminen, ohjaustarpeen arviointi, uravalinnan tukeminen opiskelijan laatimien henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) ja urasuunnitelman avulla sekä oppimisen ja osaamisen kehittymisen tukeminen. Opintojen *kuluessa* ohjaus tukee opiskelijan itseohjautuvuutta, oppimista ja osaamisen kehittymistä, uravalintaa sekä seuraa ja tukee opintojen etenemistä. Opintojen *päätövaiheessa* ohjauksessa korostuvat oppimisen ja osaamisen kehittymisen ja uravalinnan tukeminen sekä valmistumiseen ja tutkinnon suorittamiseen liittyvä ohjaus. Ohjaus opintojen *jälkeen* on alumnitoimintaa, mihin sisältyvät muun muassa palautetiedon kokoaminen ja sähköisen portfolion suunniteltu käyttäminen vielä valmistumisen jälkeen. Sähköinen portfolio otetaan Jyväskylän ammattikorkeakoulussa käyttöön vuoden 2009 alussa ja sitä kehitetään yhdessä kolmen muun ammattikorkeakoulun, Mikkelin, Oulun seudun ja Kajaanin ammattikorkeakoulujen kanssa.

Opiskelija, jolla on erityistä tuen tarvetta opiskelussa, voi hakea sitä opintojen kaikissa vaiheissa opettajatutorin, opintojen ohjaajan ja/tai opintopsykologin kanssa käytävien keskustelujen pohjalta. Prosessin kulku Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on määritelty erikseen ja sitä koskevat ohjeet ovat osoitteessa www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/palvelut.

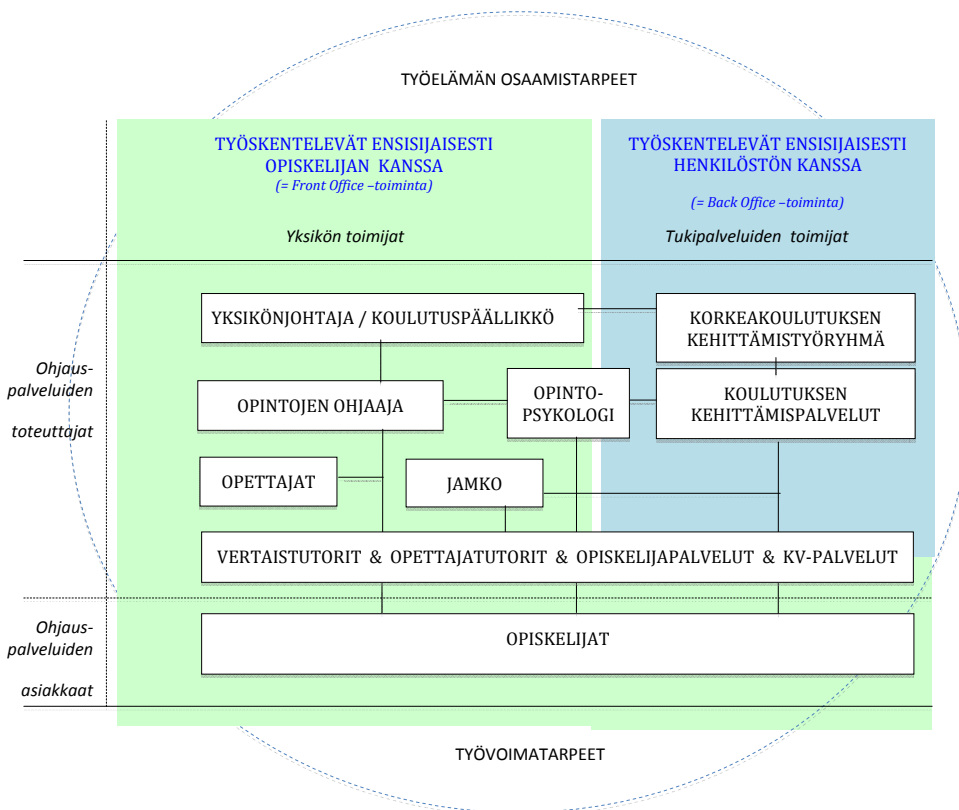
Prosessin eri vaiheissa käytetään sähköisiä työkaluja, kuten sähköinen portfolio eli ePOFO ja sähköinen henkilökohtainen opintosuunnitelma eli eHOPS sekä ammattikorkeakoulun verkko-oppimisympäristöä ja muita tietojärjestelmän osia. Vaiheet toteutetaan opiskelijan ja prosessin toimijoiden verkostoituneena yhteistyönä.

Ohjaus toimii verkostona

Ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmä toimii opiskelijoiden, asiantuntijoiden, opetushenkilöstön ja tukipalveluiden vuorovaikutteisena verkostona (kuvio 3). Työelämän osaamis- ja työvoimatarpeet sisältyvät ohjaukseen yksiköiden työelämäverkoston ja ohjauskeskustelujen kautta. Ohjausjärjestelmä kattaa ajan opintojen alkamista edeltävästä vaiheesta valmistumisen ja opintojen päättymisen jälkeiseen vaiheeseen saakka.

Ohjaus jäsenyy ohjauspalvelujen toteuttamisen mukaan kahteen kokonaisuuteen, Front Office- ja Back Office -palveluihin. Front Office

-palveluissa opiskelija kohtaa kasvokkain palveluista vastaavat toimijat ja henkilöt ja se on kaikille opiskelijoille näkyvää toimintaa. Toiminnoissa käytetään työmenettelyinä omaehtoista työskentelyä, suurryhmäinformaatiota, ryhmäohjausta, pienryhmäohjausta, vertaisohjausta ja henkilökohtaista ohjausta. Back Office -palveluista vastaavat tukipalvelut ja opiskelijakunta JAMKO ja niillä kehitetään ja varmistetaan Front Office -palvelujen osaaminen, toimivuus ja laatu. Back Office -palvelut ovat opiskelijalle näkymättömämpää, taustoittavaa työskentelyä. Ne on pääosin keskitetty ammattikorkeakoulun hallinto- ja tukipalveluihin ja osa on hajautettu yksikköihin tai ulkoistettu ammattikorkeakoulun opiskelijakunta JAMKO:lle. Välittöminä, sekä Front Office – että Back Office -toimijoina opiskelijoiden kanssa työskentelevät vertaistutorit, opettajatutorit, opiskelijapalvelut sekä kansainvälistymispalvelut.

Kuvio 3. Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausverkosto 1.1.2009.

Lopuksi

Uusi ohjausjärjestelmä otettiin käyttöön Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tammikuussa 2009. Ohjausjärjestelmän toimivuutta arvioidaan tuloksellisuusmittareilla (opintojen eteneminen, keskeyttämisaste, läpäisyaste ja työllistyminen), ohjausjärjestelmän toimijoiden antamalla palautteella, opiskelijoiden palautteella sekä ohjaustyön vaativuutta ja sisältökysymyksiä tarkastelevalla arvioinnilla. Koottu arviointitieto tarkastellaan järjestelmän toimijoiden yhteisissä kehittämistapaamisissa ja -kokouksissa. Arviointi tehdään joulutammikuussa kunakin vuonna ja toimijoiden kehittämissuhteet tehdään maaliskuussa. Ne käsitellään ammattikorkeakoulun Korkeakoulutuksen kehittämistyöryhmässä viimeistään huhti-toukokuussa ja mahdolliset toimenpiteet käynnistetään seuraavan lukuvuoden alkaessa syksyllä 2009.

Ohjauksen toimivuus, sen antama lisäarvo oppimisprosessin sujuvuuteen, opiskelijoiden hyvinvointiin ja oppimistavoitteiden saavuttamiseen arvioidaan jokaisessa ohjaustilanteessa. Ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmän laatu mitataan samoin jokaisessa käytännön ohjaustilanteessa. Se on palvelua, jonka laadun asiakas, opiskelija mittaa aktivoituneessa palvelutilanteessa. Suunnitellun järjestelmän tulee antaa tukeva selkäranka käytännön ohjaustoiminnalle ja sen laadun parantamiselle.

Esteettömän oppimisympäristön malli

HELENA KOSKIMIES

Oppimisympäristön esteettömyyttä ohjaavat asiakirjat

Esteettömän opiskelun tavoitteena on tasavertaisuus ja palvelujen saavutettavuus koko opiskeluprosessin ajan; opiskelijaksi hakeutumisasiheesta opintojen päättövaiheeseen. Oppimisen ohjaamisessa erilaisissa konteksteissa ja toimijaverkostoissa tulee ottaa huomioon myös oppimisvaikeuksiin, vammaisuuteen tai kulttuuri- ja kielitaustaan liittyvät yksilölliset tuen tarpeet niin, että opintojen tavoitteellinen eteneminen on mahdollista. Oppimisympäristön esteettömyyttä on Jyväskylän ammattikorkeakoulussa kehitetty valtakunnallisessa Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – hankkeen laajan esteettömyysmäärittelyn pohjalta. Esteetön oppimisympäristö tarkoittaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin ympäristön esteettömyyttä.

Yhdenvertaisuuslaki

Opiskelumuotoja ja oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota opetuksen ja oppimisympäristöjen yleiseen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. Yleinen esteettömyys ja saavutettavuus lisäävät kaikkien, niin opiskelijoiden, henkilöstön kuin yhteistyökumppaneidenkin, yhdenvertaista osallistumismahdollisuutta ammattikorkeakoulu yhteisössä.

Tätä edellyttää myös yhdenvertaisuuslaki (L 20.1.2004/21), jonka tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa. Lain mukaan viranomaisilla on velvollisuus kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti ja tarvittaessa muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.

Tätä lakia sovelletaan sekä julkisessa että yksityisessä toiminnassa, kun kysymys on muun muassa työhönottoperusteista, työoloista tai työehdoista, henkilöstökoulutuksesta taikka uralla etenemisestä; koulutuksen, mukaan lukien erikoistumis- ja uudelleen koulutuksen, tai ammatillisen ohjauksen saamisesta. Yhdenvertaisuuslailla on laitettu voimaan Euroopan unionin rasismi- ja työsyRJintädirektiivi. Laki kieltää välittömän

syryinnän, välillisen syryinnän, häirinnän sekä ohjeen tai käskyn syryjiä jotakuta. Kielletyt syryintäperusteet ovat ikä, etninen tai kansallinen alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, terveydentila, vammaisuus, sukupuoli suuntautuminen tai muu henkilöön liittyvä syy (6 §). Syryinnällä tarkoitetaan:

- sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (*välitön syryintä*);
- sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (*välillinen syryintä*);
- henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (*häirintä*);
- ohjetta tai käskyä syryjiä.

Laissa korostetaan sitä, että yhdenvertaisuuden edistämiseksi on työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän tarvittaessa ryhdyttävä kohtuullisiin toimiin vammaisen henkilön työhön tai koulutukseen pääsemiseksi, työssä selviämiseksi ja työuralla etenemiseksi. Kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan erityisesti huomioon toimista aiheutuvat kustannukset, työn teettäjän tai koulutuksen järjestäjän taloudellinen asema sekä mahdollisuudet saada toimien toteuttamiseen tukea julkisista varoista tai muualta (5§).

Jyväskylän ammattikorkeakoulun tasa-arvosuunnitelma 2008

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää yhdenvertaisuussuunnitelman laatimista. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa tämä toteutuu tasa-arvosuunnitelmassa, jossa on otettu huomioon myös muu kuin sukupuolten välinen tasa-arvo yhdenvertaisuuslain hengen mukaisesti.

Syryinnän ja häirinnän ehkäisemisen osalta suunnitelmassa todetaan: ”Pyrimme varmistamaan työ- ja oppimisympäristöjen fyysisistä, psyykkistä ja sosiaalista esteettömyyttä.”

Opiskelijahakuprosessiin ja -valintaan liittyen korostetaan ammattikorkeakoulun nettisivujen esteettömyyttä ja sitä, että ajankohtainen tieto on myös erityistä tukea tarvitsevien hakijoiden saavutettavissa (www.jamk.fi Esteetön oppimisympäristö -tiedotteet, viittomakieliset tiedotteet). Tasa-arvosuunnitelman mukaan tavoitteena on turvata eri alojen mies- ja naisopiskelijoille sekä erityistä tukea vammaan, sairauden, oppimisvaikeuden tai vieraan kieli- tai kulttuuritaustan vuoksi tarvitseville opiskelijoille yhdenvertaiset koulutusmahdollisuudet ja sisällöllisesti korkeatasoinen opetus. Tasa-arvosuunnitelma on kehittyvä asiakirja ja sitä päivitetään Jyväskylän ammattikorkeakoulun YT-neuvottelukunnassa, strategiaryhmässä sekä JAMKO:n hallituksessa.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun pedagoginen strategia

Pedagoginen strategia (2006) ja siitä johdetut yksiköiden pedagogiset toimintasuunnitelmat ovat mahdollistaneet esteettömän oppimisympäristön kehittämisen osana pedagogista ohjausjärjestelmää. Strategiassa kuvataan koko ammattikorkeakoulun yhteiset pedagogiset toimintaperiaatteet ja määritetään tarjottavan koulutuksen, oppimisen sekä opintojen ohjauksen keskeiset kehittämistavoitteet ja toimenpiteet. Strategia varmistaa tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet kaikille ammattikorkeakoulun opiskelijoille. Vuonna 2006 hyväksytyn strategian toteuttamisessa avainasemassa ovat tavoitesopimuskauden 2007–2009 toimenpiteet.

Koulutusprosessin laadun ja tuottavuuden parantamisen keskeisenä tavoitteena on ollut järjestelmällisen opintojen ohjauksen kehittäminen opiskelijan tueksi niin, että se mahdollistaa tutkinnon suorittamisen tehokkaasti. Tähän liittyi yhtenä toimenpiteenä esteettömän oppimisympäristön kehittäminen. Yhdenvertaisuus opiskelumahdollisuuksissa tarkoittaa usein yksilöllisiä pedagogisia ratkaisuja oppimisen tueksi. Pedagoginen strategia korostaakin asiantuntijuuden kehittymisen tukemista myös henkilökohtaisen ohjauksen avulla. Opiskeluvaiheessa on olennaista turvata opiskelijalle ohjauksen avulla riittävä tuki, jonka avulla omaa asiantuntijuutta on turvallista rakentaa.

Esteettömyyskäytäntöjen organisointi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Oppimisympäristön esteettömyys organisoituu osaksi Jyväskylän ammattikorkeakoulun muuta toimintaa. Esteettömyyskäytäntöjä ei ole tietoisesti rakennettu erillisiksi prosesseiksi, vaan yhdenvertaisuutta tukeväksi, kaikille yhteisön jäsenille toimiviksi ratkaisuuksi. Se toteutuu opiskelijan oppimisprosessin kaikissa vaiheissa ja sitä toteuttavat sekä opiskelijat että koko henkilöstö.

Hakeutumisvaiheessa

Opiskelijaksi hakeutumisvaiheessa esteettömyysnäkökulma varmistetaan nettisivujen hakuinformaation selkeydellä ja oikea-aikaisella ajoituksella. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on vahvistettu valintakoeohjeistus tilanteisiin, joissa hakija toivoo yksilöllisiä järjestelyjä ja on oikeutettu niihin. Ohjeistuksesta löytyvät tarkemmat tiedot yksilöllisiä järjestelyjä tarvitsevien hakijoiden huomioon ottamisesta valintakoetilanteissa. Sekä haku- että valintakoevaiheissa keskeinen toimijataho on opiskelijapalvelujen henkilöstö, joka tarjoaa asiantuntevaa neuvontaa opintojaan suunnitteleville hakijoille ja heidän ohjaajilleen sekä koordinoi keskitetysti opiskelijarekrytointia ja -valintaa. Opiskelijapalvelut myös valvovat hakijoiden ja opiskelijoiden oikeusturvan toteutumista.

Opiskelun kuluessa

Opintojen aloitusvaiheessa, Työelämäosaajaksi kasvu -opintojaksolla sekä opinto-oppaassa tiedotetaan mahdollisuuksista saada tukea opintojen eri vaiheissa. Opiskelunsa aloittavaa opiskelijaa tuetaan henkilökohtaisen opiskelusuunnitelman laatimisessa henkilökohtaisen ohjauksen avulla. Opiskelija osallistuu kirjoittamisosaamisen tunnistamiseen ja hänellä on mahdollisuus osallistua myös lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksien arviointiin. Keskeisinä toimijoina ovat ensimmäisen vuoden vertaistutorit, opettajatutorit, viestinnän opettajat, opintojen ohjaajat ja luki-arvioinnin suorittava henkilö. Opiskelijalle taataan ohjauksen avulla riittävä tuki koko opiskelun ajan. Olennaista on luottamuksellisen kumppanuuden rakentuminen opiskelijan ja hänen opettajatutorinsa ja opintojen ohjaajan välille. Tällöin opiskelijan on helpompi tuoda esiin yksilölliset joko jatkuvat tai tilapäiset tuen tarpeensa.

Opiskelun aikana opiskelijan yksilöllisiin tarpeisiin vastataan toteuttamalla laadukasta opetusta. Opettajat tarvitsevat tähän jatkuvaa koulutusta. Heille on myös tarjolla opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen ”henkilöstön työkalupakki” ammattikorkeakoulun intrassa kohdassa Koulutuksen kehittämispalvelut. Keskeisiä toimijoita ovat tulosalueiden esimiehet ja opintokokonaisuuksien ja -jaksojen vastuupettajat. Tarvittaessa opiskelijalla, jolla on erityisiä tuen tarpeita, on mahdollisuus hakea yksilöllistä tukea opintojensa aikana. Keskeisiä toimijoita ovat opettaja-tutorit, opintojen ohjaajat ja koulutuspäälliköt / koulutus- ja kehittämisspäälliköt.

Yksilöllistä tukea kielten ja viestinnän opiskelussaan tarvitsevat opiskelijat voivat osallistua kielikeskuksen tarjoamille oppimisvalmiuksia tukeville opintojaksoille. Tarjolla on valinnaisina opintoina AMK-ruotsin ja AMK-englannin perusteet sekä Sujuvuutta kirjoittamiseen – Tsemppi opintojaksojen lisäksi runsaasti peruskielitaitoa kehittävää opetusta. Kielikeskus vastaa kaikesta kielten ja viestinnän koulutuksesta sekä sen kehittämisestä ammattikorkeakoulun sisällä. Keskeisinä toimijoina on koko kielikeskuksen henkilökunta.

Luki-arviointiin on mahdollisuus osallistua lukukausien alussa. Arvioinnin tulosten perusteella kootaan yhdessä opiskelijan ja opintojen ohjaajan kanssa opiskeluun liittyvät tuen tarpeet ja suunnitellaan tukimuotoja. Näissä kysymyksissä keskeisinä toimijoina ovat opintojen ohjaajat.

Kirjaston henkilöstö on kehittänyt esteettömyyttä ja saavutettavuutta muun muassa lisäämällä elektronisia julkaisuja ja toteuttamalla opinnäyte-työklän ohjaustoimintaa. Informaatiota löytyy Esteetön kirjasto nettisivuilta ([Esteetön kirjasto – Jyväskylän ammattikorkeakoulu](#)). Keskeisinä toimijoina on kirjaston kuuden eri toimipisteen koko henkilökunta.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun opintopsykologi toimii osa-aikaisena. Hän tarjoaa tukea ja ohjausta kaikille ammattikorkeakoulun opiskelijoille oppimiseen, opiskelun etenemisen varmistamiseen ja henkilökohtaisen hyvinvoinnin tunteen saavuttamiseen. Opiskelijoiden yksilötapaamisten lisäksi opintopsykologi antaa konsultaatiota ja koulutusta opettajille ja opiskelijoiden ohjaukseen osallistuvalla henkilöstöllä.

Vertaistukea opiskelijat saavat vertaistutoreilta erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Keskeinen toimija on opiskelijajärjestö JAMKO ry ja koulutetut vertaistutorit.

Valintakokeiden erityisjärjestelyt

Valintakokeisiin liittyvien erityisjärjestelyjen tavoitteena on vähentää vammasta, pitkäaikaissairaudesta tai oppimisen vaikeudesta aiheutuvaa haittaa ja siten edistää yhdenvertaisuuden toteutumista koulutukseen hakeutumisessa (Yhdenvertaisuuslaki 2004).

Opiskelijahaun ja valintakoetilanteiden esteettömyyttä ja saavutettavuutta varmistamiseksi on valtakunnallinen ESOK-hanke koonnut tiettyjä kriteereitä:

- verkkosivujen esteettömyys
- opetusjärjestelyjen ja opiskeluympäristöjen esteettömyyden konkreettinen kuvaaminen niin, että hakija voi arvioida niiden sisältämät vaatimukset ja mahdollisuudet
- koulutuksessa tavoiteltavan osaamisen kuvaileminen niin, että hakija voi arvioida niiden sisältämät vaatimukset edellä mainittujen tietojen saatavuus myös englanniksi
- tarjotaan hakijalle tilaisuus keskustella tarvitsemistaan järjestelyistä korkeakoulun esteettömyysasioista vastaavan henkilön kanssa ennen valintakoetta
- tarjotaan hakijalla tilaisuus tutustua henkilökohtaisesti korkeakouluun ja opiskeluun ennen valintakoetta
- tarjotaan tietoa tarvittavasta kirjallisuudesta hakijoille riittävän ajoissa (2 kk + kohtuullinen aika lukemiseen) ennen valintakoetta
- tiedotetaan koesuoritusten arviointikriteereistä ja opiskelijoiden valintakriteereistä hakijoille ennen valintakoetta
- kuvataan valintatilanne ja eri koeosuuksien toteutustapa niin, että hakija voi arvioida yksilöllisten järjestelyjen tarpeen
- ilmoitetaan valintakokeen tuloksista esteettömästi
- esitetään muutoksenhakumahdollisuus.

Tarkempaa ohjeistusta haku- ja valintakoetilanteen esteettömyyden varmistamiseen löytyy www-esok.jyu.fi nettisivuilta [Esteetön valintakoe – Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa](#).

Järjestelyjen sisältö ja toteutus määrittyy hakijan tarpeen ja valintakoetilanteen mukaan. Hakijan on esitettävä lääkärintodistus tai muun asiantuntijan antaman selvitys erityisjärjestelyjen tarpeesta. Tarvittavien järjestelyjen hyväksymisessä voidaan noudattaa samoja periaatteita kuin ylioppilastutkintolautakunnan määräyksissä koskien ylioppilastutkin-

toja (Ylioppilastutkintolautakunta. Määräykset ja ohjeet). Tarkemmat vamman tai sairauden vaikeusasteen mukaan yksilöidyt ohjeet löytyvät www-ylioppilastutkinto.fi sivuilta [Kuulovammaiset, lukihäiriöiset, sairaaat, vammaiset ja vieraskieliset kokelaat – Ylioppilastutkinto](#).

Hakija ottaa ennen valintakoetta yhteyttä ammattikorkeakoulun opiskelijapalveluihin. Suunnittelija Kaija Pääatalo vastaa erityisjärjestelyjä koskeviin kysymyksiin. Kukin koulutusyksikkö vastaa valintakokeiden erityisjärjestelyjen toteuttamisesta omalta osaltaan.

Seuraavassa on esimerkkejä siitä, miten hakijan tarpeisiin voidaan vastata. Tarpeet ovat aina yksilöllisiä, joten niistä on hyvä neuvotella ja sopia kunkin hakijan kanssa erikseen.

Kuulovammainen hakija

- mahdollisimman edullinen istumapaikka suhteessa äänen-toistolaitteisiin ja / tai puhujaan
- erityisjärjestelyt erillisessä huoneessa
- syntymästään kuuro henkilö on viittomakielinen (vieraskielinen) ja hän voi tarvittaessa käyttää tulkkia ja em. järjestelyjä.
- lisäaika haastattelussa.

Hakija, jolla on lukemis- ja / tai kirjoittamisvaikeus

- mahdollisuus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta tai kirjoituskonetta erillisessä tilassa
- lisäaika kuullunymmärtämiskokeen lopussa
- lisäaika kirjallisessa kokeessa
- isokirjaimiset tehtävät
- erillinen koetila.

Hakija, jolla on jokin muu vamma tai sairaus

- oikeus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta tai kirjoituskonetta erillisessä tilassa
- lisäaika kuullunymmärtämiskokeen lopussa
- lisäaika kirjallisessa kokeessa
- erillinen koetila
- isokirjaimiset tehtävät
- vapautus optisen vastauslomakkeen täyttämisestä
- tehtävät pistekirjoituksella
- tehtävät tekstitiedostoina levykkeillä
- lisäaika haastattelussa.

Yhteystiedot: Suunnittelija Kaija Päätaalo (nuorten ja aikuiskoulutuksen yhteishakuvastaava, esteettömyysasiat) puh. 040 583 2786. Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjeet liitteenä, ks. liite 1.

Uraohjaus ja henkilökohtaistaminen

Erityinen tuen tarve opiskelussa voi liittyä opiskelijan elämäntilanteeseen, fyysiseen tai psyykkiseen sairauteen, psyykkiseen uupumiseen, vammaan, lukemisen, kirjoittamisen tai muun oppimisen vaikeuteen tai erilaiseen kieli- tai kulttuuritaustaan. Yksilöllisiä järjestelyjä voidaan toteuttaa myös silloin, kun vamman tai sairauden aiheuttama haitta on lyhytaikaista. Opiskelijalla tulee olla ”matalan kynnyksen” mahdollisuus ottaa yksilölliset tuen tarpeensa puheeksi. Luontevinta se on henkilön kanssa, jonka opiskelija kokee luotettavimmaksi. Monia asiaa voi ratketa keskusteluissa opintojakson opettajan tai opettajatutorin kanssa. Tarvittaessa yksilöllisiin järjestelyihin liittyvää neuvontaa opiskelijalle antavat opintojen ohjaajat ja opintopsykologi.

Opintojen alkuvaiheessa opiskelija laatii henkilökohtaisen urasuunnitelman ja sitä tukevan henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS), jossa hän määrittää opintojensa tavoitteet ja suoritettavat opinnot. Vuosittain opettajatutorin kanssa läpikäytävässä uraohjauskeskustelussa tarkennetaan opiskelijan ammatilliset tavoitteet. Urasuunnitelman pohjalta päivitetään opiskelijan henkilökohtainen opintosuunnitelma. [Opintojen suunnittelu – Jyväskylän ammattikorkeakoulu](#)

Jokainen opiskelija laatii opintojen alussa sähköisesti henkilökohtaisen opintosuunnitelman (eHOPS), joka auttaa häntä määrittelemään sen opintojen kokonaisuuden, jolla hän tähtää tavoittelemaansa asiantuntijuuteen ja tutkintoon. eHOPSin avulla opettajatutorit ja opintojen ohjaajat voivat seurata, ohjata ja tukea opiskelijoiden oppimisprosessia ja kehitystarpeita yksilöllisemmin. Urasuunnitelmassa opiskelijalla mahdollisuus tuoda jo opiskelun alkuvaiheessa esiin myös oppimiseen liittyvät erityiset tuen tarpeensa. Uraohjauskeskusteluissa opettajatutor yhdessä opiskelijan kanssa suunnittelee tarvittavia tukimuotoja tai tarvittaessa ohjaa opiskelijan opintojen ohjaajan ohjaukseen. Opiskeluun ja omaan elämäntilanteeseen liittyvien pulmien vaikeutuessa opiskelijalla on myös oikeus henkilökohtaiseen, luottamukselliseen ohjauskeskusteluun ammattikorkeakoulun opintopsykologin kanssa. Tarvittaessa opiskelija voidaan ohjata opiskelijaterveydenhuollon palveluihin.

Yksilöllistä tukea tarvitsevilla opiskelijalla on yhdenvertainen oikeus valvontaan tenttitilanteissa. Mikäli opiskelija joutuu käyttämään tentissä omaa apuvälinettä, esimerkiksi tietokonetta, ammattikorkeakoululla on oikeus tarkistaa laitteen tiedostot ja ohjelmat ennen tentin alkua. Myönnetystä yksilöllisistä järjestelyistä tehdään merkintä hakijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (eHOPS). Hakijalla on velvollisuus ilmoittaa muutoksista olosuhteissa, jotka ovat tuen myöntämisen perusteena.

Ammattikorkeakoulun henkilöstöllä on salassapitovelvollisuus suhteessa opiskelijoiden henkilötietoihin. Salassa pidettäviä arkaluonteisia tietoja ovat esimerkiksi henkilön uskonnollista vakaumusta tai terveydentilaa kuvaavat tiedot. Opiskelijasta oppilaitoksessa kerättävät tiedot tulee olla opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisia. Mikäli erityistapauksessa on tarpeen kerätä jotain muita henkilötietoja, tietojen tarpeellisuus pitää pystyä perustelemaan. Perustellaan se, minkä vuoksi tiedot ovat tarpeellisia opetuksen järjestämisen kannalta. Toisen henkilön ominaisuuksia, henkilökohtaisia oloja tai taloudellista asemaa koskevat tiedot kuuluvat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain vaitiolosäännöksen piiriin (L 21.5.1999/621). Lainkohta säättää vaitiolovelvollisuuden sille, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin edellä mainittuja tietoja toisesta henkilöstä. Vaitiolosäännöstä sovelletaan myös tilanteisiin, joissa henkilötietoja ilmaistaan suullisesti. Henkilötietolaki (L 22.4.1999/523) velvoittaa rekisterinpitäjää toteuttamaan tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi mm. asiattomalta pääsylvä tietoihin. Arkaluonteisten henkilötietojen suojaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Periaatteena on, että jokainen työntekijä voi käsitellä vain niitä henkilötietoja, joita hän tarvitsee työtehtävissään.

Yksilöllisen ohjausprosessin eteneminen

Opiskelija voi ottaa erityiset tuen tarpeensa puheeksi opettajatutorinsa, opintojakson opettajan, opintopsykologin tai opintojen ohjaajan kanssa. Jos tuen tarve on jo opintojen alkuvaiheessa tiedossa, opiskelija voi halutessaan merkitä tiedon erityisestä tuen tarpeesta eHOPSiin ja keskustella siitä opettajatutorinsa kanssa. Myös opettaja voi tarvittaessa ottaa asian puheeksi opiskelijan kanssa. Opiskelija voi hakea yksilöllisiä tukijärjestelyjä erillisellä lomakkeella. Hän liittää tarvittaessa asiantuntijan lausunnon erityisestä tuen tarpeesta hakemuksensa liitteeksi. Lausunto ei

ole välttämätön. Hakemus toimitetaan opintojen ohjaajalle. Opiskelija neuvottelee ja sopii yksilöllisistä tukimahdollisuuksista opintojen ohjaajan kanssa. Hakemus kirjataan ja toimitetaan koulutuspäällikön tai koulutus- ja t&k -päällikön hyväksyttäväksi.

Yksilöllisen järjestelyn voi kirjata esimerkiksi seuraavasti

- Opiskelija osallistuu Sujuvuutta kirjoittamiseen – Tsemppis opintojaksolle ____ lähtien.
- Opiskelija saa tukiopetusta _____ opintojaksossa ____ tuntia.
- Opiskelijalle annetaan opintojaksojen materiaali tutustuttavaksi etukäteen.
- Kirjoittamista vaativissa tehtävissä opiskelijalle annetaan mahdollisuus käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa.
- Opiskelija saa tukea tiedonhankintaan ____ tuntia.
- Opiskelijalle annetaan lisää aikaa _____ -opintojakson tentissä ____ tuntia.

Koulutuspäällikkö toimittaa kirjallisen päätöksen opintojen ohjaajalle ja opiskelijalle sekä tekee siitä merkinnän eHOPSiin. Opintojen ohjaaja arkistoi päätökset ja sitä tukevat lausunnot. Opiskelijan vastuulla on päätöksen mukaisten ratkaisujen tiedottaminen opintojaksoja vastuuopettajille. Ohjeet liitteinä 2 ja 3.

Yksilöllinen tuki opetuksessa

Yksilöllisen tuen sisältö ja toteutus määrittyy opiskelijan tarpeiden ja elämäntilanteen sekä opiskelutilanteiden luonteen mukaan. Jos opiskelijan erityisiin tuen tarpeisiin ei voida riittävästi vastata, hän voi hakea yksilöllistä tukijärjestelyä (lomake liitteenä 4).

Ensimmäistä kertaa tukea hakiessaan opiskelija esittää asiantuntijan antaman selvityksen erityisestä tuen tarpeestaan tai keskustelee siitä opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa. Erityinen tuen tarve tunnustetaan ja tunnustetaan joko asiantuntijan lausunnossa tai opintojen ohjaajan ja opiskelijan yhteisesti arvioimana.

Yksilöllinen tuki voi koskea oppimisprosessin eri vaiheita, erilaisia opetus- ja ohjaustilanteita, oppimisympäristöjä ja tenttitilanteita. Mainituissa tilanteissa tukijärjestelyt voivat opiskelijan yksilöllisten tarpeiden mukaisesti olla esimerkiksi seuraavia:

Opetus- ja tenttitilanteiden järjestelyt

- osallistuminen Sujuvuutta kirjoittamiseen – Tsemppis opintojaksolle,
- mahdollisuus lisä- / tukiopetukseen,
- mahdollisuus lisäaikaan tentissä,
- mahdollisuus lisävalaistukseen tai muihin tilajärjestelyihin

Apuvälineet

- mahdollisuus käyttää tietokonetta, henkilökohtaisia tietokoneohjelmia
- mahdollisuus käyttää pistenäyttöä tai induktiota

Materiaalit

- mahdollisuus saada opetusmateriaalia etukäteen,
- mahdollisuus saada koekysymykset pistekirjoituksena tai tavallista suuremmalla fonttikoolla

Palvelut

- mahdollisuus käyttää tulkkia tai
- henkilökohtaista avustajaa.

Tarvittaessa opiskelijalla on mahdollisuus käyttää opiskelussa apunaan JAMK: uun hankittua kannettavaa tietokonetta, jossa apuohjelmia ovat puheohjelma ja erityinen tekstinmuokkausohjelma. Kone lainataan pääkirjastosta.

Kirjoittamisosaamisen tunnistaminen ja ohjausprosessi

Tutkimusten mukaan erityisiä lukemisen ja/tai kirjoittamisen vaikeuksia (lukivaikeuksia) noin kuudella seitsemällä prosentilla väestöstä. Suhteutettuna Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijamäärään se voisi tarkoittaa joitakin satoja opiskelijoita. Osalla opiskelijoista lukivaikeus on tunnistettu jo edeltävässä koulutuksessa, ja heidän yksilölliset tuen tarpeensa on silloin otettu huomioon opiskelussa. Osa lukivaikeuksista tulee ilmi kuitenkin vasta korkeakouluopintojen aikana. Korkeakouluopiskelu vaatii opiskelijoilta hyviä akateemisia taitoja, jotka tukevat teellisen tiedon tuottamista ja oppimista. Aikuisopiskelija tuntee omat oppimisstrategiansa ja tyyliinsä ja osaa näin kompensoida erityisiä oppimisvaikeuksiaan. Lukivaikeus aiheuttaa luento-opetuksen seuraamista

ja samanaikaista muistiinpanojen tekemistä. Siihen yhdistyy usein myös muita oppimis- ja tunne-elämän vaikeuksia. Selkeimmin vaikutus näkyy vieraissa kielissä menestymisessä, mutta yhteyksiä on myös matematiikassa selviytymiseen. (Taskinen 2008.)

Opiskelijan kirjoittamisosaamisen tunnistamisen tavoitteena on mahdollistaa yksilöllinen tuki sitä tarvitseville. Samalla saadaan kokonaiskuva siitä, keiden opiskelijoiden valmiudet eivät riitä ammattikorkeakoulussa vaadittavaan kirjoittamisen osaamiseen ja organisaatiossa osataan varautua resurssien oikea kohdentamiseen. Seulontatuloksen mukaan opiskelijat ohjataan yksilöllisen tarpeen mukaan Viestinnän perusteet -opintojaksolle ja Tsemppis-lukiohjausryhmään. Kirjoittamisosaamisen kartoitukseen osallistuvat kaikki aloittavat aloittavista opiskelijoista opintojen alussa ZZPP0100 Työelämäosaajaksi kasvu opintojakson kontaktikerralla. Viestinnän opettajat tarkistavat ja arvioivat testituotokset.

Kirjoittamisvaikeuksiin liittyvä ohjausprosessi

Seulonnan perusteella opiskelijat voivat osallistua

- suoraan ZZPC0100 Monikulttuurisen työelämän kieli- ja viestintätaidot -opintojaksolle, kun kirjoittamisessa ei ilmene ongelmia
- ennen ZZPC0100 opintojaksoa Viestinnän perusteet -opintojaksolle, kun kirjoittamisessa on vaikeuksia. He voivat tarvittaessa osallistua tarkempaan lukemisen ja kirjoittamisen arviointiin (luki-seula).
- lukiohjaukseen, mikäli lukiarvioinnissa tulee esiin tuen tarvetta lukemisen ja kirjoittamisen alueella. Lukiohjaukseen voi osallistua myös muusta syystä, vaikkei varsinaista lukivaikeutta ilmenisikään.

Tarkempi prosessikuvaus on "*Kirjoittamisvalmiuksien arviointi ja kirjoittamisen ohjaus*" -luvussa (ks. 44).

Lukivaikeuden huomioon ottaminen opetuksessa ja tenttijärjestelyissä

Lukivaikeuden huomioon ottamisen perusteena on lausunto lukivaikeudesta ja sen perusteella suositellut järjestelyt. Lausunto voi olla opiskelijalle muualla kirjoitettu tai laadittu Jyväskylän ammattikorkeakoulussa lukiarvioinnin pohjalta.

Luki-arviointiin on mahdollisuus osallistua lukukausien alussa. Opiskelija ja opintojen ohjaaja yhdessä kokoavat arvioinnin tulosten ja opiskelijan itsearvioinnin perusteella opiskeluun liittyvät tuentarpeet kootaan ja suunnittelevat tukijärjestelyjä.

Opintosuoritusten arviointikriteerit ovat opintojaksokohtaisesti kaikille opiskelijoille samat, mutta luki-lausunnon perusteella opiskelijalla on oikeus yksilöllisiin järjestelyihin.

Tenttitilanteissa lukivaikeus otetaan huomioon

- ensisijaisesti järjestämällä lisäaikaa tentin tekemiseen
- tarjoamalla tietokoneen käytön mahdollisuus, mikä edellyttää erillisen tilan ja valvonnan järjestämistä – varmistetaan, että tietokoneen muistissa ei ole ylimääräisiä tiedostoja tai ohjelmia
- tarjoamalla suullisen tentin tai suullisen täydentämisen mahdollisuus. Nauhoittamista (esim. sanelulaitteella) voidaan käyttää vastauksen dokumentoinnin keinona.

Henkilöstön ”työkalupakki”

Henkilöstöllä on käytettävissä ”työkalupakki” ammattikorkeakoulun intrassa kohdassa Koulutuksen kehittämispalvelut. Sen tarkoituksen on toimia henkilöstön apuna erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppimisen ohjaamisessa. ”Työkalupakista” henkilöstö saa tietoa kuulo-, näkö- ja liikuntavammaisuudesta, lukemisen ja/ tai kirjoittamisen oppimisvaikeudesta sekä mielenterveyteen liittyvistä ongelmista. Sinne on koottu myös tietoa erityistä tukea tarvitsevan ihmisen kohtaamisesta ja vinkkejä tuen tarpeen huomioon ottamisesta pedagogiikassa sekä laajemminkin koko oppimisympäristössä. ”Työkalupakin” ovat laatineet Sanna Häkkinen ja Helena Koskimies ja sitä päivitetään jatkuvasti. Päivityksestä vastaa Jyväskylän ammattikorkeakoulun esteettömyyskoordinaattori.

Fyysinen esteettömyys

Liikkumis- ja toimintaesteisiä henkilöitä on Suomen väestöstä 10 %. (Esteettömyysprojektit 2006). Eri tavoin liikuntavammaisille, näkövammaisille, kuulonäkövammaisille sekä allergisille henkilölle soveltuva ympäristö on todettu olevan parempi ympäristö kaikille. Esteetön ympäristö on myös turvallinen ympäristö. Fyysisen ympäristön esteettömyyttä tulee

arvioida ja kehittää jatkuvasti. Jyväskylän ammattikorkeakoulun tilojen fyysistä esteettömyyttä kartoitettiin keväällä 2007 (Ahonen ja Kettinen). Ammattikorkeakoulun hyvinvointiyksikön tilat kartoitettiin erikseen laajalla opinnäytetyönä (Häkkinen ja Turunen 2008).

Riikka Ahonen ja Niina Kettinen kartoittivat pääkampuksen tilat Rajakadulla, IT-Dynamon ja Turbiinin tilat Piippukadulla, Kulttuurin tilat Pitkäkadulla sekä Luonnonvarainstituutin tilat Tarvaalassa. Toimipisteitä kartoitettiin pääosin liikuntavammaisen ja näkövammaisen henkilön liikkumisen ja orientoitumisen esteettömyyttä ajatellen. Kartoituksen mittareina käytettiin Invalidiliiton ja Näkövammaisten Keskusliiton suosituksia esteettömästä ympäristöstä (http://www.invalidiliitto.fi/portal/esteeton.fi/fi/pikalinkit/rakennettu_ymparisto/ ja <http://www.nkl.fi/tietoa/esteettomyys/ymparisto.htm>). Lisäksi kartoituksen tueksi kokemuksellista näkökulmaa toi pyörätuolilla liikkuva Jyväskylän ammattikorkeakoulusta valmistunut sosionomi Ruth Oyugi. Rakennuksissa arvioitiin sellaisia tiloja, joita sekä opiskelijat, henkilökunta että vierailijat käyttävät eniten. Raporttiin koottiin kustakin paikasta lyhyesti sekä toimivat että esteelliseksi todetut tilat. Raportissa on koottuna muutosehdotukset, jotka on annettu tiedoksi ammattikorkeakoulun tilapalveluille.

Fysioterapeuttio opiskelijat Elisa Häkkinen ja Laura Turunen (2008) kartoittivat ammattikorkeakoulun hyvinvointi -tuloksyksikön tilat (Keskussairaalan tie 21 E). He keräsivät käyttäjätietoa näkö-, liikunta- ja kuulovammaisilta opiskelijoilta sekä hyödynsivät Nordic Housing Enabler -menetelmää sekä Stakesin terveydenhuollossa asiointiin esteettömyysluokitusta. Tulosten mukaan yksikön tilat täyttävät pääosin Suomen rakennuslainsäädännön määräysten vaatimukset, vain vähäisiä puutteita todettiin. Tekijät ovat esittäneet näihin kehittämisehdotuksia, jotka on annettu tiedoksi tilapalveluille. Opiskelijat suosittelivat esteettömyyden arvioinnissa jatkossa käytettäväksi käyttäjähaastatteluiden ja Stakesin mittarin yhdistelmää.

Esteettömyyskäytäntöjen arviointi ja jatkuva kehittäminen

Tutkimus tuo jatkuvasti uutta sekä yhteiskuntatieteellistä että erityispedagogista tietoa ja ymmärrystä oppimiseen liittyvistä erityisistä tuen tarpeista. Myös käytännön sovellutusten kehittäminen on jatkuvaa ja ammattikorkeakouluissa siihen saadaan tukea valtakunnallisen ESOK-hankkeen tuottamista hyvistä käytänteistä. ESOK-JAMK 2007–2008

hankkeen aikana esteettömyystyö Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on saatu hyvään alkuun. Opiskelijoiden monenlaisuuden huomioon ottamisen käytännöt on kehitetty osaksi uutta ohjausjärjestelmää. Olemme näin vastanneet Opetusministeriön toimenpidesuosituksiin (taulukko 1).

TAULUKKO 1. Koonti Opetusministeriön toimenpidesuosituksista ja ESOK-JAMK -hankkeen tuottamista käytänteistä.	
Opetusministeriön toimenpidesuositus	ESOK-JAMK -hankkeen tuottama käytäntö
Suunnittelu: korkeakoulujen esteettömyystyön tulee olla suunnitelmallista (esteettömyyskartoitukset ja niihin pohjaavat toimenpidesuunnitelmat) ja sen tulee sisältyä korkeakoulujen strategiaihin.	Esteettömyys on otettu huomioon JAMK:n pedagogisessa strategiassa ja tasa-arvosuunnitelmassa. Fyysiseen esteettömyyteen liittyvät kartoitukset on tehty 2007 ja 2008 ja esitetty niiden pohjalta toimenpidesuositukset. On osallistuttu valtakunnallisen ESOK -hankkeen nettisivujen esteettömyyttä arvioimaan kartoitukseen sekä ollut mukana luomassa hakuvaiheen esteettömyyteen liittyvää ohjeistusta.
Henkilöstökoulutus: eri henkilöstöryhmien esteettömyyskoulutukset osaksi koulutussuunnitelmia	Hankkeen aikana järjestettiin henkilöstölle sekä yhteistä että tulosaluekohtaista koulutusta. On annettu suositus seuraavaan henkilöstön koulutussuunnitelmaan. Koulutuksen tulee olla jatkuvaa.
Opintoasiat: esteettömyyden huomioon ottaminen henkilökohtaisissa opiskelusuunnitelmissa (HOPS), yhtenäisten ohjeiden laatiminen ja vastuuhenkilöiden nimeäminen.	Opiskelijoiden monenlaisuuden kohtaaminen on nähty ensisijaisesti osana kaikille yhteistä ohjausjärjestelmää. Esteettömyyden huomioon ottamisesta henkilökohtaisessa opiskeluprosessin tukemisessa on laadittu toimintamalli. Opiskelijan tarvitsemaan yksilölliseen tuen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on laadittu ohjeet. Vastuuhenkilö on nimetty.
Viestintä: tiedon kulun monikanavaisuus sekä verkkopalvelujen ja painetun viestinnän saavutettavuus.	Nettisivujen esteettömyyttä on arvioitu ja kommentoitu. Esteettömyydestä tiedottava sivusto löytyvät Jyväskylän ammattikorkeakoulun nettisivuilta sekä henkilökunnan intrasta. Nettisivulla on myös linkki viittomakieliseen tiedotteeseen.

Syrjintä ei liity vain joihinkin vähemmistöryhmiin vaan kuka tahansa meistä, niin opiskelija kuin henkilökuntaan kuuluvakin, voi kokea syrjintää. Syrjinnän ehkäiseminen on pitkäjänteistä työtä. Se on ennen kaikkea ennakkoluulojen ja tietämättömyyden murtamista sekä asenteisiin ja arvoihin vaikuttamista. Se on myös hyvien käytänteiden jatkuvaa kehittämistä. Hyvin alkaneen esteettömyystyön jatkuminen Jyväskylän ammattikorkeakoulussassa täytyy turvata jatkuvalla henkilöstön kouluttamisella, hankkeessa luodun materiaalin ja toimintamallin päivittämisellä ja kehittämisellä sekä nimeämällä tähän työhön esteettömyyskoordinaattori.

Kirjoittamisvalmiuksien arviointi ja kirjoittamisen ohjaus

SATU LIUKKO & ANNE NURMINEN

Kirjoittamisella on merkittävä osa ammattikorkeakouluopiskelijan opinnoissa. Tiedollista osaamista tehdään näkyväksi koko opiskelun ajan tuottamalla monenlaisia tekstejä, kuten raportteja, esseitä, kirjoitelmia sekä lopulta opinnäytetyö ja kypsyysnäyte, joihin osaamisen näyttö tiivistyy. Oppimisen välineenä kirjoittamisella on merkittävä osuus opiskelussa, mutta monille se tuottaa liikaakin haastetta opiskeluun.

Ammattikorkeakoulun kirjoittamisen opiskelussa tavoitteena on kirjoittamisen avulla päästä oman koulutusohjelman ja oman substanssin asioiden syvempään ymmärtämiseen, soveltamiseen ja asiantuntijuuden kehittämiseen myös kirjoittamisen kannalta. Myöhemmin alan ammatillisena toimiessaan ammattikorkeakoulusta valmistuvat käyttävät kirjoittamista yhtenä keskeisenä työvälineenään. Opiskeluaikana keskeistä olisi se, että opiskelija tulisi tietoiseksi omasta kirjoittamisen tavastaan ja oppisi sellaisia menettelytapoja, joita kehittyneet kirjoittajat, niin sanotut asiantuntijakirjoittajat käyttävät. Taitava kirjoittaja pystyy vaihtelevaan ja muokkaamaan tapojaan, pyrkii sosiaalistumaan ympäristöönsä, osaa analysoida tekstejä ja sopeuttaa oman kirjoittamisensa yhteisön teksteihin. Kehittyneet kirjoittamistaidot ilmenevät siten, että kirjoittamisen työskentelytavat monipuolistuvat ja automaattistuvat. (Ks. Luukka 2004; Väliaverron 2002; Linnakylä 1986.)

Korkeakoulukirjoittamisen valmiuksia pyritään kehittämään yhteisissä perusopinnoissa. Niiden tarkoituksena on paitsi opiskelijan orientoiminen ammattikorkeakouluopintoihin, myös opiskeluvälineiden tarjoaminen ja pohjan luominen elinikäiselle oppimiselle. Opiskelijat ovat saaneet ensimmäisen lyhyen tietoisuuden korkeakoulukirjoittamisesta opintojen alussa, kun viestinnän opettaja on esitellyt raportoinnin pääpiirteet ja paikan, josta löytyy tarvittava lähdeaineisto: Opinnäytetyön raportointiohje ja muu materiaali opiskelukirjoittamisen avuksi.

Suullisten ja osittain kirjallistenkin viestintätaitojen opiskelu keskittyy kolmen opintopisteen Viestintätaidon opintojaksolle (nykyisin Monikulttuurisen työelämän viestintä). Kirjoittamiseen ja nimenomaan tutkimuskirjoittamiseen paneudutaan pääasiassa vain Tutkimusopintojen

opintojaksolla tutkimusviestinnän osuudessa (1,5 op). Tutkimusviestinnän opiskelu tähtää opinnäytetyössä tarvittavan kirjoittamistietouden omaksumiseen ja kirjoittamisharjoitteluun. Joillakin koulutusaloilla on ennen näitä yhteisiä perusopintoja ollut opiskelukirjoittamisen kehittämiseen tähtäävä Viestinnän perusteet -opintojakso (3 op) joko pakollisena tai vaihtoehtoisena opintojaksona. Se on järjestetty Liiketalouden, matkailu-, ravitsemis- ja talousalan sekä Luonnonvarainstituutin ammatillista väylää tuleville opiskelijoille. Tämän opintojakson alkuperäinen tarkoitus oli vahvistaa niiden opiskelijoiden kirjoittamisen taitoja, jotka eivät ole käyneet lukiota. Käytännössä on kuitenkin osoittautunut, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen aikana jotkut opiskelijat ovat harjaantuneet hyvin kirjoittamisessa – jotkut eivät. Toisaalta taas lukion käyneillä voi olla puutteita kirjoittamisen taidoissa tai joillakin kirjoittamisvalmiudet ovat ”ruostuneet” käytön puutteessa. Näistä syistä Viestinnän perusteet -opintojaksolle osallistuminen on ollut hajanaista eikä se ole ollut tarvelähtöistä.

Kaikkien opiskelijoiden kirjoittamisvalmiudet eivät riitä opiskeluun

Ammattikorkeakouluun tulevien opiskelijoiden kokemukset ovat sisällöllisesti ja laadullisesti erilaisia. Monet opiskelijat selviytyvät hyvin tai jopa kiitettävästi opiskelussa vaadittavasta kirjallisesta tuottamisesta. Toiset haluaisivat ja monet tarvitsisivat enemmän harjoitusta ja kirjoittamisen opastusta. Monien opiskelijoiden peruskirjoittamisen taso kaipaasi kohentamista, varsinkin niiden, joilla kirjoittaminen on jäänyt vähiin tai olemattomiin ennen ammattikorkeakouluun tuloa. Erillisjärjestelyihin ei juurikaan ole ollut mahdollisuutta. Yksilöllisen opinto-ohjelman (hopsin) pitäisi mahdollistaa puuttuvien valmiuksien täydentäminen, mutta käytännössä sen toteuttaminen ei ole yksinkertaista.

Tähänastiset käytännöt ovat osoittaneet, että monet opiskelijat tarvitsisivat sellaista tukea opiskeluunsa ja kirjoittamiseensa, että he voisivat selviytyä ja menestyä opinnoissaan kykyjään vastaavalla tavalla. Tätä ilmentää osaltaan suuri opintonsa keskeyttävien määrä (Keskeyttäneet ja keskeyttäneiden osuus opiskelijoista koulutusohjelmittain 2005–2007, 2008). Samoin vaikeudet aloittaa ja viedä eteenpäin kirjallisia tehtäviä ja etenkin opinnäytetyötä kertovat tarpeesta vahvistaa kirjallisen tuottamisen ja ilmaisun valmiuksia. Opiskelijoiden kirjoittamisen vaikeudet johtuvat usein siitä, että korkeakoulukirjoittamisen käytännöt ovat heille

vieraita. Usein opiskelija myös kokee ristiriitaa oman minäkuvansa ja korkeakouluyhteisössä muotoutuvan minäkuvan välillä (Clark & Ivanic 1997, 136–137). Tässä mielessä on ymmärrettävää, että opiskelijoille on haasteellinen prosessi omaksua opiskelukirjoittamisen vaatimukset ja edetä oppinäytetyön edellyttämän tutkimuskirjoittamisen hallintaan. Monet kokevat siirtyvänsä vieraalle maaperälle pyrkiessään ottamaan käyttöön korkeakoulukirjoittamisen konventioita ja asiatyylisiä ilmaisuja, joka monien opiskelijoiden mielestä rajoittaa omaa luovaa tuottamista. Ivanicin (1998) näkemyksen mukaan kirjoittaminen on paljolti identiteettikysymys, kun opiskelijat painiskelevat suhteissaan koulutuslallaan vallitseviin käsityksiin ja käytäntöihin. Opiskelijan käsitys itsestään voi siis olla myös ristiriitainen, kamppaileva ja sisäisesti hauras – toisin kuin vallitsevat oppimiskäsitykset usein antavat ymmärtää korostaessaan itseohjautuvuutta, päämääräsuuntautuneisuutta ja autonomisuutta.

Vaikeuksien taustalla voi olla myös yleisiä oppimisen vaikeuksia, lukivaikeuksia, opiskelutekniikan puutteita ja/tai esimerkiksi psyykkisiä ongelmia. Varsinkin monien aikuisopiskelijoiden on aiempien koulukokemustensa vuoksi haasteellista sisäistää nykymuotoisia opiskelukäytäntöjä ja itsenäisen kirjoittamisen vaatimuksia. Joillakin aikuisopiskelijoilla on myös lukivaikeuksia, mutta heillä itsellään ei ole aina selvää kuvaa eikä oikeaa tietoa tuon opiskelua haittaavan ongelman luonteesta eikä mahdollisuuksista kehittyä sen olemassaolosta huolimatta. Oppimisen ongelmat ilmenevät tyypillisesti lukemisen hitautena, luetun ymmärtämisen vaikeutena, tekstin tuottamisen vaikeutena sekä oikeinkirjoituksen ja lauserakenteiden puutteellisuutena. Oppimisvaikeudet ovat luonteeltaan hyvin pysyviä, mutta aikuisopiskelijat ovat usein oppineet kompensoimaan vaikeuksiaan erilaisin keinoin (Nygren 2008). Harjoittelun ja tuen avulla niitä voidaan lieventää, kun vahvistetaan opiskelijan oman oppimistyylin mukaisia oppimisstrategioita.

Taskisen (2008) mukaan noin kolmasosalla opiskelijoista lukivaikeudet diagnosoidaan vasta korkeakoulussa. Korkeakouluun pääsy pelkästään ei kerro siitä, että lukivaikeuksiset opiskelijat selviytyvät opinnoissaan, sillä taustalla voi olla monia ongelmia ja opiskelijat saattavat joutua tekemään moninkertaisesti töitä pysyäkseen mukana. Ongelmat tulevat usein ilmi vasta opiskelun myöhemmässä vaiheessa, kun opiskelu vaikeutuu. Silloin aiemmin kehitetyt korvaavat strategiat eivät enää toimiakaan, sillä korkeakouluopiskelu on niin vaativaa, että lukemisen ja kirjoittamisen vaikeudet tulevat esiin.

Vaikka Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on ollut tarjolla valinnaisia kirjoittamisen opintojaksoja ja muutaman vuoden ajan on toiminut Tsemppis-lukiryhmä, vain harvat opiskelijat ovat löytäneet nämä mahdollisuudet omaan käyttöönsä. Tsemppiksessä on kaksi kertaa vuodessa järjestetty tilaisuus lukiarviointiin, jonka perusteella opiskelijalla on mahdollisuus saada ohjausta ja tarvittavia erityisjärjestelyjä opiskelunsa avuksi. Lukiarviointiin on osallistunut muutama opiskelija vuosittain, ja muun muassa sen myötä joitakin opiskelijoita on käynyt Tsemppisryhmän lukiohjauksessa.

Tarvetta opiskelukirjoittamisen tukeen ja ohjaukseen olisi selvästi paljon useammallakin, mutta jostain syystä tieto tukimahdollisuuksista ei tavoita kaikkia, ja jos tavoittaa, opiskelijoilla ei aina ole rohkeutta tai motivaatiota hakeutua ohjauksen piiriin. Monille kynnyks on jostain syystä liian korkea, eivätkä asiaa ole auttaneet esimerkiksi ohjaavien opettajien suositukset ja kehotukset osallistua lukiohjoukseen. Opiskelijat yrittävät selviytyä itse omin keinoin, mutta monille haasteet kasvavat liian suuriksi vaativien kirjallisten tehtävien ja opinnäytetyön kanssa. Lisäksi opettajat tekevät koulutusaloilla paljon työtä yrittäessään ohjata heikkojen kirjoittamisvalmiuksien avulla tuotettuja opinnäytetyötekstejä.

Viimeistään kypsyysnäyte on se tuotos, josta näkyy, että kirjoittamisvalmiuksia olisi ollut syytä päivittää jo aikaa sitten. Kypsyysnäytteen suomen kielen hallintaa tarkastava viestinnän opettaja onkin melkoisen ristiriidan edessä: mitä tehdään, kun vasta opiskelun loppuvaiheessa käy ilmi, ettei opiskelijan tuotos osoita korkeakoulussa vaadittavaa kirjoittamisvalmiutta eikä riittävää kykyä hoitaa ammattialan vaatimaa kirjallista tuottamista? Tarjoaako kypsyysnäytteen hylkääminen opiskelijalle vielä tilaisuuden parantaa kirjoittamisen taitojaan tai antaako se ehkä tilaisuuden kiinnittää huomiota omaan kirjoittamiseensa?

Kysymystä herättää myös ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien kirjoittamisvalmiuksien riittävyys. Ylemmän amk- tutkinnon opinnäytetyön pitäisi vastata yliopiston pro gradu -tutkielmaa. Ihan näin ei ilmeisesti ole, sillä opinnäytteiden kirjoittamisen taso ei aina osoita, että korkeakoulukirjoittamisen kriteerit toteutuisivat tehdyissä töissä. Ehkä ylemmän amk- tutkinnon tekijöiden taidot pitäisi varmistaa jo opiskelijavalinnassa. Voidaan myös ajatella, että ammattikorkeakouluopinnoissa hyväksytysti suoritettujen kirjoittamisen opintojaksot, esseet, opinnäytetyö ja kypsyysnäyte takaavat riittävät kirjoittamisen valmiudet jatko-opintoja varten. Nyt näin ei aina ole.

Kirjoittamisvalmiuksien arvioinnin kokeilu

Koska tarjolla olevat kirjoittamisvalmiuksien parantamiseen tähtäävät opintojaksot eivät olleet tavoittaneet kaikkia opiskelijoita ja koska osa opiskelijoista oli joutunut suorittamaan nämä kurssit, vaikka tarvetta ei olisi ollut, lähdimme suunnittelemaan toisenlaista, tarvelähtöistä mallia. Ajatuksena oli, että kaikkien opiskelijoiden kirjoittamisen valmiudet testattaisiin heti opintojen alussa. Tämä tarkentui myöhemmin niin, että kirjoittamisen taitojen arviointiin osallistuvat ainakin ammatillista väylää tulleet opiskelijat sekä ne lukiotaustaiset, joiden ylioppilaskirjoitusten äidinkielen arvosana oli alle c:n. Nimesimme mallin kirjoittamisen näytöksi.

Kirjoittamisen näytössä on tekstin tuottamiseksi lähdemateriaalin pohjalta, ja arvioinnin kohteena ovat tehtävänannon mukaisuus, jäsentely ja sisältö sekä kieli ja tyyli. Näissä arviointikohteissa oli edelleen alakohtia, esimerkiksi otsikointi, kattavuus ja asiatyyli. Jokainen osio pisteytettiin, ja jokaisesta tuli saada tietty vähimmäispistemäärä.

Kirjoittamisen näyttö pilotoitiin keväällä 2008. Pilottiin osallistui 71 opiskelijaa eri koulutusaloilta. Mukana oli sekä nuoriso- että aikuisopiskelijoita. Opiskelijoista 53 ylsi jokaisessa osiossa sellaiseen pistemäärään, että arvioimme hänen selviytyvän opinnoistaan ilman kirjoittamisen tukea. Arvioimme myös, että koko ryhmästä 18 opiskelijaa (25 %) tarvitsee jonkinlaista kirjoittamisen tukea tai vähintään taitojen varmistamista ja päivittämistä. Näistä opiskelijoista 4:llä (5,5 %) näytti olevan erityisiä vaikeuksia, jotka viittaavat esimerkiksi lukiongelmiin. Heille suositeltiin lukiarviointia.

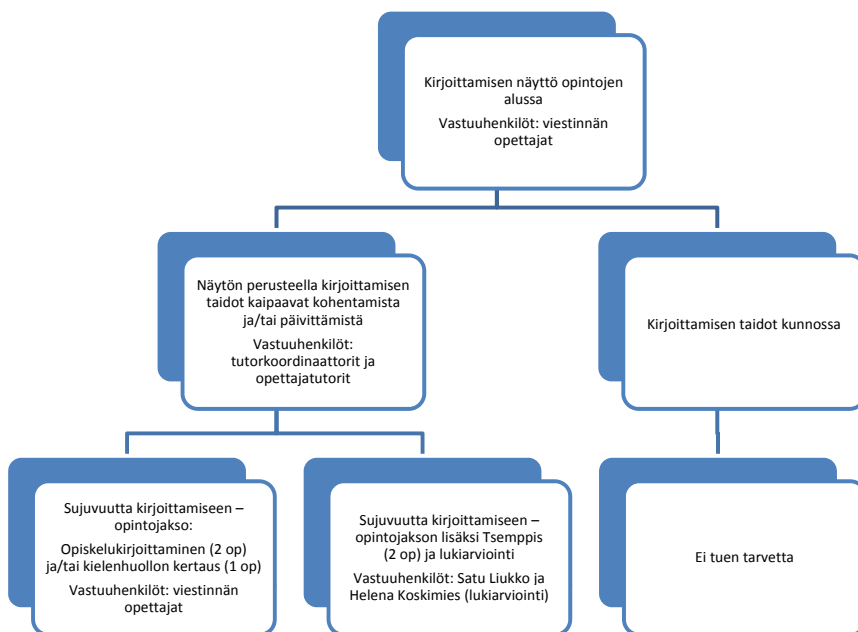
Huomion arvoista tässä on lisäksi se, että tulokset vaihtelivat koulutusaloittain. Joillain aloilla näyttäisi olevan enemmän kirjoittamisen tuen tarvetta kuin joillain toisilla. Havaitsimme myös, että aikuisopiskelijat kaipaisivat nuoria useammin kirjoittamisen tukea, mikä voi ainakin osittain johtua siitä, että kirjoittamisen opetuksesta ja harjoittelusta on saattanut vierähtää jo vuosia.

Uusi malli kirjoittamisohjaukseen

Pilotin pohjalta suunniteltiin kirjoittamisen tueksi uusi opintojakso, Sujuvuutta kirjoittamiseen (5 op). Kirjoittamisen näytön perusteella opiskelija voi suorittaa sen joko kokonaan tai valita siitä vain ne osa-alueet, joilla valmiuksia pitäisi parantaa. Tarjottavat osakokonaisuudet ovat

Opiskelukirjoittaminen 2 op, kielenhuollon kertaus 1 op ja Tsemppis – sujuvuutta opiskeluun 2 op. Opintojakson pakollisuus herätti paljon keskustelua. Päädyimme kuitenkin siihen, että näytön perusteella suositellaan, ei pakoteta.

Kirjoittamisen näytön pohjalta ja sen lisäksi suunnittelimme ESOK-hankkeen aikana kirjoittamisen tuen ohjausprosessin. Siinä on opintojen ohjaajilla ja opettajatutoreilla tärkeä osuus. Kun viestinnän opettajat ovat arvioineet kirjoittamisen näytöt, he lähettävät tulokset suosituksineen tutorkoordinaattorille, joka vie tiedot opettajatutoreille ja nämä edelleen opiskelijoille. Opettajatutorit myös informoivat opiskelijoita, jotka ryhmästä osallistuvat kirjoittamisen näyttöön. Joissakin aikuisopiskelijaryhmissä on tehty päätös, että kaikki osallistuvat, mikä onkin järkevää, koska edelliset opinnot ovat monilla jo melko vanhoja. Myös näytön tulokset tukevat tätä ratkaisua. Toisaalta, nuorisoryhmien opiskelijoilla-kin saattaa olla työssäolo- tai välivuotia edellisten opintojen päätyttyä, ja joissakin koulutusohjelmissä nämä opiskelijat on ohjattu kirjoittamisen näyttöön.

Kuvio 1. Kirjoittamistaitojen kartoittaminen ja ohjausprosessi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa.

Pilotin jälkeen tehtiin näyttötehtävään ja sen arviointiin joitakin tarkennuksia, ja syksyllä 2008 aloittaneet opiskelijat osallistuivat kirjoittamisen näyttöön heti ensimmäisillä opiskeluvuoroilla. Osalla näyttö on vielä edessä, mutta vaikuttaa siltä, että tulokset ovat samansuuntaiset kuin keväällä 2008. Näyttöihin on ainakin osallistuttu innokkaasti, mikä kertoo siitä, että opettajatutorit ja tutorkoordinaattorit ovat informoineet ryhmiään hyvin ja että opiskelijat ovat itsekin kiinnostuneita selvittämään osaamistaan. Edellä olevassa kuviossa on esitelty kirjoittamisen näyttö ja siihen liittyvä ohjausprosessi.

Tätä artikkelia kirjoitettaessa kirjoittamisvalmiuksien arviointiin on osallistunut 484 opiskelijaa. Heistä 183:lla (38 %:lla) on näytön perusteella jotain kirjoittamisen tuen tarvetta. Yhden opintopisteen Kielenhuollon kertausta on suositeltu 118:lle (24 %:lle), kahden opintopisteen Opiskelukirjoittamista 55:lle (11 %:lle) ja kahden opintopisteen Tsemppisosiota sekä lukiarviointia 10:lle (2 %:lle). Kevään 2007 pilotissa ei laskettu erikseen kielenhuollon kertausten ja opiskelukirjoittamisen tuen tarvetta, vaan tämä tarkennus tehtiin syksyn 2008 kirjoittamisen näyttöön.

Kirjoittamisen tuen tarpeessa olevia opiskelijoita näyttäisi olevan suunnilleen saman verran kuin kevään 2007 pilotissa, ja syksyn 2008 näyttöihin osallistuneilla aikuisopiskelijoilla näyttäisi olevan erityisesti kirjoittamisen taitojen päivittämisen tarvetta. Lukiarvioinnin tarvetta oli kevään 2007 pilottiin osallistuneilla hieman enemmän, mikä saattaa selittyä pienemmällä osallistujamäärällä ja sillä, että pilottiin osallistui suhteessa enemmän aikuisopiskelijoita kuin syksyllä 2008.

Kirjoittamisen näytön ja uuden ohjausmallin merkitys

Kirjoittamisen näytön ja ohjausprosessin onnistuneisuutta on vielä liian varhaista arvioida. Emme tiedä, toimivatko opiskelijat suositusten eli näytön tulosten mukaisesti ja valitsevat tarjolla olevan kirjoittamisen tuen. Yksi asia on kuitenkin tiedossa jo nyt. Moni opiskelija, jonka oli ennen pakko valita kolmen opintopisteen kirjoittamisvalmiuksia parantava opintojakso pelkästään pohjakoulutuksen perusteella, on pystynyt näytöllä osoittamaan, että kirjoittamisen taidot ovat riittävät. Tällä hetkellä näyttää siltä, että ohjenuorana ollut osaamisen tunnistamisen tavoite pystyttiin saavuttamaan.

Vastaavasti ne opiskelijat, jotka tukea tarvitsevat ja joita tarjolla ollut tuki ei ennen saavuttanut, ovat saaneet tiedon kirjoittamisen osaamisestaan. Heitä on voitu perustellusti ohjata valitsemaan kirjoittamisen ja kielenhuollon opintoja ja/tai osallistumaan lukiarviointiin. Kun tarjotaan

opintoja tällä tavoin tarvelähtöisesti, koulutusalat säästävät resursseja niiden opiskelijoiden tukemiseen ja ohjaamiseen, jotka tukea todellisuudessa tarvitsevat. Kirjoittamistaitojen vahvistamista tarvitseville opiskelijoille järjestettävät lisäopinnot taas maksavat itsensä takaisin, kun tuki kohdistetaan mahdollisimman hyvin oikeisiin tarpeisiin, oikeille opiskelijoille ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Toivottavasti tämä malli vahvistaa myös opiskelijan käsitystä omista kyvyistään opiskella ja motivoi valitsemaan opiskelua tukevia opintojaksoja.

Opiskelijoiden ohjaus mielenterveys- ja päihdeasioissa

ERJA HIITELÄ, KRISTIINA KORHONEN, TARJA LAPPALAINEN-KAJAN
& EEVA-LIISA LERBER

Johdanto

Ammattikorkeakouluopiskelijat ovat pääsääntöisesti nuoria tai nuoria aikuisia. Nuoruus muodostaa siirtymän aikuisuuteen, jonka kuluessa nuori rakentaa uudenlaisen suhteen itseensä ja kanssaihmiisiinsä. Nuoruus ja nuori aikuisuus ovat usein etsinnän ja epävarmuuden aikaa.

Myöhäisnuoruuden kehitystehtävien onnistunut läpikäyminen valmistaa ammattikorkeakoulussa opiskelevaa hakemaan omaa paikkaansa yhteiskunnassa ja saamaan tyydytystä vastuullisena aikuisena toimimisesta.

Opiskelun aloittaminen merkitsee nuorelle usein suurta elämänmuutosta, johon kuuluvat irtaantuminen kotoa, muutto uudelle paikkakunnalle, vapaus, itsenäisyys ja vastuunotto. Opiskelun myötä nuori solmii uusia ihmissuhteita ja hankkii uusia harrastuksia. Iloiseen opiskelijaelämään kuuluu juhlia ja tempauksia, jotka piristävät opiskelijan arkea. Mieluisa opiskelupaikka, oman alan löytyminen ja osaamisen karttuminen lisäävät luottamusta tulevaisuuteen. Suurimmalla osalla opiskeluaika sujuukin ilman suurempia murheita. Joukossa on kuitenkin niitä, joille opiskelu tuottaa hankaluuksia. Opiskeluvaikeudet, epävarmuus alasta ja omasta tulevaisuudesta, sotkut ihmissuhteissa ja taloudelliset huolet voivat aiheuttaa stressiä, josta puolestaan voi seurata psyykkisiä ongelmia ja joihin usein liittyy myös päihteiden käyttö.

Aikuisopiskelijat ovat kasvava ryhmä korkeakouluissa. Aikuisopiskelijoilla huolien ja ongelmien taustalla saattavat olla ammatinvaihto, työpaikan menetys, toimeentulokysymykset, perheasiat, terveydentilan muutokset sekä puutteet opiskeluvälimuksissa.

Mistä opiskelija saa apua?

Kansanterveyslain (66/1972 3 luvun 14 §) mukaan ammattikorkeakouluopiskelijoiden opiskelijaterveydenhuollosta vastaa opiskelijoiden kotipaikasta riippumatta ammattikorkeakoulun sijaintikunta. Palvelut on

järjestetty terveyskeskusten kautta. Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2002 tekemän opiskeluterveydenhuollon tilaa tarkastelevan selvityksen perusteella (Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistio 2005:6) opiskeluterveydenhuolto on osassa maata niukasti resursoitua. Opiskeluterveydenhuoltoa on kehitettävä. Opiskeluterveydenhuollon yhteistyö korkeakoulujen ja opiskelijajärjestöjen kanssa on nähty tärkeäksi, jotta opiskeluterveydenhuollossa opiskelijan hyvinvointia ja terveyttä käsiteltäisiin riittävän laaja-alaisesti.

Ammattikorkeakoulun opetus- ja ohjaustoiminta myötävaikuttavat opiskelijoiden opiskelukyvyyn rakentumiseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vertaistutoreilla (opiskelijat), opettajatutoreilla, opintojen ohjaajilla ja opintopsykologilla on siinä tärkeä sijansa. Lisätietoja näistä on löydettävissä Jyväskylän ammattikorkeakoulun sähköisestä opinto-oppaasta (Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinto-opas 2008–2009) <http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/palvelut>).

Seuraavalla sivulla olevassa taulukossa havainnollistetaan, milloin vertaistutorin, opettajatutorin tai kenen tahansa opiskeluyhteisön jäsenen tulee huolestua opiskelijan tilanteesta (Eriksson & Arnkil 2005). Huolen harmaalla alueella omat havainnot tulee rohkeasti ottaa puheeksi opiskelijan kanssa. Puheeksi otton yhteydessä keskustelijan on arvioitava, mihin saakka hänen osaamisensa ja konkreetteihin asioihin tarjoamansa apu riittää ja milloin on syytä ohjata opiskelijaa eteenpäin.

Opiskelijoiden ohjaus mielenterveysasioissa

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa on esteettömän opiskelun mahdollisuuksia kehitetty vuosina 2007–2008 Esteettömät oppimisympäristöt -hankkeessa (ESOK), joka on osa korkeakoulujen yhteistä hanketta. ESOK-hankkeen tavoitteena on korkea-asteen opetuksen ja opiskelun fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen esteettömyyden kehittäminen siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta opiskella yhdenvertaisesti muiden kanssa (<http://esok.jyu.fi/>).

Opiskelun esteettömyys halutaan nähdä laajasti siten, että se sisältää myös opiskelijan mielenterveyttä edistävän näkökulman. Mielenterveys on opiskelijan kykyä opiskella ja tuntee riittävästi sisäistä tyytyväisyyttä suhteessa itseen ja toisiin ihmisiin.

TAULUKKO 1. Huolen vyöhykkeet (Eriksson & Arnkil 2005).

PIENI HUOLI	HUOLEN HARMAA VYÖHYKE	SUURI HUOLI	ERITTÄIN SUURI HUOLI
<p>Pieni huoli tai ihmettely käynyt mielessä; luottamus omiin auttamismahdollisuuksiin vahva.</p> <p>Huoli tai ihmettely käynyt toistuvasti mielessä: luottamus omiin mahdollisuuksiin hyvä. Puheksi ottaminen helppoa.</p> <p>Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.</p>	<p>Huoli kasvaa; luottamus omiin auttamismahdollisuuksiin heikkenee.</p> <p>Mielessä toivomus lisävoimavaroista ja kontrolliin lisäämisestä.</p> <p>Huoli tuntuva ja kestänyt pitkään; omat voimavarat ehtymässä.</p> <p>Selvästi koettu lisävoimavarojen ja kontrolliin lisäämisen tarve.</p> <p>Esimerkkejä: opiskelijan opinnot eivät etene tai opiskelija ei ota tukea vastaan</p>	<p>Huolta on paljon ja jatkuvasti; opiskelija vaarassa.</p> <p>Ohjaushenkilöstön / tai opiskelijan keinot loppumassa.</p> <p>Lisävoimavaroja ja kontrollia saatava heti.</p> <p>Esimerkkejä: opiskelijan opiskelu satunnaista, vieraantumisen</p>	<p>Opiskelija välittömässä vaarassa.</p> <p>Omat keinot loppussa.</p> <p>Muutos tilanteeseen saatava heti.</p> <p>Esimerkkejä: opiskelija epätoivoinen, kontrolli pettää, ei ota ohjeita vastaan, käyttäytyminen voi olla itsetuhoista</p>

Opiskelijoiden opiskelukykyä haittaavat ongelmat ja niiden tunnistaminen

Korkeakouluopiskelijoita käsittelevissä tutkimuksissa todetaan, että vaikka opiskelijoiden hyvinvoinnin yleistilanne on hyvä, he kokevat stressiä, yllirasittumista, ajoittaista masennusta, ahdistuneisuutta ja keskittymisvaikeuksia (Erola 2004; Laaksonen 2004; Kunttu 2007). Opiskelijoiden ongelmat ovat suurimmalta osalta opintoalan valintaan ja opiskeluprosessiin liittyviä: opiskelun tavoitteisen suunnittelun, ajankäytön ja työskentelytapojen ongelmia. Elämään kuuluu tasapainoisuuden ja tasapainottomuuden välinen vaihtelu, mutta jos opiskelijan elämänhallinta- ja itsensäätelytaidot ovat puutteelliset, hänen toiminta- ja opiskelukyöksä häiriintyvät. Opiskelija ei osaa asettaa itselleen tavoitteita eikä hän saavuta elämänsä keskeisiä päämääriä.

Opiskelutaidollisten puutteiden lisäksi opiskelijat saattavat kokea omat voimavaransa heikoiksi ja psyykinen oireilu alkaa haitata opiskelua. Tutkimusten mukaan hoitoa vaativia häiriöitä on 20–30 %:lla nuorista. Nuoruusiällä saavat alkunsa useimmat aikuisiällä toimintakykyä uhkaavat mielenterveyden ongelmat (Laukkanen, Marttunen, Miettinen & Pietikäinen 2006). Nuoruusiässä mielenterveyden häiriöt ja hoidon tarve ovat yhtä yleisiä kuin aikuisuudessa. Kasvavina ongelmina ovat syömis-häiriöt, liiallinen tietotekniikan innostus ja peliriippuvuus.

Psyykkiset ongelmat näyttäytyvät opiskelijan arjessa jaksamattomuutena, väsyneisyytenä, ryhtymättömyytenä, tehtävien kasautumisena, poissaoloina, paonomaisina poistumisina opetus- ja oppimistilanteista, keskittymiskyvyttömyytenä, levottomuutena, ylivilkkautena, univaikeuksina, täydellisyys tavoitteluna, sosiaalisena vetäytymisenä tai liiallisena arkuutena. Usein kyseessä on monen asian yhteenliittyminen erilaisina yhdistelminä, joille on ominaista kehitystä suojaavien tekijöiden puuttuminen. Psyykkisten ongelmien nimeämisen ja tarkkojen psykiatristen kuvausten sijaan opiskeluyhteisössä oleellisempaa on oppia arvioimaan opiskelijan selviytymistä hänelle kuuluvista tehtävistä. Ongelmasta voidaan puhua silloin, kun ajatukset, tunteet ja toiminta häiritsevät opiskelua, työtekoa ja ihmissuhteita tai kun ne häiritsevät iän mukaista toimintaa.

Opiskelijat hakeutuvat ammattikorkeakouluissa ohjauspalveluiden pariin opiskelutaidollisten puutteiden takia, mutta myös ihmissuhdeongelmien, masennuksen, ahdistuksen tai paniikkioireiden takia. Ennen opiskelun alkua tai sen kuluessa psyykkisesti sairastuneilla, kuitenkin jo

kuntoutuvilla opiskelijoilla erityiset ohjauksen ja tuen tarpeet kohdistuvat oppimiseen, tiedonkäsittelyyn, jaksamiseen ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. Mielenterveyskuntoutujilla on usein toimiva hoitosuhde hoitoorganisaatioon. Korkeakoulun tarjoamaa monipuolista tukea tarvitaan opiskeluun vaadittavan rohkeuden vahvistamisessa ja konkreettien opiskeluasioiden käsittelyssä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun oma opintopsykologi sekä opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat ja psykologi toimivat verkostoituneesti. Kukin toimijataho arvioi vastaanotolle tulevan opiskelijan opiskelukykyä, terveydentilaa ja hyvinvointia. Opiskelija pyritään ohjaamaan sinne, missä hän saa asiantuntevimman avun.

Yleisimmin esiintyvä psyykinen oireilu

Vainikaisen (2004) mukaan masennustilat jaotellaan lieviin, keskivaikeisiin ja vakaviin. Noin 5 % suomalaisista aikuisista potee hoitoa vaativaa masennustilaa. On arvioitu, että 20–40 % :lla nuorista on masennuksen oireita ja vakavaa masentuneisuutta esiintyy 5–10 %:lla. Masentuneisuuden piirteinä pidetään mm. seuraavia tekijöitä: masentunut mieliala, mielihyvän menetys, uupumus, itseluottamuksen menetys, itsetuhoon liittyvät ajatukset, keskittymiskyvyttömyyden tunne ja unihäiriöt. Lievässä masennuksessa esiintyy lukumääräisesti vähemmän edellä kuvatun kaltaisia oireita kuin keskivaikeassa tai vaikeassa masennuksessa.

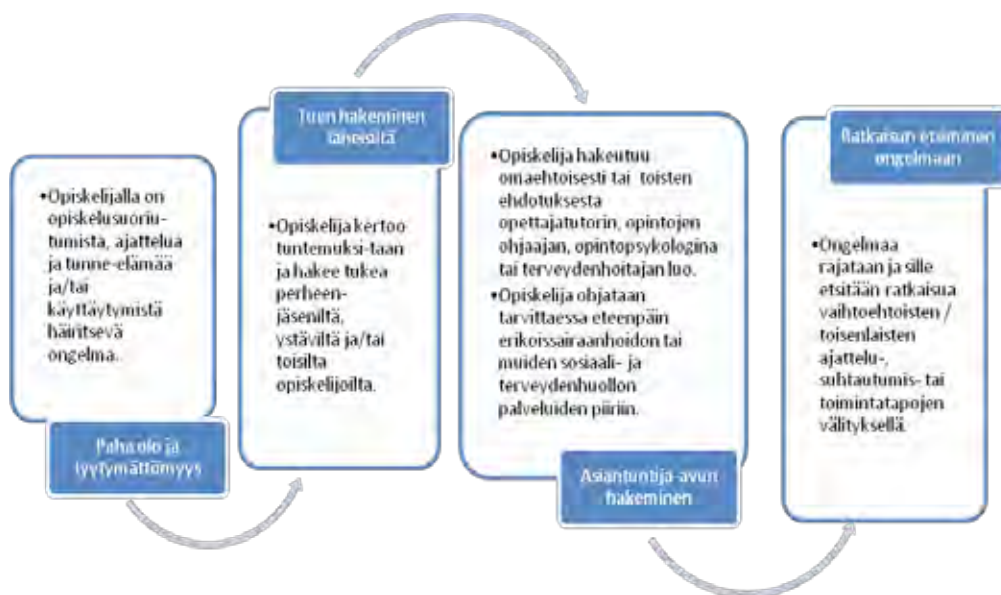
Ahdistuneisuudesta kärsii vuoden aikana noin 4–5 % suomalaisista. Se on yleisempää naisilla ja nuorilla aikuisilla kuin miehillä tai iäkkäämmillä henkilöillä. Ahdistuneisuuden kuuluu epämiellyttäviä tunteita, kielteisiä ajatuksia ja toimintakyvyn heikentymistä. Keskeistä on voimakas ja hallitsematon ahdistuneisuuden tunne, joka voi olla hetkittäistä tai jatkuvaa. Ahdistuneisuus muuttuu häiriintyneeksi vasta silloin, kun se jatkuu tarpeettoman kauan tai kun sitä tuntee silloinkin, kun todellista uhkaa ei ole.

Paniikkihäiriölle ovat ominaisia paniikkikohtaukset. Ne voivat liittyä erilaisiin ulkoihin tapahtumiin ja kohteisiin, mutta yleensä ne näyttävät tulevan ilman ulkoista syytä. Oireilun voi laukaista vaikea elämäntilanne, menetys tai muu iso elämänmuutos. Oireet alkavat nuorena tai varhaisessa aikuisiässä. Satunnaisena ilmiönä paniikin kokeminen on yleistä, 35% kokee sen ainakin kerran. Varsinaisena häiriönä se on n. 1–2%:lla väestöstä

Asiantuntija-avun hakeminen

TAPAUS 1. Opiskelija toimii itse aloitteen tekijänä

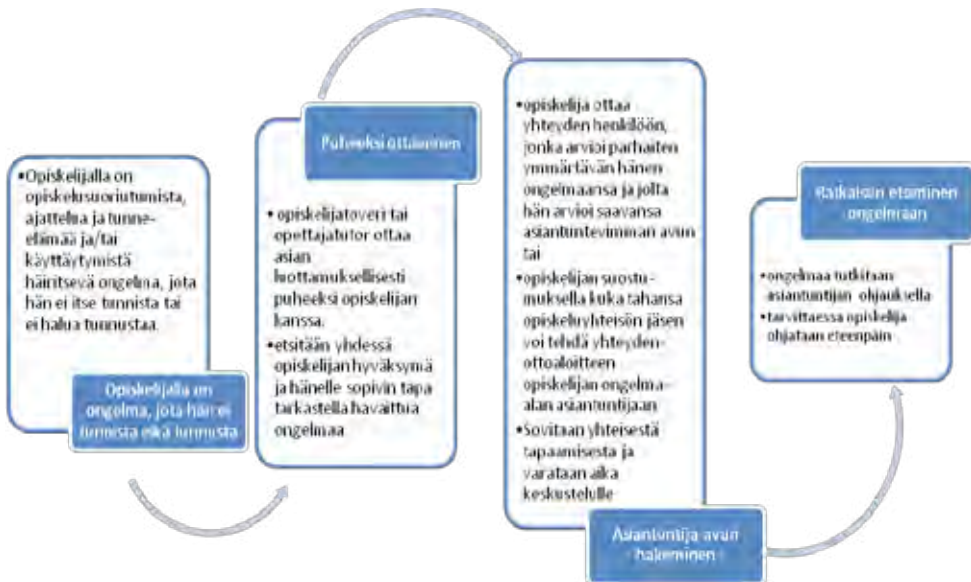
Opiskelija on huomannut, että hänen opiskelunsa ei etene ja että hänellä on sisäisesti paha olo. Paha olo ja tyytymättömyys omaa toimintaa kohtaan voivat vaihdella lievästä voimakkaaseen. Ensi vaiheessa opiskelija usein kertoo tunteuksistaan perheenjäsenille, ystäville tai toisille opiskelijoille ja hakee näiltä tukea avuntarpeelleen. Joko omasta päätöksestään tai toisten ehdotuksesta hän hakeutuu opettajatutorin, opintojen ohjaajan tai korkeakoulun opintopsykologin luo tai opiskeluterveydenhuoltoon. Mieltä painavista asioista keskustellaan asiantuntijan ohjauksella, ongelmaa rajataan ja sille etsitään ratkaisua. Tarpeen mukaan opiskelija ohjataan eteenpäin erikoissairaanhoidon tai muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden piiriin.

Kuvio 1. Opiskelija tunnistaa itse opiskeluaan haittaavan ongelman, johon hän hakee asiantuntija-apua.

TAPAUS 2. Korkeakouluuyhteisön jäsenet ottavat puheeksi opiskelijan mielen ja toiminnan

Toisten opiskelijoiden, opettajatutorin tai opettajan mielestä opiskelijalla on opiskelusuoriutumista, ajattelua, tunne-elämää tai käyttäytymistä häiritsevä ongelma, jota hän itse ei näytä tunnistavan tai jota hän ei pidä huolestuttavana. Lähiympäristön mielestä asia pitää ottaa esille. Opiskelukaveri tai opettajatutor ilmaisevat huolensa opiskelijalle. Luottamuksellisessa keskustelussa etsitään opiskelijan hyväksymä ja hänelle soveltuva tapa lähestyä havaittua ongelmaa (Laki yksityisyyden suojasta 2004). Opiskelija ottaa yhteyden henkilöön, jonka hän arvioi parhaiten ymmärtävän hänen ongelmaansa ja jolta hän arvioi saavansa asiantuntevimman avun. Opiskelijan suostumuksella myös kuka tahansa opiskeluyhteisön jäsen voi tehdä yhteydenottoaloitteen opiskelijan ongelma-alan asiantuntijaan, sopia tapaamisen ja varata ajan keskustelulle. Havaitusta ongelmasta keskustellaan asiantuntijan ohjauksella ja ongelmalle etsitään ratkaisua. Tarpeen mukaan opiskelija ohjataan erikoissairaanhoidon tai muiden sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden piiriin.

Kuvio 2. Korkeakouluuyhteisön jäsenet tunnistavat opiskelijan opiskelua haittaavan ongelman ja ehdottavat hänelle asiantuntija-avun hakemista.

Opiskelijoiden ohjaus päihdeasioissa

Opiskeluaikana opiskelijayhteisöllä on suuri merkitys siihen, millaiseksi päihteiden käytön kulttuuri muodostuu. Suurin osa opiskelijoista käyttää päihteitä kohtuullisesti, mutta joukossa on niitäkin, joille päihteistä saattaa tulla ongelma, ellei siihen puututa ajoissa. Päihteillä tarkoitetaan alkoholia, päihtymistarkoituksessa käytettyjä liuottimia tai huumausaineiksi määriteltyjä aineita. Päihdeaineisiin lasketaan myös kuuluvaksi ne lääkkeet, jotka liittyvät sekakäyttöön huumeiden ja alkoholin kanssa tai joita käytetään väärin niin, että niiden käyttö haittaa opiskelua tai uhkaa vaarantaa oppilaitoksen opiskelijoiden tai henkilökunnan turvallisuutta. (Helsingin ammattikorkeakoulu 2006.)

Päihdeongelmien käsittelyyn on laadittu toimintaohjeet niitä opiskelijoita varten, joille on syntynyt tai on syntymässä päihteiden käytöstä johtuvia sosiaalisia, terveydellisiä tai opiskelun viivästyamiseen liittyviä ongelmia. Tavoitteena on saada opiskelijat ymmärtämään, että päihteettömyys on osa elämänhallintaa, ammatillista kasvua ja valmentautumista työelämään. Tarkoituksena on antaa henkilöstölle käytännön välineitä ja ohjeita eri tilanteissa esiintyviin päihdeongelmiin.

Päihdeongelmien käsittelyn toimintaohjeet esitellään uusille opiskelijoille Jyväskylän ammattikorkeakoulun oppimis- ja toimintaympäristön esittelyn yhteydessä, ja ne löytyvät jatkossa sähköisenä verkkosivuilta. Opettajien ja muun henkilökunnan luettavissa toimintaohjeet ovat henkilöstöintrassa ja niistä informoidaan ohjaushenkilöstöä yksikössä sovitavalla tavalla. Tiedottamalla edistetään päihteetöntä opiskelu- ja työkulttuuria.

Päihteiden käytön havaitseminen ja tunnistaminen sekä siihen puuttuminen

Kun Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opettaja, opiskelukaveri tai muuhun henkilökuntaan kuuluva havaitsee opiskelijan olevan päihteiden vaikutuksen alainen oppimistilanteessa tai korkeakoulun alueella, asiaan puututaan välittömästi. Tällöin puhutaan varhaisen puuttumisen mallista. Tällä menettelyllä voidaan vähentää päihteiden käytön aiheuttamia haittoja opiskelussa sekä terveyteen ja sosiaaliseen elämään liittyvissä asioissa. Päihdeongelmaan puuttumisen vastuu kuuluu koko yksikön henkilöstölle sekä opiskelijoille. Jos päihteiden väärinkäyttöä epäillään jonkun opiskelijan kohdalla, se tulee ottaa puheeksi nuoren yk-

sityisyyttä loukkaamatta keskustelemalla hänen kanssaan kahden kesken ilman ulkopuolisten henkilöiden läsnäoloa. Jos opiskelija on päihteiden vaikutuksen alainen, paikalle kutsutaan kuitenkin kolmas henkilö turvallisuuden takaamiseksi. (Katajamäki, Pajulammi, Kivelä & Ekman 2007.) Keskusteluosapuolilta odotetaan rauhallista ja asiallista käyttäytymistä sekä rakentavaa keskustelua. Asia käsitellään luottamuksellisesti vain niiden kesken, jotka ovat oikeutettuja tietojen saantiin virkatehtävien hoitamiseksi ja opiskelijan opiskelun turvaamiseksi. Moralisointia ja tuomitsemista tulee välttää. Oleellista on aikaansaada opiskelijalle tunne, että hänestä välitetään.

Päihteiden käytön tunnistamista helpottavat varhaisoireiden tunteminen, joita ovat opiskelijan ilmaisemat epämääräiset ongelmat, runsaat poissaolot, myöhästymiset, lähtemiset kesken päivän, ylivoimainen väsymys oppitunneilla, opintosuoritusten heikentyminen, yleinen velvollisuuksien laiminlyönti, poikkeava käyttäytyminen, kaveripiiriin muuttuminen, taloudelliset ongelmat ja tapaturma-alttius. Erityispiirteitä liittyen alkoholin käytön tunnistamiseen ovat mm. alkoholin haju hengityksessä, silmänvalkuaisten punotus ja vapina. (Kalmanlehto 2004.)

Huumeiden käytön tunnistaminen on usein hankalaa, varsinkin, jos kyse on kokeilusta tai satunnaiskäytöstä. Merkkejä huumeiden käytöstä voivat olla välttelevä katse, imelä ja makea savun tuoksu, silmänvalkuaisten punotus, laajentuneet tai pistemäiset pupillit, laihtuminen, humalan oireet ilman alkoholin hajua ja pistosjäljet käsivarsissa. (www.irtihuumeista.fi)

Toimintaohjeita päihdeongelmien käsittelyyn

TAPAUS 3. Opiskelija on päihtyneenä oppimistilanteessa tai oppilaitoksen alueella

Jos opiskelijan havaitaan olevan päihtyneenä oppimistilanteessa tai korkeakoulun alueella, on ensimmäiseksi varmistettava, ettei opiskelija ole vaaraksi itselleen eikä muille. Opettaja ja opettajatutor keskustelevat opiskelijan kanssa tehden samalla tilannearvion. Päihtynyt opiskelija ohjataan välittömästi kotiin, tarvittaessa saattajan avustuksella. Ääritapauksissa, mikäli opiskelija esimerkiksi käyttäytyy uhkaavasti tai aggressiivisesti, kutsutaan yksikön turvallisuusvastaava, vahtimestari tai jopa poliisi paikalle.

Kuvio 3. Toimintaohje, kun opiskelijan havaitaan olevan päihtyneenä oppimistilanteessa tai korkeakoulun alueella

Kun opiskelija palaa korkeakouluun, opettajatutor keskustelee hänen kanssaan päihteen käytön syistä ja määrästä sekä ohjaa hänet hakeutumaan opiskeluterveydenhuoltoon (omaehtoinen hakeutuminen). Keskustelusta laaditaan dokumentti, jonka perusteella päihteen käyttöä voidaan seurata. Opintojen ohjaaja säilyttää dokumentin lukitussa kaapissa.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosaannon (<http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/opiskelijana/saannot>) 41 §:n mukainen kurinpitomenettely seuraa, mikäli opiskelija on nauttinut päihteitä ammattikorkeakoulun tiloissa, häirinnyt yleistä järjestystä tai vaarantanut turvallisuutta ja rikkonut näin ollen järjestyslakia. (Järjestyslaki 612/2003)

TAPAUS 4. Opiskelijalla epäillään tai havaitaan olevan päihdeongelma (toistuvasti päihtyneenä)

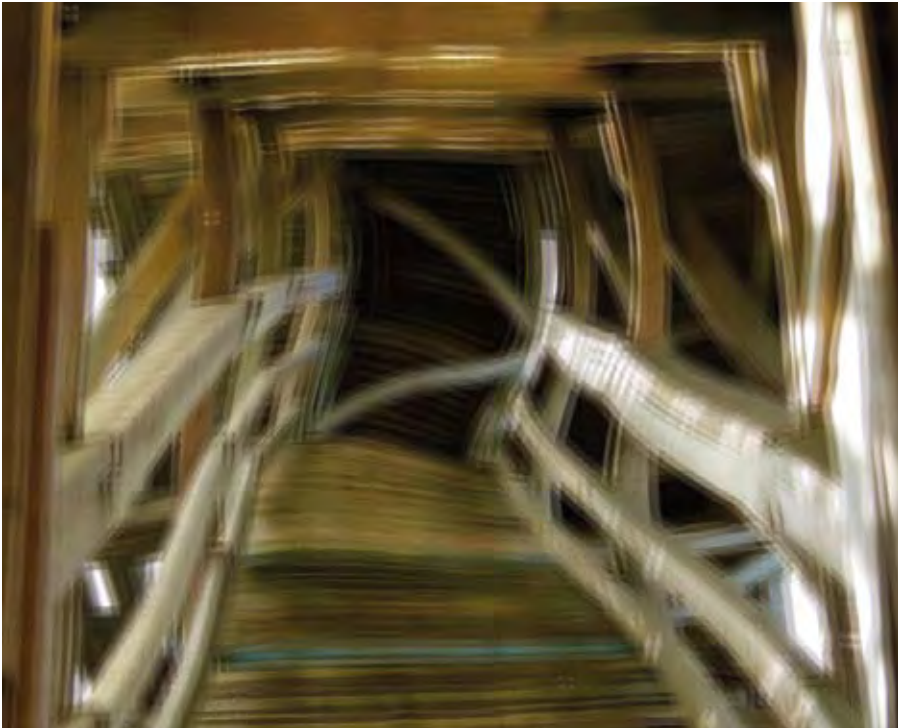
Jos opettaja, muu henkilökuntaan kuuluva tai opiskelukaveri epäilee tai havaitsee opiskelijan olevan toistuvasti päihtyneenä, hän voi ilmaista huolensa siitä opiskelijalle itselleen ja opettajatutorille. Opiskelija voi myös itse kertoa ongelmastaan opettajatutorille. Opiskelijalle ehdotetaan tapaa-

mista opintopsykologin kanssa. Ensimmäisessä vaiheessa opettajatutor ja opintopsykologi keskustelevat opiskelijan kanssa hänen tilanteestaan/ongelmistaan – millaiseksi hän itse näkee tilanteensa, mitkä syyt ovat päihdeiden käytön taustalla jne. Oleellista on saada aikaan turvallinen, tukea antava ja luottamuksellinen ilmapiiri, jotta opiskelijalle tulee tunne, että hänestä välitetään. Opiskelijalle ehdotetaan verkostopalaveria, johon kutsutaan opiskelijan, opettajatutorin ja opintopsykologin lisäksi opiskeluterveydenhoitaja ja Päihdesäätiön edustaja.

Verkostopalaverissa opiskelija saa asiantuntevaa apua ongelmaansa. Siinä laaditaan ja allekirjoitetaan hoitoonohjaussopimus (ks. liite 5) opiskelijan ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun välille. Opiskelija sitoutuu siihen, ettei tule päihtyneenä ammattikorkeakoulun alueelle tai oppimistilanteisiin, käy sovitussa hoidoissa ja verkostotapaamisissa, hyväksyy hoitopaikan, opiskeluterveydenhuollon ja Jyväskylän ammattikorkeakoulun välisen yhteistyön sekä toimittaa kaikista sairauspoissaoloistaan terveydenhoitajan, opintopsykologin tai lääkärintodistuksen opettajatutorille. Verkostopalavereja jatketaan ja opiskelijan tilannetta seurataan. Myös verkostotapaamisissa myönteisen ilmapiirin luominen on tärkeää.

Kuvio 4. Toimintaohje, kun opiskelijalla havaitaan tai epäillään olevan päihdeongelma

Mikäli opiskelija nauttii päihteitä ammattikorkeakoulun tiloissa tai alueella, häiritsee yleistä järjestystä tai vaarantaa turvallisuutta rikkoen järjestyslakia (612/2003), ryhdytään Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosäännön 41 §:n mukaiseen kurinpitomenettelyyn. (<http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/opiskelijana/saannot>)

TAPAUS 5. Opiskelija myy tai välittää huumeita ammattikorkeakoulun alueella

Mikäli opiskelijan epäillään tai havaitaan myyvän tai välittävän huumeita ammattikorkeakoulun alueella tai kyseessä on muutoin huumeisiin liittyvä akuutti tilanne, on yleisen turvallisuuden vuoksi suositeltavaa ottaa välittömästi yhteyttä yleiseen hätänumeroon. Huumausaineisiin liittyvistä muista havainnoista ja vihjeistä voi soittaa poliisin maksuttomaan vihjepuhelimeen joko nimettömänä tai mieluummin nimellä ja yhteystiedoilla, tietojen mahdollista täydentämistä varten. Vihjepuhelimeen ilmoitetut tiedot käsitellään aina luottamuksellisesti, eikä ilmoittajan nimeä välitetä tiedon kohteelle.

Päihde- ja mielenterveyskysymyksiin liittyvää lainsäädäntöä ja muuta ohjeistusta

Jyväskylän ammattikorkeakoulun päihdeongelmien käsittelyyn laaditut toimintaohjeet nojaavat päihdehuoltolakiin (41/1986), jonka tavoitteena on vähentää päihdeiden ongelmakäyttöä sekä siihen liittyviä sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja. Lain toinen tavoite on edistää päihdeiden ongelmakäyttäjän ja hänen läheistensä toimintakykyä ja turvallisuutta. Lain keskeinen periaate on, että päihdehuollon palvelut on järjestettävä siten, että niiden piiriin voidaan hakeutua oma-aloitteisesti ja niin, että asiakkaan itsenäistä suoriutumista tuetaan. Hoidon tulee perustua luottamuksellisuuteen. Laki velvoittaa myös päihdehuollon alalla toimivat viranomaiset ja yhteisöt (esim. oppilaitokset) keskenään yhteistyöhön (Päihdehuoltolaki 41/1986 1§, 8§–9§).

Rikoslain (1304/1993) mukaan huumausaineen laitton hallussapito tai sen hankkimisen yritys ovat rangaistavia tekoja joko huumausainerikoksena tai huumausaineen käyttörikoksena. Teko jää käyttörikoksen tunnusmerkistön piiriin, mikäli aine on hankittu omaa käyttöä varten ja huumausainetta on vain vähäinen määrä (1304/1993 1§–2 a§). Koska huumausainerikokset on määritelty rikoslaissa ja kyseessä on ns. virallisen syytteen alainen rikos, koulut ja oppilaitokset eivät voi käsitellä huumeisiin liittyviä kysymyksiä oman harkintansa mukaan hallinnollisesti tai kurinpidollisesti. Oppilaitoksilla ei myöskään ole pakkokeinolain (450/1987) mukaan käytettävissään poliisiviranomaiselle kuuluvaa toimivaltaa esim. henkilötarkastukseen, takavarikkoon tai kotietsintään (sisältyen mm. opiskelijan käyttöön annetut säilytystilat). Jos oppilaitoksella on perusteltu syy epäillä huumausainerikoksesta, oppilaitoksen tulee kääntyä asiassa poliisiviranomaisen puoleen.

Opiskelijan tietojen edelleen luovuttamista säätelee henkilötietolaki (523/1999). Laki toteuttaa yksityiselämän suojaa ja muita yksityisyyden suojaa turvaavia perusoikeuksia henkilötietoja käsiteltäessä sekä edistää hyvän tietojenkäsittelytavan kehittämistä ja noudattamista. Lain mukaan henkilöä koskevia tietoja saa kertoa kolmannelle osapuolelle ainoastaan henkilön itsensä yksiselitteisesti antamalla suostumuksella (Henkilötietolaki 523/1999 1§, 8§).

Ammattikorkeakouluopintoihin pakollisena osana kuuluvaa harjoittelua säätelee mm. työturvallisuuslaki (738/2002). Lain soveltamisalaan kuuluu opiskelijan työ tai muu työelämässä tapahtuva oppiminen koulutuksen yhteydessä. Lain tarkoituksena on mm. ennalta ehkäistä

ja torjua työntekijöiden fyysisen ja henkisen terveyden haittoja. Tässä tilanteessa vastuu opiskelijan päihteiden käytöstä tai välittämisestä on työnantajalla.

Ammattikorkeakoululaissa (351/2003 28§) säädetään opiskelijan kurinpidosta seuraavaa: opiskelija, joka on ammattikorkeakoulussa syylistynyt vilppiin tai muutoin rikkonut ammattikorkeakoulun järjestystä, voidaan kurinpidollisesti rangaista varoituksella tai erottamalla hänet määräajaksi, enintään yhdeksi vuodeksi. Järjestyslain (612/2003) mukaan kurinpitomenettely seuraa, mikäli opiskelija on nauttinut päihteitä ammattikorkeakoulun tiloissa, häirinnyt yleistä järjestystä tai vaarantanut turvallisuutta.

Lopuksi

Jokaisella korkeakouluyhteisön jäsenellä on vastuu opiskelijoiden hyvinvoinnista sekä turvallisen ja esteettömän opiskelu- ja työympäristön luomisesta. Edellä esiteltyjen mielenterveys- ja päihdekysymyksiin liittyvien toimintaohjeiden toivotaan olevan korkeakouluyhteisön jäsenille konkreettinen apu käytännön tilanteiden varalle. Mitä varhaisemmassa vaiheessa opiskelijan hätä tai ongelma pystytään tunnistamaan, sitä helpompi on ehkäistä asiantuntijoiden avulla terveydellisiä haittoja ja syrjäytymistä, edistää opiskelujen sujuvuutta sekä välttää opintojen keskeyttämistä tai pitkittymistä.

OSA II

Hyviä käytänteitä Jyväskylän
ammattikorkeakoulussa

Vertaistutorointi – tukea opiskelijalle

PÄIVI BATES & ELINA SALO

Kun opiskelijat tulevat uuteen oppilaitokseen, jossa on erilaiset käytännöt, uuteen kaupunkiin, vieraiden ihmisten piiriin, jossa tutut verkostot ovat muualla, he tarvitsevat yhdyshenkilön sopeutumisen helpottamiseksi. Vertaistutorit voivat olla nimenomaan näitä yhdyshenkilöitä. Omakohtaisten opiskelukokemusten ja opitun tiedon avulla he voivat omalta osaltaan auttaa uusia opiskelijoita ja tutustuttaa heitä muihin opiskelijoihin. Käytännön asioista on helpompi kysyä opiskelukaverilta kuin opettajalta tai muulta henkilökunnalta.

Mitä vertaistutorointi on?

Vertaistutoroinnilla tarkoitetaan opiskelijoiden toisille opiskelijoille antamaa vertaisohjausta. He ovat Jyväskylän ammattikorkeakoulun suomalaisia tai ulkomaalaisia tutkinto-opiskelijoita. Kaikki vertaistutoreiksi haluavat opiskelijat käyvät Jyväskylän ammattikorkeakoulun opiskelijakunnan JAMKO:n järjestämän koulutuksen. Koulutuksen jälkeen he allekirjoittavat vertaistutoreiden työsopimuksen, jossa sovitaan vertaistutorina toimimisen aika, velvollisuudet ja työtehtävät. JAMKO:n vertaistutorkoulutus sisältää muun muassa esiintymis- ja markkinointikoulutusta, tietoa opiskelijakunnasta ja opiskelijahyvinvoinnista. Koulutuksessa tutustutaan myös JAMK:n ohjausjärjestelmään, vertaistutorin tehtäviin ja kansainvälisessä vertaistutorkoulutuksessa ulkomaisia opiskelijoita koskeviin lupiin ja kulttuurieroihin. Koulutuksen aikana opiskelijat ratkaisevat tilannetehtäviä, joissa he pohtivat, miten selviytyä vertaistutoroinnin eri tilanteista. Koulutukseen kuuluu myös luentoja ja ennakkotehtäviä, yön yli kestävä leiri sekä infopäivä ennen lukuvuoden alkua.

Vertaistutorin tehtäviin kuuluu käytännössä opiskelujen alussa tapahtuva uusien opiskelijoiden ohjaus, neuvonta ja ryhmähengen luominen. Vertaistutorit ovat itsekin olleet aikanaan uusia opiskelijoita, joten he tietävät, millaista apua ja millaisia neuvoja uudet opiskelijat tarvitsevat. Opintojen edetessä vertaistutorointi voi käsittää esimerkiksi harjoitteluun ja opinnäytetyöhön liittyvää ohjausta ja neuvontaa. Tällaista opiskelijan vertaistutorointia opintojen myöhemmässä vaiheessa kutsutaan Callidustutoroinniksi.

Vertaistutorointi keskittyy helposti opiskelijien ensimmäiseen syksyyn, mutta vertaistutorin olisi hyvä kulkea opiskelijoiden rinnalla opiskelun myöhemmissäkin vaiheissa. Tutor toimii siis vertaisohjaajana opiskelijien aikana, tukee uusia opiskelijoita sosiaalisen verkoston rakentamisessa ja ammattikorkeakoulu yhteisöön sopeutumisessa, tunnistaa sosiaalisia ongelmia ja oppimisvaikeuksia, pyrkii reagoimaan niihin sekä tunnistamaan uudenlaisen ympäristön mukanaan tuomia haasteita ja auttamaan niissä.

Vertaistutoroinnin moninaiset hyödyt opiskelijoille

Vertaistutoriksi ryhtyvä opiskelija saa uusien ystävien ja arvokkaan esiintymiskokemuksen lisäksi koulutuksesta ja tutorina toimimisesta opintopisteitä. Lukuvuoden 2008–2009 opetussuunnitelman mukaisesti Opiskelijatutorointi-opintojakson laajuus on viisi opintopistettä.

Uudelle opiskelijalle vertaistutorointi on arvokasta vanhempien opiskelijoiden antamaa vertaisohjausta. Opiskelu ammattikorkeakoulussa eroaa paljon opiskelusta lukiossa ja ammattiopistossa. Uusi opiskeluympäristö on vieras, samoin kuin opiskelutoverit. Moni on muuttanut Jyväskylään toiselta paikkakunnalta tai jopa ulkomailta ja olo saattaa tuntua yksinäiseltä. Vertaistutorit voivat auttaa monissa opiskelijoita koskevissa asioissa.

Sopeutumisessa auttaminen korostuu vielä enemmän ulkomaisten opiskelijoiden kohdalla, jotka tulevat toisenlaisesta kulttuurista ja maasta kuin omamme. Opiskelukäytänteet sekä jokapäiväiseen elämään liittyvät asiat voivat olla hämmentäviä heille. Vertaistutor voi ohjata ulkomaisia opiskelijoitamme oppilaitoksen palveluiden käytössä ja opintoihin liittyvissä asioissa. Hän toimii saapuvien ulkomaisten opiskelijoiden ohjaajana myös käytännön asioissa kuten asumisessa, lupa-asioissa, terveydenhuoltoon, vakuutuksiin sekä kulttuuriin liittyvissä asioissa.

Vertaistutorointi on tukipalvelu niin suomalaisille kuin ulkomaisille opiskelijoillemme. Sopeutuminen voi olla erilaista näille ryhmille, mutta loppujen lopuksi on kyse uuteen ja erilaiseen tottumisesta. Vertaistutorointi on osa Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmää, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa hänen eri opiskeluvaiheissaan.

Vertaistutorointi hyvänä käytäntönä Jyväskylän ammattikorkeakoulussa

Vertaistutorointia on toteutettu jo pitkään. Kansainvälinen vertaistutorointi nähtiin tarpeelliseksi vaihto-opiskelijamäärän kasvaessa, jolloin myös koulutuksen järjestäminen tuli ajankohtaiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kansainvälistymispalvelut ottivat vastuun siitä. Yksiköissä kansainvälisyyskoordinaattorit nimittivät vertaistutorit kullekin tulevalle opiskelijalle.

On ammattikorkeakouluja, joissa vertaistutorointia hoitaa opiskelijakunta. Jyväskylän ammattikorkeakoulussakin on siirrytty siihen, että opiskelijakunta JAMKO on vastuussa vertaistutoreiden kouluttamisesta ja toiminnan järjestämisestä. Viimeisen vuoden aikana vertaistutoreita on koulutettu noin 150 ja pyrkimyksenä on, että jokaista 10 tutkinto-opiskelijaa kohti olisi yksi vertaistutori, ja jokaiselle vaihto-opiskelijalle henkilökohtainen vertaistutori ja varatutori. Opiskelijakunnan osallistumisella vertaistutoroinnin järjestämiseen on haluttu tuoda palveluun mukaan myös opiskelijan näkökulma.

Opiskelijoiden lähtökohdat opintojen alussa ovat hyvin erilaisia. Toiset sopeutuvat paremmin ja oppivat nopeasti uusia asioita, toisille se taas ei ole yhtä helppoa. Jotta mahdollinen ”ensijärkytys” opintojen alussa ei johtaisi hätiköityihin ratkaisuihin tai jopa lopettamispäätöksen tekemiseen, on tärkeää tarjota opiskelijoita tukevia palveluita, kuten vertaistutorointi.

Vaikeina hetkinä ystävät tai hyvät tutorit voivat olla ratkaisevia tekijöitä, kun opiskelija miettii, haluaako hän jatkaa opiskelua vai ei. Vertaistutoreilla on merkittävä rooli opiskelijoiden sitouttamisessa opiskeluun etenkin opintojen alkuvaiheessa, esimerkiksi auttamalla tarvittaessa opintojen suunnittelussa. Vertaistutorit voivat myös auttaa opiskelijoita tutustumaan toisiinsa ja auttaa näin myös ryhmähengen luomisessa. Viihtyvyys opiskelupaikassa edistää yleensä myös opiskelijan opintomotivaatiota ja -menestystä. Jos opiskelija kokee viihtyvänsä opiskelupaikassaan ja koulutusallallaan sekä tuntee olevansa osa opiskelijayhteisöä, hänellä on paremmat mahdollisuudet valmistua ajallaan ja hän vie positiivista kuvaa oppilaitoksestaan eteenpäin valmistumisensa jälkeenkin. On tärkeää, että vertaistutorina toimivat opiskelijat ymmärtävät vastuunsa opiskelijoita ja ammattikorkeakoulua kohtaan. Vertaistutorointi on palvelu opiskelijalle, johon hänen täytyy pystyä luottamaan. Vertaistutoroinnissa onnistuminen luo osaltaan myönteistä kuvaa oppilaitoksesta.

Tulevaisuudennäkymät

Ohjauksen kehittäminen on pedagogisen kehittämisen yksi painopistealue. Vertaistutorointi kuuluu osaltaan ohjauksen kehittämiseen. Vertaistutorointi on koettu hyväksi käytännöksi, josta hyötyvät sekä opiskelija että ammattikorkeakoulu. Pyrkimyksenä on, että sekä suomalainen ja ulkomainen tutkinto-opiskelija että vaihto-opiskelija saa tarvitsemansa avun ja tuen niin ammattikorkeakoululta kuin vertaistutoriltaankin koko opintojensa ajan.

Opiskelijan ohjauksen tulee kyetä vastaamaan erilaisiin haasteisiin osana vertaistutorointia. Opiskelun alkuvaiheessa moninaiset käytännön järjestelyt, muuttuvat tilanteet ja kommunikointi eri tahojen välillä on haasteellista. Kysymykseksi nousee, kuka vastaa mistäkin. Vertaistutorointiin kuuluu vastuun ottaminen, ja siinä tarvitaan joustavuutta. Kansainvälisessä vertaistutoroinnissa tämä korostuu vielä enemmän, missä yllättävät tilanteet ja muutokset ovat arkipäivää.

Vertaistutoroinnin kehittämisen tavoitteena on opiskelijakunnan ja ammattikorkeakoulun keskinäisen yhteistyön kehittäminen ja tehtävänkajojen selkiyttäminen opintojen ohjauksesta vastaavien toimijoiden välillä. Lisäksi tavoitteena on hyvin toimivien vertaistukitoiminnan muotojen tunnistaminen ja levittäminen yksiköistä toiseen. Kehityksen päämääränä on laadukas vertaistutorointi, joka on kaikkien osapuolten etu.

Verkko-opetuksesta ja ohjauksesta

HELI NURMI

Verkko-opetuksesta ja -ohjauksesta

Verkko-opetuksessa käytetään hyväksi tietokoneen, verkkoympäristöjen ja internetin mahdollisuuksia. Verkko-opiskelun ympäristö muodostuu linkitetyistä tekstirakenteista, hypermediasta, keskustelualueista, ja muista vuorovaikutuskanavista sekä oppimistehtävistä. Uusia teknisiä mahdollisuuksia avautuu jatkuvasti. Verkko voisi olla keskeinen opetuksen monipuolistamisen väline, jos ihmisen ja työyhteisön omaksumiskyky kulkisi rinnan tekniikan kehityksen kanssa.

Verkko-opetusta onkin kehitetty ja vähitellen alettu uskoa sen toimivuuteen. Suomessa on edetty Opetusministeriön johdolla oppilaitosten tietostrategiasuunnitelmien ja ope-fi tasojen tavoiteasettelun kautta. Tekniikat ovat alussa vieneet aikaa ja huomiota pedagogisesta kehittämisestä. Verkko-opetuksen seurannat osoittavat kehityksen olleen hitaampaa kuin toivottiin. Lisäksi pyrkimys nopeisiin näyttöihin on ohjannut pinnallisiin ratkaisuihin, esim. vain virtuaaliviikkojen merkitsemiseen rekisteriin. Edelleen löytyy kielteisiä asenteita – verkko-opiskelua epäillään ikäväksi ja yksinäiseksi. Opettajan aikapula riittää selitykseksi kehityksen hitaudelle. Haasteita riittää edelleen.

Tarve joustaviin ratkaisuihin nousee kuitenkin monilta tahoilta: elinikäinen yksilöllinen opiskelu on ilmiselvää vaatimus useimmissa ammateissa. Opiskelijoiden valmiudet osallistua verkossa opiskeluun lisääntyvät monia teitä. Sosiaalisten suhteiden hoito verkossa on jo nuorten elämää. Moni saa myönteisiä kokemuksia harrastusten yhteydessä ja opiskelijat alkavat odottaa koulutukselta valistunutta verkon käyttöä. Valmiit verkkoympäristöt auttavat ja helpottavat opetuksen suunnittelua ja rakentamisesta. Myönteiset kokemukset auttavat eteenpäin ja samalla lisääntyvät tietä mahdollisuuksista.

Verkko-opetuksen laatuun on syytä kiinnittää huomiota ja on tärkeää jakaa hyviä käytänteitä. Artikkelin tarkoituksensa on ohjata ja innostaa verkkomahdollisuuksien käyttöön. Kirjoitus kokoaa verkko-opetuksen tilannetta ammatillisessa koulutuksessa ja nostaa esiin kehittämishaasteita. Kirjoitus perustuu omakohtaisiin kokemuksiin verkko-opettajana ja kehittäjänä sekä uusimpiin tutkimuksiin ja asiantuntijaselvityksiin. Keskeiset kirjalliset lähteet mainitaan julkaisun lopussa.

Verkko-opetuksen hahmottelua

Ammatillisen koulutuksen tavoitteena on korkeatasoinen ammattitaito. Tästä tavoitteesta seuraa, että opetus suunnitellaan opiskelijan aktiivisuutta vaativaksi. Hän rakentaa osaamistaan ja tekee sen yhteistyössä muiden kanssa. Pedagogisina malleina tätä pyrkimystä toteuttavat tutkiva oppiminen ja ongelmalähtöinen oppiminen (PBL), tekemällä oppiminen ja kokemuksellinen oppiminen. Verkko-opetus onkin nähty yhtenä tienä opetuksen laadun kohottamiseen ja oppimiskäsitysten selkeyttämiseen.

Verkko-opetuksen tuottamia selviä etuja on jo nähtävissä ja niistä ollaan varsin yksimielisiä: Verkko-oppimisympäristössä materiaalit ovat aina löydettävissä, tehtävät tallentuvat, palautteet säilyvät ja vertaisarviointia on luonteva käyttää. Oppimisprosessien läpinäkyvyys on lisääntynyt ja moni opettaja on tullut tietoiseksi ohjauksestaan siirryttyään verkko-opetukseen. Verkkoympäristö mahdollistaa yksilöllisen ja joustavan kohtaamisen ja ohjauksen. Verkkoympäristössä opettaja tuntee olevansa lähempänä opiskelijan oppimisprosessia ja yhteys on tarvittaessa jatkuvaa.

Verkko-opetuksen tasoja jäsennetään siirtymänä materiaalivaraston käytöstä kohti luovaa yhteistyötä. Materiaalikeskeisen opetuksen vaihetta seuraa tehtäväkeskeinen, edelleen vuorovaikutuskeskeinen ja kehittyneimpänä vaiheena emergentti, uutta luova oppiminen. Materiaali- ja tehtäväkeskeisten kurssien rinnalle nousee yhä enemmän myös vuorovaikutusta sisältäviä ja jopa yhdessä oppimista ja uudenluomista, ollaan siirtymässä verkko-opetuksen 2.0 kauteen.

Monet ammatilliset oppilaitokset ja yliopistot raportoivat verkkopedagogiikan kehityshankkeita. Ne heijastelevat edellä mainittua aktiivisen itseohjautuvan oppimisen ihannetta ja myös osoittavat sen puutteita ja esteitä. Opetustyössä on jatkuvana haasteena päästä pinnallisesta opettajajohtoisesta työskentelystä kohti opiskelijoiden sisäistä motivaatiota ja ammatilliseen kasvuun sitoutumista. Sama haaste on sekä lähiopiskelussa että verkossa, kyse on oppimiskulttuurin murroksesta eikä vain verkkopedagogiikan kehittämisestä. Opetustyön on taipumus kääntyä ulkokohtaiseksi, nopeaksi suorittamiseksi. Uusista menetelmistä otetaan helpoimmin käyttöön ne, jotka muistuttavat vanhoja tuttuja lähiopetuksen muotoja. Laadun kehittäminen vie aikaa ja vaatii paneutumista.

Yksi kriittinen kohta on yhteistoiminnan oppiminen. Perusverkkotaitojen rinnalle nousevat yleiset verkkokäyttäytymisen ja tunteisiin liittyvät taidot. Verkkotoiminta edellyttää itsensä johtamisen, ohjautumisen ja osal-

listumisen taitoja. Jotkut kognitiiviset kyvyt ovat myös tärkeitä: Kuinka hahmottaa ja luoda kokonaisuuksia verkossa olevista palasista? Kuinka löytää kehkeytymässä olevia oivalluksia teksti- ja multimediamassoista? Kuinka syventää verkossa tarjolla olevaa sisältöainesta? Verkkoympäristössä opiskelijan tulee kestää epävarmuutta, turvattomuutta, keskeneräisyyttä ja olla aktiivinen, osallistua sekä luottaa itseensä ja johtaa itseään. Verkko-oppijana on tärkeää (osata) olla vertainen toisten kanssa.

Verkon erityisluonteesta

Verkkotieto viittaa kaikkeen informaatioon, joka verkossa on olemassa. Sen määrä on suunnaton, joten lukijalla herää vaikeus olla kriittinen sen suhteen: kuinka löytää relevantti ja luotettava tieto? Verkkotieto ei ole staattista, pysähtynyttä. Verkossa tapahtuu työskentelyä yhteyksissä ihmisiin ja asioihin. Opiskelija muodostaa yhteyksiä verkkosivustojen ja -toimintojen sisällä ja välillä, yrittää löytää tai määritellä jotakin. Verkkotieto on prosessi, johon astutaan, kun toimitaan verkossa. Verkkotiedon dynaamisen luonteen vuoksi opettajalle tarjoutuu tilaisuus oman tietokäsityksen tarkistamiseen. Tiedonmuodostus avartuu, kun luokkahuoneesta on ikkuna maailmaan ja uusia ideoita löytyy helposti. Alakohtaiset eroavuudet tuovat tähän oman rikkautensa, tuskin voidaan suunnitella kaikille sopivaa yhtä hyvän opetuksen mallia.

Opetustyön kannalta verkon erityisluonne ilmenee ajan ja tilan hallinnan muutoksena, kaikkien ei tarvitse työskennellä yhtä aikaa ja samalla nopeudella samassa paikassa. Henkilökohtaistuminen toteutuu kuin luonnostaan. Vuorovaikutuksen luonne muuttuu ja opettaja tulee siitä tietoiseksi. Verkko mahdollistaa monenkeskisen vuorovaikutuksen. Kahdenkeskisen vuorovaikutuksen lisäksi opiskelija voi puhua monille ja kuunnella monia. Verkkoympäristö voi olla paljon muutakin kuin tiedonvälitystä. Siellä piirtyy näkyville opiskelijan ammatillisen kasvun prosessi, verkkoympäristön keskusteluihin ja tuotoksiin voidaan tarvittaessa palata. Jopa sosiaalisen oppivan yhteisön tiedonrakennusprosessi on tarkasteltavana: se näkyy tiimin syntymisenä ja yhteisöllisyytenä.

Opiskelijalta verkon käyttö vaatii teknisiä taitoja ja omatoimisuutta. Nykyisin tärkeitä verkkotaitoja ovat verkkokäyttämiseen ja tunteisiin liittyvät taidot. Verkko tulee kuitenkin vastaan, koska kurssi voidaan rakentaa myös immersiviseksi, sisäänsä tempaavaksi ja houkuttelevaksi niin että opiskelija jää koukkuun. Pelien käyttö ammatillisessa koulutuksessa on alkuvaiheissaan, mutta lisääntymässä.

Selviä verkko-opiskelun etuja on oppimisen yksilöllistyminen. Tosin sosiaalisen median myötä samanaikaiset verkkokonferenssit ja luennot yleistyvät ja moni katsoo niiden motivoivan ja tutustuttavan paremmin kuin pelkkä kirjoittamalla kohtaaminen. Myös puheen käyttö lisääntyy ja videoiden käyttö, totutaan puhuviin päihin. Tällöin verkko-opetus lähenee perinteistä lähiopetusta ja monet ilmiöt palaavat: kaikilta vaaditaan samaa nopeutta, ulkonäkö ja habitus vaikuttavat, mm. äänenkäyttö. Tekniikan toimivuus nousee keskiöön, kun osallistujien on oltava samanaikaisesti läsnä verkossa.

Ammatillinen verkkopedagogiikka?

Ammatillisen toiminnan keskiössä ovat taidot, osaaminen ja työ. Ammatillisessa verkkopedagogiikassa oimailmeisyyttä tuottavat toiminnallisuus (taidot), osaamisen tunnistaminen ja kehittäminen (osaaminen) ja työssä oppiminen (työ). Näin Ihanainen (2008) lähti tavoittelemaan ammatillisen verkkopedagogiikan omaa luonnetta ITK08-konferenssissa: Toiminnallisuudessa keskeistä on monikanavaisuus: kuvat, animaatiot, audio- ja videositykset ja niiden yhdistelmät, pelit, simulaatiot sekä sosiaalinen toiminnallisuus. Tekstin rooli on enemmän rakenteistava kuin sisältöä välittävä. Osaamisen tunnistamisessa ja kehittämisessä olennaista on ohjauskeskustelu, joka liittyy sekä erilaisiin osaamisen kartoituksiin että työssä tapahtuvaan osaamisen tunnistamiseen. Verkko tulee mukaan kartoitus- ja suunnittelutyökalujen avulla sekä verkossa toteutettavina ohjauskeskusteluina.

Työssä oppimisessa on tärkeää sen organisointi sekä erilaisten ohjaajien ja vertaisten tuki ja palaute. Kun työssä oppijat ovat hajautuneina oikeisiin työpaikkoihin, verkko mahdollistaa oikea-aikaisen tuen. Se mahdollistaa myös opettajien ja työpaikan ohjaajien yhteistoiminnan. Mobiilit välineet pitävät yllä yhteyttä opiskelijan ja opettajan välillä työpaikalla opiskeltaessa; kännykän kautta tulevat ohjaustekstiviestit koetaan henkilökohtaisina ja tukevin. Tästä alkaa olla jo näyttöä.

Ammattitaitoon, osaamiseen ja työhön liittyvä tieto elää suhteessa aitoihin työelämäsisältöihin ja ihmisiin. Tällaisen ”tietämisen” välitön tukeminen edellyttää ”aina ja joka paikassa” olevaa ICT-teknologiaa sekä valmiuksia ja kykyjä käyttää sitä. Oppijan ja opettajan toimintana ammatillinen verkkopedagogiikka käsittää monikanavaisen tekemisen, kokemusten kautta työskentelemisen ja osaamisen soveltamisen aitoihin työtilanteisiin.

Opettajalle/opetustyölle asettuvia haasteita

Verkkotoiminnan suunnittelu ammatillista kasvua eli opiskelijan oppimisprosessia tukevaksi on lähtökohtana. Opetuskokonaisuuden hahmottaminen ja opiskelijoiden jatkuva itsearviointi kannattelevat hyvää verkko-opetusta. Verkkoympäristön tulee olla opiskelijan kannalta mahdollisimman selkeä ja helposti hahmotettavissa. Muisti ei saa kuormittua etsimisellä vaan energia suuntautuu opiskeluun. Toisaalta kurssi ei saa olla täysin valmis ja ratkaisultaan sidottu, vaan opiskelijan omalle ajattelulle ja toiminnalle pitää antaa tilaa. Sitoutuminen omaan ammatilliseen kasvuun kulkee valintojen kautta.

Ohjaaja kirjoittaa selkeät ohjeistukset siitä, mitä oletetaan tapahtuvan missäkin vaiheessa, mitä on tehtävä. Tehtäväksi annet ohjaavat toimintaa ja niiden tulisi ohjata oikeaan suuntaan, tiedon hallintaan ja syvään oppimiseen. Jotkut kutsuvat ohjeistuksia skripteiksi haluten painottaa niiden merkitystä. Sellaiset asiat, jotka voidaan sanoa täsmällisesti, kerrotaan. On tärkeää muistaa jättää tilaa opiskelijan ajattelulle ja tulkinnalle. Opiskelija ohjeistetaan tekemään itse ja löytämään tietoa, oivaltamaan ja rakentamaan kokonaisuutta. Hyvä orientaatioperusta auttaa seuraamaan alusta asti omaa prosessia: se auttaa jäsentämään opittavaa, ymmärtämään suhteita, soveltamaan ja ratkomaan ongelmia.

Opettaja on aina tiedon haltija ja annostelija. Kursseittain vaihtelee, onko hän hallittu prosessin ohjaaja vai avoimen luovan prosessin ohjaaja: käsikirjoituksen luonne, tavoitteiden luonne vaihtelevat – opettaja voi olla myös yhteistyökumppani, keskustelija ja innostaja. Verkko-opettaja tietää enemmän, ja hän myös ilmaisee sen. Hän muistaa myös, että monissa sisällöissä ja taidoissa opiskelijat ovat häntä pätevämpiä. Hän auttaa opiskelijoita kohtaamaan toisensa. Verkko-opettaja on riittävästi läsnä verkossa. Läsnäolo tarkoittaa ajallista läsnäoloa (opiskelija saa vastauksensa, palautteet ja opettajan muut sitoumukset riittävän nopeasti), persoonallista, emotionaalista ja sosiaalista läsnäoloa sekä kognitiivista ja reflektiivistä läsnäoloa (opettaja jakaa asiasisällölliset kokemuksensa ja tietopääomansa).

Tutkimukset hakevat hyvää verkko-opetusta pedagogisten mallien kautta (PBL, tutkiva oppiminen). Tärkeiksi vaikuttaviksi tekijöiksi kuitenkin havaitaan opiskelijoiden motivaatio ja itsensä ohjaaminen, ilmapiiri ja opettajan ohjaustaidot ja kontaktin syntyminen. Pedagogisten mallien merkitys ei opiskelijan kokemana näytä ratkaisevalta. Verkko-opettaja on persoona ja ammattialansa edustaja ihan kuten muutenkin opetta-

jana toimiessaan. Jokaisella on oma tapansa rakentaa vuorovaikutusta verkoissa tai välttää sitä. Suhde kouluttajaan on yhtä tärkeä kuin aina, samoin toimiva vertaisryhmä ja kannustava palaute. Autoritaarinen opettaja nauttii verkkoympäristön hallinnasta, oikeuksien säätelystä ja kontrollista. Voiko hän olla hyvä opettaja, jos hän hallitsee oppisisällöt ja osaa esittää ne pedagogisesti mielekkäästi?

Pedagogisten mallien käyttö, esim. kollaboratiivisen toiminnan vaiheistuksen mukaan edellyttää yleensä tarkkaa aikataulutusta, kun pienryhmät työstävät yhdessä annettuja tehtäviä ja rakentavat ongelman asettelua. Tällöin voidaan menettää verkko-opetuksen suuri etu: ajasta riippumattomuus. Opiskelijaryhmän mukaisesti kannattaa hakea sopiva pakon ja vapauden yhdistelmä, joka toimii. Työssä oleville aikuisille ei kovin ahtaita aikarajoja kannata käyttää. Parempi sitouttaminen löytyy sisäisen motivaation kautta.

Kohtaaminen ja läsnäolo verkossa

Tavallinen ennakkoluulo verkko-opetusta kohtaan liittyy edelleen opiskelun sosiaalisen puolen puuttumiseen ja mahdollomuuteen tutustua verkossa. Tämä ennakkoluulo tulee tarkistetuksi vasta omien myönteisten kokemusten kautta, mutta niitä ei saa niin kauan kun niitä välttää.

Ohjaajan rooli verkko-opetuksessa säilyy merkittävänä, vaikka materiaali on hyvin laadittu ja tehtävät ohjeistettu ja opiskelijat toimivat itseohjautuvasti. Sosiaalistumisesta huolehtiminen on verkko-opetuksessa suunniteltava tietoisesti.

Tutustumisen mahdollistaminen ja motivointi tarkoittaa sitä, että verkkoympäristöön luodaan tutustumisalueita ja – toimintoja ja varataan niissä toimimiselle aikaa sekä sitä, että ohjaajan esimerkin avulla pyritään saamaan osallistujat innokkaiksi esittelemään itseään toisilleen ja tutustumaan toisiinsa. Kokemattomia verkko-opiskelijoita on alussa seurattava tarkasti ja tuettava välittömästi (opiskelutoveri tai ohjaaja).

Opettaja osoittaa välittämistä verkoissa: ohjaaja antaa itsestään osallistujille kokemuksen, että hän on läsnä. Käytännössä on kyse nopeasta reagoinnista osallistujien kysymyksiin, haasteisiin, ongelmiin tms. Persoonallinen läsnäolo tarkoittaa sitä, että ohjaaja sallii oman henkilökohtaisen tapansa osallistua tulla näkyväksi, ohjaajan persoona ilmenee hänen viesteissään. Paikantava läsnäolo viittaa siihen, että ohjaaja on esimerkki sen kertomista, mistä fyysisestä paikasta virtuaaliseen tilaan tullaan. Emotionaalinen läsnäolo tarkoittaa sitä, että ohjaaja silloin täl-

löin kertoo omasta tunnetilastaan. Tässäkin ohjaajan esimerkki auttaa muita osallistujia tulemaan inhimillisiksi verkossa ja siten helpommin kohdattavaksi.

Oppiminen vaatii emotionaalis-sosiaalisesti ilmapiirikseen positiivisuutta. Jos kanssakäymisen ilmapiiri alkaa suuntautua turvattomuuteen, tympääntymiseen, tai ryppyotsaisuuteen, niin toiminta tyrehtyy. Kognitiivinen läsnäolo liittyy kysymisiin, vastaamisiin, jäsentämisiin, täydentämisiin, esimerkkien kertomisiin, joilla ohjaajat ja osallistujat käsittelevät aiheisältöjä. Didaktisessa läsnäolossa vetäjät ja osaltaan myös osallistujat pitävät esillä toiminnan tavoitteita ja sovittuja teemoja, tietoisuutta oppimisympäristöistä sekä käyttäytymis- ja toimintaperiaatteita.

Käytännössä emotionaalinen, kognitiivinen ja didaktinen läsnäolo ja kohtaaminen toteutuvat usein samanaikaisesti. Ne eivät ole erillisiä puheenvuoroja. Ohjaajan roolit kuuluvat myös opiskelijoille, jolloin ryhmän sisälle kehittyy positiivinen riippuvuus. Vuorovaikutteisessa opiskelussa aineisto syntyy keskustelussa läsnäolijoiden ideoista, ajatuksista ja tarkkaavaisuudesta. Samanaikaisesti liikkuu sekä ihmisten välisiä että asioiden välisiä voimia.

Ohjaaja luo edellytyksiä hedelmällisen vuorovaikutuksen syntymiselle. Tarvitaan turvallinen tila, säiliö, joka sallii ja kestää kaikki erilaiset esitykset. Oikea ilmapiiri eli aidon vaihdon tunnelma on olennaista. Dialogiin ei voida antaa muita ohjeita kuin: kuuntele, odota, kunnioita, puhu suoraan, ole aito ja avoin. Osallistujat ovat osa dialogia; dialogi ei ole menetelmä. Opettajalle asettuu vaatimuksia, joita on vaikea käsitteellistää tai teoretisoida. Ennakoivan intuition avulla ohjaaja aistii sanoman takaisen merkityksen ja vastaa sillä tasolla eikä vain viestin ilmiön perusteella. Dialogin ominaisuuksiin kuuluu myös suora puhe, jossa ei tulkita toisen puolesta.

Sisällöntuotanto

Verkkopedagogisessa sisällöntuotannossa on olennaista vastata kysymyksiin: miksi aineisto tehdään ja kenelle, mitä pysyvää käyttöä sillä on, mikä on pedagoginen idea? Sisällön rakenne ja mediavalinnat ohjautuvat niistä käsin. Kirja säilyttää paikkansa oppimisen lähteenä, mutta sen rinnalle nousee muita mahdollisuuksia. Verkkoon kirjoittamisesta on laadittu paljon ohjekirjoja, joista useat kuitenkin itse rikkovat suosituksiaan (esim. Voutilainen 2008, <http://samivoutilainen.net/esok>). Käytettävyydestä on paljon tietoa, joskin tekniikoiden kehityksen myötä vaatimuksia tulee tarkistaa.

Erilaiset opettajat ja oppijat voidaan ottaa huomioon materiaalia suunniteltaessa. Verkon tekstuaalisuus on saamassa rinnalleen tarinallisuutta ja monimediaympäristöjä. Oppimisprosessin tukemisessa annetaan väljyyttä erilaisille ja -tasoisille oppijoille. Sekä sisällölliset että ohjaukselliset ratkaisut pyrkivät tuottamaan oppimisen iloa ja oivalluksia, löytämisen iloa.

Hyvä verkkoaineisto aktivoi opiskelijaa, ei tarjoa materiaalia sellaisenaan. Ajatellut aihiot, tehtävät, kognitiiviset työkalut ja itse laadittavat orientaatioperustat ovat tavoitteena. Opiskelijaa opetetaan sisältöjen ja tehtävien kautta ajattelemaan ja tutkimaan. Hyvä materiaali rakentuu opiskelijalähtöisesti: oppimisen eteneminen on näkyvässä ja jatkuvan arvioinnin kohteena.

Tietojen opettamisesta siirrytään ajattelun opettamiseen: tutkiva oppiminen ja ongelmien ratkaisu, sosiaalinen tiedon rakentaminen, jaettu asiantuntijuus, kriittinen ja emansipatorinen oppiminen ovat tämän päivän verkko-oppimista. Oppimisen itsesäätely kehittää metataitoja, innostuminen ja luovuus ylläpitävät motivaatiota. Idean kiteytys on usein hyvä tavoite ja opiskelijoiden mukaanotto siihen, kun edetään osista kokonaisuuteen. Soveltamisen taito kasvattaa ymmärrystä ja johtaa osaamiseen. Oppimista edistävät kognitiiviset työkalut otetaan verkossa käyttöön: käsite- ja miellekartta, aikajana, analyysikaavio, sanastot, hakemistot ja hakukoneet, verkko-aineistoa ohjaavat rakenteet ja kysymykset.

Haasteet ammattikorkeakouluissa

Artikkelin kirjoittamisen aikoihin (2008) on havaintoja, että Suomessa ja muissa vastaavissa länsimaissa tietotekniikan käyttö kouluissa on pysähtynyt, kun se taas ns. kehittyvässä maissa lisääntyy nopeasti (ITK08). Onko verkko-opetuksen kehittäminen Suomessa jäämässä edelleen yksittäisten opettajien innostuksen varaan? Korkeakoulujen arviointineuvoston kesäkuussa 2008 julkaisemassa arviossa todettiin, että laadukkaat verkkokurssit vaikuttavat olevan opetusta toteuttavien opettajien pedagogisen taitavuuden ja suuren työpanoksen tuloksena syntyneitä, eikä niiden jatkuvuudelle ole takeita.

Verkko-opetuksen tarjontaan ja opintojen sujumiseen vaikuttaa merkittävästi se, miten korkeakoulu tukee henkilökuntansa koulutusta verkko-opetuksessa ja miten opiskelijoiden verkko-opintoja ohjataan. Opettajat tarvitsevat edelleen pedagogista ja koulutusteknologista koulutusta sekä vertaisohjausta selviytyäkseen asianmukaisesti verkko-opetuksen tehtä-

vistä. Verkko-opetuksen ratkaisuihin pitäydytään perinteisissä ja staattisissa toimintamalleissa. Koulutuksen kehittäjiä on edelleen vaikea irrottautua opettajakeskeisestä opettamisesta, vaikka verkkoratkaisut ja työkalut antaisivat siihen paljon mahdollisuuksia. Uhkana on, että perinteisen opetuksen heikkoudet siirtyvät myös verkko-opetukseen. Kovin vähän on vuorovai-
kutusta toteuttavilla malleilla. Opiskelijoiden ohjaamiseen panostetaan usein varsin vähän ja harvoin tuetaan pohtimaan asioita yhdessä.

Verkko voi tulla tutuksi ja läheiseksi kunhan sitkeistä ennakkoluuloista uskalletaan luopua.

Asenteiden ja toimintatapojen muuttamisen hitaus leimaa kaikkea verkkotoimintaa. Verkko-opiskelun sulautuminen osaksi kulttuuria on edelleen haaste, tarvittaisiin virtuaaliuonne läpi tutkintojen. Nyt kaikki rakennetaan lähiopetuksen kautta ja verkko-opetus jää sivuun. Keskeinen käsite verkossa tapahtuvassa koulutuksessa onkin 'blended learning', joka merkitsee opiskelijan kannalta perinteisen ja verkossa tapahtuvan koulutuksen yhdistelemistä.

On keskeistä pohtia, miten opiskelija saa samat palvelut ja mahdollisuudet, jos opiskelija ei tule oppilaitokseen. Miten opettajan verkko-toiminnan määrittelyyn ja työaikaan ja ajanhallintaan tulee kiinnittää huomiota. Kun verkko-opetuksen osuus kasvaa, alkavat vapauden vaikutukset näkyä tuntuvammin. Oma suhde työhön on kuitenkin avainasemassa. Verkko-opetus onnistuu, kun opettaja niin haluaa ja hänen elämäntilanteensa sallii joustavan ajankäytön. Opettajan mahdollisuus vaikuttaa omaan ajankäytön organisointiin voi vapauttaa energiaa työn kehittämiseen.

Kun opetusministeriö ohjasi ope.fi tasojen tavoittelua, niin vuonna 2008 sosiaalisen median avoin yhteisö rakensi oma-aloitteisesti verkko-opetuksen web 2.0 tasoja. Sitä ei hierarkkisesti johdettu opetushallinto voisikaan tehdä. On luovuttu hakemasta keskitetysti yhtä hyvää pedagogista mallia. Eri tahoilla viriää erilaisia hyviä malleja, joista vaihdetaan avoimesti kokemuksia. Oppimislustoista ollaan siirtymässä avoimiin ympäristöihin, esim. blogit, wikit ja avoimet luennot lisääntyvät. Sosiaalinen media tekee tuloaan ja sen mahdollisuuksia parhaillaan kokeillaan. Blogit lisääntyvät ja avoimet yhteisöt kulkevat kehityksen etujoukoissa. Tekstin hitaudesta siirrytään kohti ääntä, videoita ja animaatioita pelejä. Ammatillisen verkkopedagogiikan konkreettisen kehittämisen aiheita tulevat olemaan pelilliset simulaatiot, audio- ja videoesitysten käyttö (oppimislustojen sisällä ja rinnalla), sosiaalisen median ulottaminen ammatillisten opintojen sisään, henkilökohtaistamisen välineet ja verkossa

tapahtuvan ohjauskeskustelun kehittäminen. Samalla korostuu tarve verkko-opettajatiimin työskentelyn kehittämiseen ja verkko-oppimis- ja ohjaustilojen konkretisointiin ja pedagogiseen ymmärtämiseen.

Verkko-opetuksella voi myös kehittää tutkimus- ja kehitystoimintatapoja työelämän kanssa ajasta ja paikasta riippumattomasti niin, että kiireisen työelämän edustajat ehtivät olla projekteissa mukana. Hankkeissa voidaan uudistaa työtapoja, yhdistää opiskelu ja kehittäminen verkossa. Toiminnan kautta saadaan uutta osaamista, jota työstetään ja jaetaan verkon välityksellä. Tavoitteena on opetuksen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan integrointi. Verkkoa voisi käyttää hankkeissa vielä systemaattisemmin. Kyseessä voi olla myös erilaisten kehitysprojektien toteuttaminen verkko-opetus pohjaisesti. Verkko-opetuksella ja tutkimus- ja kehittämistoiminnalla on sekä välineellinen että sisällöllinen merkitys.

Katse tulevaisuuteen

Verkkotyöskentely voi mahdollistaa sellaisia voimia, jotka eivät pääse esille kasvokkain työskentelyssä. Opettajien taitoa on niiden voimien suuntaaminen uudenaikaiseksi oppimiseksi. Verkko on mahdollisuuksien maailma. Virtuaalinen tila- ja aikakokemus eroavat tavallisesta: hitaus nopeus, moniulotteisuus. Ajattelun ja toiminnan rakenteet liikkuvat helpommin: oppimisen ilo herää verkossa.

Suomalaisten oppilaitosten yhteinen Second Life ympäristö avattiin kesäkuussa 2008. Virtuaalimaailman uutuus edistää avoimuutta muutokselle. Kun ihminen tekee jotain ensimmäistä kertaa, hänellä ei ole valmista kaavaa, jota noudattaa. On pakko ottaa käyttöön uinuvia voimavaroja itsestään. Kun virtuaalisessa maailmassa usein joutuu tilanteeseen, joissa tekee ensimmäistä kertaa tiettyä asiaa, niin toistuessaan tämä kokemus voimistaa uskoa omaan oppimiskykyyn. Ihminen pääsee virtuaalisen voimaantumisen kehälle, joka ruokkii eteenpäin menoa ja saa kaipaamaan uusia haasteita. Virtuaalinen yhteistyö voi olla vahva elämys ja kokemus. Siellä voi saada voimakkaan kokemuksen liittymisestä ja mukanaolosta – niin sosiaalisesti kuin tiedollisestikin. Uusia ideoita ja tietämystä syntyy ikään kuin itsestään – opiskelijoiden erilainen osaaminen tuntuu tuottavan niitä.

Kaikki osallistujat oppivat paljon uutta. Onnistunut oppiminen syntyy itseorganisoituvan tilan avulla. On innostavaa ja houkuttelevaa pistää itsensä näkyväksi. Ilman vapautta ei synny onnistuvan oppimisen kokemusta. Ohjaus sulaa osallistujien yhteiseksi toiminnaksi, tasavertaisuudeksi. Se synnyttää vapauden oppia – ikään kuin itsestään. Onnistuva verkko-oppinen ja verkkopedagogiikka tarvitsee luottamusta ja läsnäoloa. Jos niitä ei ole, epäonnistutaan. Verkossa se näkyy välittömästi poissaolona ja epäluottamuksena. Tässä on verkon käytön suuri merkitys kaikelle pedagogiikalle. Verkko demonstroi näkyviin oppimiseen, opetukseen ja kouluttamiseen liittyviä keskeisiä haasteita. Verkko on myös ammattipedagogiikan ja työelämän kehittämisen ja tutkimisen merkittävä mahdollisuus – kun se vain oivalletaan. Minkälaisia uusia virtuaaliopettajan tyyppejä onkaan syntymässä – ja ihanneopiskelijoiden?

Kirjasto – kaikkien oppijoiden puolella

SUVI PERTTULA, PIRJO POHJOLAINEN & KATJA VUORIMAA

Tuskin yksikään korkeakouluopiskelija suorittaa tutkintoaan ilman kirjaston palveluiden hyödyntämistä. Mutta onko kirjastomme pedagogisesti esteetön? Miten arvioimme sitä? Miten rakennamme kirjastotamme psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti nykyistä esteettömämmän? Sukelsimme etsimään vastauksia näihin kysymyksiin kaksivuotisessa Esteettömät oppimisympäristöt (ESOK- hanke), joka alkoi Jyväskylän ammattikorkeakoulussa vuoden 2007 alussa.

Vihherterapiaa ja kummia systeemejä

Opiskelijat haluavat paitsi opintojen soljuvan sutjakasti myös päästä valmistuttuaan koulutustaan vastaaviin tehtäviin. Kirjasto haluaa tukea näiden toiveiden toteutumista. Tämä tarkoittaa vähintään sitä, ettemme patoa opiskelijoiden opintopoluille esteitä, vaan tuupimme heitä hellävaroen eteenpäin.

ESOK:n alkaessa kirjasto perusti työryhmän miettimään kirjaston esteettömyyttä. Suvi ryhmän vetäjänä on kirjaston ESOK-yhdyshenkilö JAMK:ssa. Ryhmässä toimivat myös kirjastonhoitaja Pirjo Pohjolainen ja tietopalvelusihteri Katja Vuorimaa. Tietopalvelusihterit Eeva Tuukkanen ja Aira Välakangas ovat mahdollisuuksiensa mukaan olleet mukana. (Ks. ESOK:sta esim. Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa 2008; ESOK – 2007 – Esteettömät oppimisympäristöt 2008.)

Ensimmäiseksi arvioimme kirjaston nykytilan. Sen vahvuuksina pidimme auttamishaluista henkilöstöä sekä monipuolisia aineistoja. Kirjastolla on luontevat yhteydet JAMK:n esteettömyysasioiden asiantuntijoihin, esimerkiksi ammatillisen opettajakorkeakoulun ja sosiaali- ja terveysalan opettajiin. Lisäksi henkilöstö koulutautuu jatkuvasti asiakaspalvelussa ja kielikursseillakin on ollut hyvin osanottajia. Myös työntekijöiden erilaiset elämäkokemukset ovat voimavara esteettömyystyössä. Kirjastoa pidetään kutsuvana oleskelupaikkana, minkä Pirjon kokemus todentaa:

..Kerroin opiskelijalle samalla, mitä esteettömyys tarkoittaa ja hän sanoi, että onhan teillä tuo viherkasvi. Meidän kastanjaviini ilmeisesti jotenkin tuo viihtyisyyttä kirjastotiloihin (vihherterapiaa)..

Pulmia tuottaa asiakkaiden vaikeuksien ja kulttuurillisten erojen tunnistaminen. Mutta ei pelkästään asiakkaiden, vaan myös kollegojemme: emme aina tunnista, millaista osaamista ja kokemuksia työtovereillamme on. Kirjaston viestintä vilisee kirjastoslangia ja asiakkaista saattaa hyllyjärjestyksemme vaikuttaa aurinkokunnan ulkopuoliselta merkkikieleltä. Vieraskielisten asiakkaiden palvelu voi jännittää rutiinin puutteessa tai vähäisen sanavaraston vuoksi. Tietokoneet ja muut laitteet joudutaan joskus asettelemaan järjettömästi esimerkiksi sähkörasioiden sijoittelun takia. Osa tiedonhankinnan opetuksesta on massaluentoja auditorioissa, koska atk-luokkia on liian vähän.

Meidän kulttuuri ja noiden kulttuuri

Jyväskylän ammattikorkeakoulussa opiskelee satoja ulkomaalaisia opiskelijoita. Kirjaston työntekijät joutuvat tämän tästä uudensuomalaisiin tilanteisiin palvellessaan heitä. Puukari ja Launikari (2008) painottavat, että monikulttuurista työtä tekevien on ratkaisevan tärkeää tiedottaa kulttuuriset stereotypiansa ja ennakkoluulonsa. Muuten saatamme alitajuntaisesti käyttäytyä rasistisesti. Sama pätee tietysti myös toisesta suunnasta katsottuna: muista kulttuureista tulevilla voi olla ennakkokäsityksiä suomalaista asiakaspalvelijaa kohtaan. (Emt. 34.) Meidän olisi lisäksi ymmärrettävä erilaisia maailmankuvia hyvinkin laajasti ja käyttäen kohteliaita vuorovaikutustapoja (ks. Nissilä & Laurio 2008, 206–207; viitattu Sue, Arrendo & McDavis 1992). Monikulttuurisen neuvojan ominaisuuksia ovat myös välittäminen, kyky analysoida omia tunteitaan, altruismi, vahva eettinen taju, kyky ottaa vastuu muista ja itsestä sekä kyky ”kasvattaa itseään” (Puukari & Launikari 2008, 32; viitattu Brown & Screebalus 1996, 67). Tekemällä omia ennakkoluulojamme näkyviksi tajuamme itseämmekin paremmin, ja helpotamme samalla opiskelijoiden moninaisuuden ymmärtämistä.

Joulukuussa 2007 kirjaston henkilökunta alkoi miettiä, olemmeko oikeasti niin helposti lähestyttäviä kuin kuvittelemme. ESOK-hankkeen yhdyshenkilö Suvi Perttula pyysi kirjastolaisia piirtämään pienryhmissä stereotyyppisen suomalaisen. Hän jäljitteli Northamptonin yliopiston lehtori Sheena Bellia, joka teetätti vieraskielisten koulutusohjelmiamme opiskelijoilla saman tehtävän: ”Draw a stereotypical finnish person”. Samalla kun nauroimme suomalaisille – itsellemme – saimme käsityksen siitä, millaisina asiakkaamme meidät mahdollisesti näkevät. Listasimme myös adjektiiveja, jotka kuvaavat mielestämme hyvää kirjastoihmistä.

Tietoasiantuntija Mikko Hakalin Helsingin yliopiston Topelia-kirjastosta koulutti kirjastomme henkilökuntaa kulttuurien kirjosta. Oivaltimme koulutuksen avulla muun muassa sen, että Kiinassa on ilmeisesti täysin luontevaa poiketa ”nokosille” kirjastoon. Siihen asti kirjaston henkilökuntaa oli hämmentänyt sohvilla silloin tällöin torkkuilevat kiinalaisopiskelijat. Kirjasto on kirjaimellisesti kuin olohuone osalle asiakkaitamme!

Muutakin toimintaa ja ohjeita on saatu aikaan. Uusille opiskelijoille suunnattujen englanninkielisten opastusten tueksi teimme englanninkielisen esitteen, sillä siihen vaikutti olevan selkeä tarve. Olemme iloisia myös siitä, että kolmen opintopisteen laajuinen vapaavalintainen Information seeking -verkkokurssi toteutui ensimmäisen kerran JAMKin historiassa keväällä 2008. Kirjaston tiedotteet ja opasteet ovat jo kauan olleet kaksikielisiä, samoin hyllyluokitukset. Kansainväliset elektroniset aineistot, esimerkiksi näköislehtien kokoelma PressDisplay, toimivat siltana vaihto-opiskelijan omaan kulttuuriin ja omaan kotiin.

Oppimisvaikeuksinen kirjastossa – joillakin siivet eivät kannu heti

Tutkinnon suorittaminen ja täydennyskoulutukseen osallistuminen olisi onnistuttava myös niiltä opiskelijoilta, jotka tarvitsevat opiskelussaan erityistä tukea. Tällaisille opiskelijoille kirjojen lukeminen, muistiinpanojen tekeminen tai vieraskielisten tietokantojen käyttäminen voi tuottaa hankaluuksia.

Henkilöstömme pedagoginen osaaminen on ainakin muodollisesti hyvissä kantimissa: työntekijöistä joka kolmannella (9/27) on opettajan pätevyys ja kaksi kirjastonhoitajaa on pätevätyössä opettajiksi, toinen heistä englanninkielisessä koulutuksessa. Lisäksi monilla on kasvatustieteen opintoja.

ESOK-ryhmässämme olemme tehneet johtopäätöksen, että meidän asiakaspalvelijoina tulisi ennen kaikkea muistaa, että olemme kirjastossa opiskelijoita varten ohjaamassa heitä omataitoisiksi, mutta toisilla ne siivet eivät vaan heti kannu. Voimme kuitenkin markkinoida nykyistä aktiivisemmin esimerkiksi opinnäytetyökliniikkaamme. Se voi olla oljenkorsi niille, jotka ovat umpikujassa tutkielman tekemisessä.

Tiedonhankinnan opetuksessa tulee aika ajoin vastaan opiskelijoita, joilla on ongelmia vieraskielisen aineiston kanssa. Suvi kohtasi pari vuotta sitten uuden opiskelijan, joka kertoi, että hänellä on vaikeuksia englan-

nin kielen kirjoittamisessa – ja siten myös kansainvälisten tietokantojen käytössä. Suvi ratkaisi ongelman esimerkkihakujen avulla: opiskelija sai erilaisia hakulauseita, joita hän sitten kokeili vieraskielisissä tietokannoissa. Opiskelija ei päässyt vähemmällä kuin muut kurssilaiset, vaan häneltä saattoi kulua jopa enemmän aikaa harjoitteluun kuin tovereiltaan. Kun tämä nuori nainen osallistui myöhemmin tutkimusopintojen tiedonhankinnan kontakteihin, hän haki ja myös löysi tietoa kaikista opetetuista tietokannoista.

Yleensä auttamistapoja keksii, jos tietää opiskelijan ongelmista. Vierio-petus toimii useissa tilanteissa, mutta on luonnollisesti liian työläs tuhansille opiskelijoille. Opiskelijoille, joille arki tuottaa vaikeuksia, on suuri apu eräpäivä- ja muista sähköposti-ilmoituksista. Opetuksessa, erityisesti verkkokursseilla, oppimismateriaalit ja muu aineisto voidaan jakaa oppijoille tutustumista varten jo hyvissä ajoin.

Äänikirjat ovat luultavasti yksi mahdollisuus (ks. esim. Pietilä 2007), johon emme ole vielä kunnolla tarttuneet. Tätä tukee myös Pirjon kokemus asiakaspalvelutilanteesta:

Haastattelin myös Tiimiakatemian opiskelijaa, joka palautti Hyvästä paras-äänikirjan. Hän kertoi, että liiketalouden alalla opiskelijat käyttäisivät enemmän äänikirjoja, jos niitä vain olisi saatavilla.

Myös opetusministeriön suositus esteettömästä kirjastosta vahvistaa ajatusta, että kirjaston tulee hankkia monipuolisesti aineistoja, esimerkiksi äänikirjoja, isotekstisiä kirjoja, pistekirjoja, selkokirjoja, tekstitettyjä tai viitottuja videoita ja DVD-tallenteita (Skat Nielsen & Irvall 2006; ks. myös 2005). Äänikirjoista hyötyvät lukivaikeuksisten ja heikkonäköisten opiskelijoiden lisäksi myös auditiiviset oppijat, jotka oppivat parhaiten kuuntelemalla.

ESOK on laajentanut ymmärtämystämme oppimisvaikeuksista ja tavoista tukea oppijaa. Kirjaston väkeä on osallistunut hankkeen yhteisiin koulutuksiin, joissa on käsitelty esimerkiksi lukivaikeuksia, tarkkaavaisuushäiriöitä, opiskelijoiden päihdeongelmia, uhkatilanteiden hallintaa, mielenterveysvaikeuksia oppimisen haasteena, vuorovaikutustaitoja ohjaustyössä ja erilaisten oppijoiden kohtaamista.

Tänä syksynä hanke antoi lukivaikeuksisille tarkoitettun tietokoneensa kirjastoon ja perehdytti kirjaston henkilöstön sen ohjelmistoihin. Koneessa on muun muassa ohjelma, joka lukee ääneen MS Office -ohjelmilla tuotettuja tekstejä. ESOK on myös vinkannut oppimisvaikeuksiin liittyvistä julkaisuista – ja myös lahjoittanut niitä kirjaston kokoelmiin.

Pyrkimys ymmärtää lukivaikeuksisia oppijoita tuo kirjastolle lisää kansainvälisiä yhteyksiä. JAMKin yhtenä kumppanina on brittiläinen Northamptonin yliopisto, jonka lehtori Sheena Bell piti syksyllä 2007 luentoja monikulttuurisuudesta ja lukivaikeuksista ([Http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hallinto/esteetonjkl/beel.](http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hallinto/esteetonjkl/beel.)) Marraskuussa 2008 yksi kirjaston työntekijöistä lähti kirjaston ja ESOK-hankkeen tukemana vaihtoon Northamptoniin.

Entä jos saisit asiakkaaksesi Stephen Hawkingin?

Kysymys konkretisoi hyvin sitä, että vaikeasti vammaisella henkilöllä, kuten Stephen Hawking, on oltava mahdollisuus toimia kirjastossa ilman avustajia (ks. Halminen 2007; ks. myös Mäkelä 2008) Silloin hyötyjinä ovat kaikki, sillä kuten Helsingin yliopisto toteaa: ”Selkeä ja helppokulkuinen kirjasto palvelee hyvin ketä tahansa, ilman että sen hyötyjä rajattaisiin tietyllä tavalla vammaisille henkilöille” (Alma mater omnibus 2006, 37).

Esteettömyyskartoituksissa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjastossa on havaittu sekä onnistuneita ratkaisuja että kehitettävää. Epäkoh-tia löytyy opasteissa ja pohjakartoissa, hyllyjen kontrasteissa, kalusteiden ahtaissa sijoitteluissa, hyllyopasteiden fonttien pienuudessa, heijastavissa pinnoissa ja kovaäänisessä ilmastoinnissa. Kirjaston turvaporttien väli

on niin kapea, että siitä juuri ja juuri mahtuu sähkökäyttöisellä pyörätuolilla. Joitakin kevään 2008 asiakaskyselyyn vastanneita on vaivannut kirjaston hälinä. (Ks. lisää Esteetön kirjasto 2008; Ahonen & Kettinen 2007; Häkkinen & Turunen 2008; Asiakastyytyväisyyskysely 2008.)

Pyrimme siihen, että kaikki kirjaston asiakkaat saavat neuvontaa halutessaan. Pyysimme Jyväskylän ammattikorkeakoulun tietohallinnolta induktiosilmukoita huonokuuloisia ja myös iäkkäitä asiakkaitamme ajatellen. Asia on edistynyt, sillä ammattikorkeakoulu hankki yhden silmukan, jota kirjasto voi käyttää tarvittaessa. Opetustilanteissa osa informaatioista käyttää mikrofonia ja äänenvahvistinta, mikä selvästi parantaa opiskelijoiden keskittymistä. Keväällä 2008 neljä kirjastolaista osallistui viittomakielen alkeiskurssille.

Huhtikuussa 2008 uusituista kirjaston www-sivuista rakennettiin aiempia teknisesti ja sisällöllisesti esteettömämmät. Ne kohdennetaan kattavasti myös englanninkielisille opiskelijoille. Silti meille jäi vielä kurottavaa, jos sivujamme vertaa esimerkiksi Ateneumin tai Leedsin yliopiston esteettömyyssivuihin (ks. Disabled customer and the library 2008; Esteettömyys 2008, ks. myös Isaksson 2006). Tietävätkö asiakkaamme esimerkiksi, miten hätätilanteissa toimitaan? Leedsissä opiskelijoiden käytössä on myös avustaja, jos kirjastolla ei ole riittävästi mahdollisuuksia auttaa asiakasta.

E-kirja voi olla pelastus oppimisvaikeuksissa ja näköongelmissa, sillä lukemista voidaan helpottaa säätämällä näytön kirkkautta, kirjasiemen kokoa ja muita lukuominaisuuksia. Asiakkaille tarjotaan myös kotimaisia e-kirjoja, sillä kaikilla ei ole valmiuksia käyttää englanninkielisiä e-kirjoja. (Pohjolainen & Perttula 2007.) Toisaalta PDF-muotoiset e-kirjat ja muut aineistot eivät sovi näkövammaisille, eivätkä html-sivutkaan, jos sivuilla on taulukoita. Aineisto kannattaa testata tekstipohjaisella selaimella. (Isaksson 2006, 81.)

Jyväskylän ammattikorkeakoulu osallistui syyskuussa 2007 Esteetön Jyväskylä -tapahtumaan, joka toteutettiin yhdessä Jyväskylän yliopiston, Jyväskylän kaupungin ja alueella toimivien monien projektien kanssa (ks. myös Säisä & Virtanen 2008). Kirjastomme toimipisteissä oli tämän teemaviikon aikana esillä eri alojen esteettömyysaineistoja. Toimipisteissä on myös jatkuva ESOK-näyttely, johon kootaan esteettömyyteen liittyviä esitteitä ja muuta materiaalia. Tulevaisuudessa Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjastossa voisivat olla myös Jyväskylän vammaisneuvoston teettämät esteettömyyskartoitukset.

Silmäyksiä tulevaisuuteen

On hyvä miettiä, miten kirjasto voisi paneutua nykyistä enemmän opintojen keskeyttämisen ja viivästymisen ehkäisyyn. Emme tietenkään tee töitä opiskelijoiden puolesta, mutta kirjastolla on oma roolinsa ohjaamisessa, kun oppija ”seilaa purrellaan tiedon laineilla”.

Kirjaston ESOK-henkilön toimenkuvaa ollaan jalostamassa, mahdollisesti opettajatutoreiden tehtävien suuntaiseksi. Yhdyshenkilö huolehtisi tällöin erityistukea tarvitsevien opiskelijoiden yksilöllisestä tiedonhankinnan tutoroinnista ja ohjauksesta. Tietämyksemme erilaisista tiedonhankinnan ja opiskelun apuvälineistä pitäisi olla nykyistä laajempi (ks. myös esim. Hopkins 2004).

Varmastikin osalle opiskelijoitamme Nelli-portaalin käyttöliittymä ja siten toimintojen hahmottaminen aiheuttaa vaikeuksia. Käyttöliittymien kehittäminen onkin tietääksemme menossa. Polku ei kuitenkaan ole helppo, sillä järjestelmien toimittajilla on vaikeuksia esteettömyysasioissa (ks. esim. Isaksson 2006).

Esteettömyyden edistämisessä kirjastojen yhteistyö voisi tuottaa tuloksia. Esimerkiksi Kansallinen elektroninen kirjasto FinELib ja muut kirjastojen konsortiot voisivat osallistua selkokielisten ohjeiden laadintatalkoisiin. JAMKin kirjasto sai kevään asiakaskyselyssä sapiskaa e-aineistojen epäselvistä ohjeista. On resurssien tuhlausta, että Suomen kirjastoissa tehdään satamäärin ohjeita yhteisesti hankituista tietokannoista. Optimaalista olisi, jos valtakunnalliset ohjeet olisivat alun alkaen selkokielisten ja havainnollisten sekä tarkistettujen esteettömyyden näkökulmasta. Entä voisivatkohan korkeakoulukirjastot hankkia äänikirjoja ja muita erikoisaineistoja yhdessä?

Kiinnitämme huomiota myös kirjaston henkilöstön koulutukseen. Kaikilla ei ole esimerkiksi valmiuksia auttaa vammaisia poistumaan rakennuksesta palohälytyksen aikana. Lisäksi jatkamme opintoteemaamme ”Eri kulttuuritaustaisten asiakkaiden hyvä palvelu kirjastossa”.

Jokainen jaksaa omalla tavallaan – kokemuksia ammattikorkeakouluopinnoista

EILA BURNS EILA & MARJA OLSONEN

Korkeakoulusektori, niin kuin koko suomalainen yhteiskunta, on muuttunut yhä monimuotoisemmaksi ja monikulttuurisemmaksi, jossa erilaisuus ja samanlaisuus jatkuvasti kohtaavat. Tässä nykyisessä globaalissa ja tietoteknisessä ympäristössä korostuvat myös ihmisarvokysymykset ja niiden myötä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden tunnustaminen.

Useissa ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on viimeisten vuosien aikana pysähdytty miettimään korkea-asteen opiskelun esteettömyyttä. Suomalaista koulujärjestelmää ohjaavat ja sitovat niin kansalliset kuin kansainvälisetkin sopimukset ja aloitteet. Suomi on, monien muiden valtioiden lailla, sitoutunut edistämään tasa-arvon ja ihmisoikeuksien tavoitteiden toteutumista ja koulutuspalvelujen saatavuutta kaikille. Esteettömyys on tasa-arvoa, suvaitsevaisuutta ja yhdenvertaisuutta, se kuuluu meille kaikille ja se on meidän yhteinen asiamme.

Suomalaisilla korkea-asteen oppilaitoksilla on edessään uusia haasteita. Niiden on vastattava yhteiskunnassa tapahtuneisiin muutoksiin ja muokattava rakenteitaan siten, että koulutusta tarjotaan koko ikäluokalle, myös henkilöille, joiden tie korkeampaan koulutukseen aiemmin olisi katkennut vamman tai muun siihen verrattavan seikan vuoksi. Useissa yliopistoissa ja korkeakouluissa on tehty selvityksiä yhdenvertaisuudesta ja esteettömyydestä. Savonia-ammattikorkeakoulun ja Kuopion yliopiston selvitys yhdenvertaisuuden toteutumisesta paljasti sen, että tasa-arvoisuudessa ja yhdenvertaisuudessa on vielä kehitettävää (Tuovinen 2006). Esteetön opiskelu tarkoittaa paljon muutakin, kuin helppoa liikkumista oppilaitoksen tiloissa. Kansallinen 'Esteetön opiskelu korkea-asteella' -hanke, johon Jyväskylän ammattikorkeakoulu osallistui, korostaa esteetömän opiskelun koostuvan fyysisestä, sosiaalisesta ja psyykkisestä esteettömyydestä (www.esok.jyu.fi).

Tampereen yliopiston 'Oppimisen esteet' saavutettavuustyöryhmän raportti (2007, 8) vetoaa tutkimustietoon, jonka mukaan tiedetään, että yliopisto-opiskelijat eivät ole kattavasti erityisen taitavia oppijoita. Korkea-asteen opiskelussa ns. metakognitiiviset valmiudet eli taidot säädellä ja arvioida oppimistaan mielekkäällä tavalla nousevat keskeisiksi. Joillakin opiskelijoilla nämä taidot saattavat olla heikosti kehittyneitä. Opiske-

lijoilta vaaditaan myös aktiivista itseohjautuvuutta ja oma-aloitteisuutta koko opintojen ajan. Saavutettavuustyöryhmän raportti (2007) toteaaakin, että oppimisen taitoja tulisi opettaa ja oppia yliopistossa erityisesti juuri oppimisen korkeiden laadullisten vaatimusten vuoksi. Korkea-asteen opiskelija tarvitsee opintojensa eteenpäin viemiseen ja niiden loppuun saattamiseen hyviä ja monipuolisia opiskelutaitoja sekä tehokkaan ajankäytön suunnittelukykyä.

Opiskelijoiden opiskeluun käyttämää aikaa on tutkittu Suomessa varsin monipuolisesti. Lääketieteen opiskelijoiden ajankäyttötutkimuksessa kävi ilmi, että noin neljännes tutkimukseen osallistuneista opiskelijoista hallitsi ajankäyttöään välttävästi tai heikosti (Jokilammi & Loimaranta, 2008). Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että noin kolmannes opiskelijoista koki opiskelun raskaana. Opiskelu korkea-asteella vaatii monilta opiskelijoilta uudenlaisten opiskelustrategioiden opettelua sekä kykyä itsenäisesti jaksottaa opiskeluun käytetty aika tasaisesti. Opiskelun aikainen tuki ja ohjaus nousevatkin merkittävään asemaan esteettömän opiskelun saavuttamiseksi.

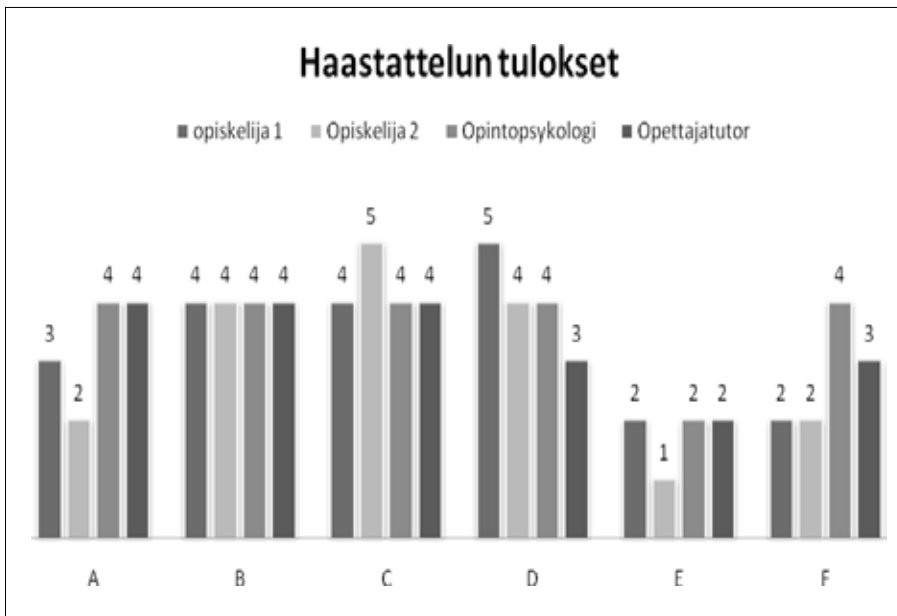
Halusimme tarkastella kevätlukukautena 2007 Jyväskylän ammattikorkeakoulun ohjausjärjestelmän toimivuutta ja eri toimijoiden henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä asiasta. Tätä varten haastattelimme Jyväskylän ammattikorkeakoulussa neljää henkilöä, joista kaksi oli opiskelijoita, yksi opettajatutorina toiminut opettaja ja neljäs opintopsykologi. Haastattelu pohjautui kuuteen väittämään, jotka haastateltavat ensin arvioivat oman näkemyksensä mukaan asteikolla 1–5. Sen jälkeen väittämistä keskusteltiin vapaasti niin, että haastateltavien oli mahdollista perustella oma näkemyksensä ja myös pohtia lähemmin eri syy-yhteyksiä väittämien teemoista. Haastattelukysymyksissä keskityimme nimenomaan ajankäyttöön ja opiskelijan jaksamiseen. Haastatteluissa mainitut sairaudet tarkoittavat mielenterveyteen liittyviä diagnosoituja sairauksia ja/tai häiriöitä. Esitetyt väittämät olivat:

- A) Ammattikorkeakoulussa opettajat ja ohjaajat tietävät, miten eri sairaudet/sairaus voi vaikuttaa opiskelutehokkuuteen.
- B) Koen, että opiskelijan terveydentila/voimavarat jää/jäävät koululta/opettajilta huomioimatta.
- C) Ammattikorkeakoulun työntekijöiden pitäisi tietää enemmän eri sairauksien vaikutuksesta opiskelutehokkuuteen.
- D) Ammattikorkeakoulun työntekijöiden pitäisi tietää enemmän ajanhallinnasta ja tavoitteiden asettelusta.

- E) Opetus/ohjaushenkilöstö tietää, kuinka stressaantunutta opiskelijaa kohdellaan.
- F) Opetus/ohjaushenkilöstö osaa toimia stressiä ehkäisevästi (so. vähintäänkin pyrkii reagoimaan mahdollisen uupumisen oireisiin)

Haastattelun tulokset on esitetty seuraavassa taulukon muodossa. Väittämät on esitetty kirjaimin ja mielipiteet väittämistä on numeroitu seuraavasti:

- 1) vahvasti eri mieltä
- 2) eri mieltä
- 3) en osaa sanoa
- 4) samaa mieltä
- 5) täysin samaa mieltä

Kuvio 1. Haastattelun tulokset

A) Ammattikorkeakoulussa opettajat ja ohjaajat tietävät, miten eri sairaudet/sairaus voi vaikuttaa opiskelutehokkuuteen

Vastauksissa oli opiskelijoiden ja henkilökunnan välistä hajontaa. Opiskelijat tuntuivat joko tietävän omasta kokemuksestaan tai sitten oletta-
van, että opettajilla tai ohjaajilla on joko vähän tietoa tai sitten ilmeistä
tietämättömyyttä erityisesti mielen sairauksista ja häiriöistä. Käytännön
tasolla tämä koettiin sairauksien olemassaolon kieltämiseksi tai sitten
jopa asiattomana kohteluna. Opettajalla katsottiin yksilöopetuksessa
olevan niin vahva auktoriteettiasema opiskelijaan nähden, että tietämys
opiskelijan erityistarpeista olisi välttämätöntä.

*”Tuntuu että jos jotain sairautta havaitaan, siihen ei reagoida tai sen mer-
kitys mitätöidään.”*

*”Mielenterveyskuntoutuja tarvitsee kuitenkin opiskellessaan hyvin vahvan
taustatuen itselleen, jotta kuntoutuminen vaativassa elämäntilanteessa olisi
mahdollista.”*

Psykologin mukaan opettajien tietämys vaihtelee opettajan ammatti-
taidon mukaan ja vaihtelua on myös eri koulutusohjelmien välillä. Opet-
tajatutor näkee, että opettajat pyrkivät ensisijaisesti opetustyössään kes-
kittymään omaan alakohtaiseen osaamiseen, jolloin vaikeuksista puhumi-
nen voi jäädä vähemmälle. Sen sijaan hän kokee opettajatutorien voivan
paremmin keskittyä opiskelijan ongelmiin, koska tutorointi sinänsä ei
liity koulutusyksikön substanssiosaamiseen. On silti kysyttävä, olisiko
opettajien koulutus tai perehdytys näihin ongelmiin tarpeellista.

B) Koen, että opiskelijan terveydentila/voimavarat jää/jäävät koululta/
opettajilta huomioimatta

Psykologin mielestä mielenterveysasioita vähemmän tunteva voi pitää häi-
riöitä suurempina, kuin mitä ne todellisuudessa ovat. Tällaiselta opiskeli-
jalta saattaa löytyä oletettua enemmän voimavaroja. Opiskelijan tilanne
saattaa toisaalta jäädä asiaa tuntevaltakin opettajalta huomaamatta, ellei
opiskelija itse ota asiaa puheeksi. Yleensä oireet ovat myös tulkinnanva-
raisia. Opiskelijat puolestaan huomauttavat, että huono vointi tai väsynei-
syyss koetaan monesti laiskuudeksi ja että opintomenestystä arvioitaessa
kiinnitetään huomiota ennemminkin siihen, mitä on vielä tekemättä kuin

siihen, mitä on saavutettu. Opettajatutor on tässä asiassa myös samaa mieltä todeten, että liian helposti opiskelijan terveydentila ja/tai voimavarat jäävät huomiotta. Toinen opiskelijoista toteaa asiasta seuraavaa:

”Ei tule tunnetta, että olisi jotenkin selviytymässä ja pääsemässä eteenpäin ja että omaa työpanosta arvostettaisiin vaan stressi ja suorituskierte on jatkuva.”

C) Ammattikorkeakoulun työntekijöiden pitäisi tietää enemmän eri sairauksien vaikutuksesta opiskelutehokkuuteen.

Kaikki vastaajat kokivat työntekijöiden tietämyksen lisäämisen tarpeelliseksi tai erittäin tarpeelliseksi. Toisen opiskelijan mielestä hänen tilannettaan ei ole uskottu todeksi. Toinen opiskelijoista taas koki, että hänen terveydellisen tilanteensa ymmärtäminen olisi auttanut opettajaa oivaltamaan, miten paljon opiskelija todellisuudessa yrittää oppia, ja ristiriitatilanteilta olisi voitu välttyä.

”Tuntuu, että kun minultakin on vaadittu suorituksia yli sen, mihin olen ollut kykenevä. Oma opettajakaan ei ole nähnyt sitä, että kuinka paljon minä olen kuitenkin tehnyt töitä, vaikka opiskelu ei ole tällä hetkellä samaa luokkaa kuin mitä se terveellä opiskelijalla on. Jos opettajilla olisi enemmän tietoa tällaisista asioista, niin se voisi parantaa yhteistyötä ...”

Psykologin mielestä tietoisuutta mielenterveyden haasteista pitäisi olla enemmän. Oppilaitos ei hänen mukaansa kuitenkaan ole ensisijaisesti hoito-organisaatio vaan koulutusta antava oppilaitos.

D) Ammattikorkeakoulun työntekijöiden pitäisi tietää enemmän ajanhallinnasta ja tavoitteiden asettelusta

Korkeakouluopiskelu edellyttää opiskelijalta huomattavaa itseohjautuvuutta. Haastateltavien mukaan ajanhallinnasta ja tavoitteiden asettelusta pitäisi sekä opettajien että opiskelijoiden tietää enemmän. Opettajatutor kysyykin asiantuntevasti, missä kulkee ohjauksen ja itseohjautuvuuden raja. Hän näkee myös opiskelun ohessa tehtävän työn vaikutuksen opintoihin haitalliseksi. Opiskelijat tuntuvat edellyttävän korkeaa elintasoa, jolloin paineet ansiotyöhön kasvavat. Psykologin mukaan esimerkiksi IT-alan opiskelijoiden ajanhallintaa vaivaa erityisesti vapaa-ajan ja opiskelun ”sekoittuminen” keskenään.

Opiskelijat mielsivät ajanhallinnan ja tavoitteiden asettelun problematiikan liittyvän oppimisprosessiin. He toivovat opettajilta selkeää tavoitteiden asettelua, osaamisen täsmällisempää määrittelyä sekä myös välitavoitteiden asettelua. Opettajan olisi hyvä myös kannustaa erityisesti vaativissa opiskelutehtävissä:

”Tietyllä tavalla tavoitteet annetaan, mutta jossain vaiheessa niistä olisi voinut puhua vielä enemmän. Missä vaiheessa jonkun asian pitäisi olla valmis ja millä tavoin tavoitteet annetaan ja ohjataan myös välitavoitteisiin. Kannustus on erittäin tärkeää. Oppilaan olisi hyvä saada vinkkejä opettajaltaan, miten ajankäyttöä olisi paras hallita.”

E) Opetus/ohjaushenkilöstö tietää, kuinka stressaantunutta opiskelijaa kohdellaan

Kummallakin haastatellulla opiskelijalla on kokemuksia stressistä ja henkilökunnan suhtautumisesta stressiin. Ohjaushenkilöstö tuntuu olevan asiantuntevaa, mutta opetus- ja hallintohenkilöstöllä olisi parantamisen varaa. Tieto opiskelijan stressaantuneisuudesta ei toisen opiskelijan mukaan vaikuttanut tavoitteiden asetteluun.

”Opettaja on ollut teilaamassa opintoja stressaantuneisuuden ja muiden ongelmien vuoksi, eikä suinkaan ole omalla suhtautumisellaan auttanut lievittämään opiskelijan kokemaa painetta.”

Opettajatutor vahvistaa opiskelijoiden näkemyksen omalta osaltaan. Opettajat eivät hänen mukaansa keskimäärin tiedä, miten tällaisista ongelmista kärsivää opiskelijaa voisi parhaiten tukea. Usein opettajilla ei ole myöskään riittävästi aikaa tutustua opiskelijoiden yksilöllisiin tarpeisiin tai haasteisiin. Psykologin mukaan kyse on enemmän siitä, haluaako opettaja hyväksyä opiskelijan stressaantumisen, keskusteleeko hän opiskelijan kanssa, neuvotteleeko väljemmästä opintoaikataulusta tai ohjaako hän opiskelijaa stressinhallinnassa.

”Jos opiskelija tekee stressinsä tiettäväksi, löytyy (myös) yksilöllistä suhtautumista ja yleensä asiassa päästään eteenpäin. Opettajilla on kiire. Nämä ovat ihmissuhdekysymyksiä, opettajilla olisi hyvä olla stressin tunnistamisvälineet.”

F) Opetus/ohjaushenkilöstö osaa toimia stressiä ehkäisevästi (so. vähintäänkin pyrkii reagoimaan mahdollisen uupumisen oireisiin)

Opiskelijat toteavat yksimielisesti, että stressiä ei ole ainakaan pyritty ehkäisemään. Heillä on kummallakin henkilökohtaisia kokemuksia siitä, miten henkilökohtainen uupuminen voidaan sivuuttaa merkityksettömänä silloin, kun opettajan kanssa suunnitellaan opintojen kulkua. Jo lähtökohtaisesti näissä suunnitteluissa ajatus tuntuu olevan siinä, mitä vielä pitää tehdä, ei siinä, mitä on jo saavutettu.

Psykologi toteaa, että yleisellä tasolla toimintasuunnitelmat (opintojen vuosittaiset ajoitukset) pyritään tekemään opiskelijan jaksamista huomioiden. Aina ei asiaan voi vaikuttaa tarpeeksi: suuressa koulutusohjelmassa eri opiskelijaryhmien työjärjestyksiä ei aina voi muokata riittävästi opiskelijan jaksamista ajatellen. Toisaalta työjärjestyksen teossa on tapahtunut myös selvästi opintojen kuormittavuuden aliarvioimista, esimerkiksi työjärjestys oli eräässä koulutusohjelmassa lukuvuonna 2007–2008 selvästi liian tiukka. Opettajatutor pohtii, onko yksilöllinen joustaminen mahdollista, kun opettajilla ei välttämättä ole aikaa kohdata yksilöä.

Mietteitä

Olemme pyrkinneet esittämään ammattikorkeakoulussa toimivien henkilöiden henkilökohtaisia näkemyksiä ja kokemuksia. Tässä artikkelissa esitetyt asiat ovat yksittäisten opiskelijoiden ja henkilökunnan jäsenten esittämiä, eikä niitä voi yleistää. Haastatteluista käy silti ilmi, että yhdenvertaisuuteen, ajan hallintaan ja jaksamiseen on kiinnitettävä enemmän huomiota. Koko henkilöstöllä tulisi olla tietoa, herkkyyttä ja taitoa kohdata näitä asioita.

Ammattikorkeakoulu ei voi olla hoito-organisaatio, jossa voitaisiin tarjota terapiaa tai kuntoutusta. Toisaalta yhdenvertaisuuteen kuuluu myös erilaisten psyykkisiin häiriöihin, ajanhallintaan ja jaksamiseen liittyvien ongelmien huomioiminen. Tässä haastatteluista opiskelijoista toinen oli mielenterveyskuntoutuja, joka olisi kaivannut mukautetun opintosuunnitelman laatimista jo opintojen alkuvaiheessa. Opiskelijoista toinen olisi tarvinnut enemmän tukea tavoitteiden asettamiseksi nimenomaan oppimisprosessin jaksotuksen ja välitavoitteiden avulla. Voisiko ajatella, että opettajien pitäisi opintojaksoa suunnitellessaan kiinnittää enemmän huomiota asioiden jaksottamiseen ja tavoitteiden harkittuun asettamiseen?

Jyväskylän ammattikorkeakoulun henkilökunnan ammattitaitoa tuetaan säännöllisesti arvioimalla ammattitaidon eri osa-alueita (osaamisen johtaminen). Henkilökunnan osaamiseen kuuluu erilaisten oppijoiden tunnistaminen ja kyky luoda yksilöllisiä opiskelumahdollisuuksia. Myös opiskelijan osaamisen arviointi- ja kehittämisosaaminen sekä opetus- ja oppimisprosessin toteuttaminen ja kehittäminen ovat osa ammattikorkeakoulussa työskentelevän ammattiosaamista. Opettajan tulee siis kiinnittää huomiota opetus- ja oppimisprosessin jatkuvaan parantamiseen ja erilaisten oppijoiden huomiointiin ohjaustilanteessa. Yhdenvertaisuuden tulisikin olla koko organisaation tausta-ajatuksena. Erityisesti opetus- ja ohjaustyössä ihmisten erilaisuuden huomioiminen ja hyväksyminen on keskeistä opiskelijoiden yhdenvertaisten mahdollisuuksien kannalta. Sitähän meiltä edellyttävät myös yhdenvertaisuuslaki, ihmisoikeusjulistus ja ennen kaikkea eettiset arvot.

KIRJOITTAJAT

Kirjoittajat

Bates Päivi, Kansainvälisten asioiden sihteeri
Hallintoyksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Burns Eila, opettajankouluttaja
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Hiitelä Erja, lehtori
Teknologiayksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Hirvonen Maija, projektipäällikkö ESOK-hanke
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Ikonen Hannu, koulutuksen kehittämispäällikkö
Hallintoyksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Korhonen Kristiina, opiskelijapalveluiden päällikkö
Hallintoyksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Koskimies, Helena, yliopettaja
Hyvinvointiyksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Lappalainen-Kajan Tarja, lehtori
Teknologiayksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Lerber Eeva-Liisa, opintopsykologi (8/2008 saakka)
Hallintoyksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Liukko Satu, viestinnän lehtori
Liiketoiminta ja palvelut -yksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Nurmi Heli, yliopettaja
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Nurminen Anne, viestinnän lehtori
Liiketoiminta ja palvelut -yksikkö
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Olsonen Marja, lehtori
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Perttula Suvi, informaattikko
Kirjasto- ja tietopalvelut
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Pirttimaa Raija, professori
opettajankoulutus
Oulun yliopisto

Pohjolainen Pirjo, kirjastonhoitaja
Kirjasto- ja tietopalvelut
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Salo Elina, edustajiston jäsen (8/2008 saakka)
JAMKO ry
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Vuorimaa Katja, tietopalvelusihteeri
Kirjasto- ja tietopalvelut
Jyväskylän ammattikorkeakoulu

LÄHTEET

Lähteet

Maija Hirvonen, Helena Koskimies & Raija Pirrtimaa: Erillisyydestä yhteisyyteen

A 18.9.1987/759. Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Viitattu 18.4.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1987/19870759>

Euroopan yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi 2007. Viitattu 1.12.2008. http://ec.europa.eu/employment_social/eyeq/index.cfm

ESOK-hankkeen esittely. 2007. Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa. Viitattu 10.10.2008. <http://www.esok.jyu.fi/>

Esteetön korkeakouluopiskelu -opas. 2007. Opetushallitus. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot. Viitattu 10.10.2008. http://www.oph.fi/koulutusoppaat/Esteeton_opas.pdf.

Konttinen, J-P. 2007. Vammaisten syrjintä. Teoksessa Syrjintä Suomessa. Lepola, O. & Villa S. Viitattu 10.10.2008. Ihmisoikeuksien Liitto. Hakapaino: Helsinki. 66-93.

Kuhn, T. 1994. Tieteellisten vallankumousten rakenne. Suom. Kimmo Pietiläinen. Alkuperäinen teos vuodelta 1962. Helsinki: Art House.

Kumpuvuori, J. & Högbacka. M. 2003. Vammaisten henkilöiden ihmisoikeudet Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 10.

Laaksonen, E. 2005. Esteetön opiskelu yliopistossa. Opetusministeriön julkaisuja 2005:6. Helsinki: Yliopistopaino.

L 11.6.1999 / 731. Suomen perustuslaki. Viitattu 18.4.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

L 3.4.1987/380 . Laki vammaisuuden perusteella vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista. Viitattu 18.4.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/smur/1987/19870380>.

L 20.1.2004/21. Laki yhdenvertaisuudesta. Viitattu 3.6.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>.

Mitä on esteettömyys? 2006. Invalidiliitto ry. Esteetön.fi -verkkosivut. Viitattu 10.10.2008 <http://www.invalidiliitto.fi/portal/esteeton.fi/fi/>

Monikulttuurisuuteen ja saavutettavuuteen liittyviä linjauksia. Viitattu 10.11.2008. <http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/linjaukset.html?lang=fi>

Opetusministeriön strategia 2015. Opetusministeriön julkaisuja 2003.11. viitattu 10.10.2008. <http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2003/>

Oppimisen esteet. 2007. Tampereen yliopiston saavutettavuus työryhmän raportti ja suositukset. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Pirttimaa, R. 2003. Tuetun työllistymisen alkuvaiheet ja kehittyminen Suomessa. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteellinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen laitos, erityispedagogiikka. Väitöskirja. e-thesis-sarja. Viitattu 3.6.2008. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/opett/vk/pirttimaa/>

Saloviita, T., Lehtinen, U. & Pirttimaa, R. 1997. Tie auki työelämään! Tuetun työllistymisen käyttäjäkeskeiset työtavat. Käsikirja. Jyväskylän yliopiston erityispedagogiikan laitoksen julkaisu.

Smull, M. W. & Bellamy, G. T. 1991. Community services for Adults with Disabilities. Policy Challenges in the Emerging Support Paradigm. Teoksessa L.H. Meyer, C. Peck & L. Brown (toim.). Critical Issues in the Lives of People with Severe Disabilities. Baltimore: Paul H. Brookes, 527–536.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. 2006. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006–2010. Opetusministeriön verkkosivut. Viitattu 10.10.2008. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/taiteen_ja_kulttuurin_saavutettavuus_opetusministerion_toimenpid

Taylor, S.J. 1988. Caught in the continuum: a critical analysis of the principle of the least restrictive environment. The Journal of The Association for Persons with Severe Handicaps 13 (1), 41–53.

Tunne oikeutesi – Pidä puolesi – Auta muitakin. Vammaisten ihmisoikeusopas. Vii-

tattu 3.6.2008. http://www.stopdiscrimination.info/fileadmin/pdfs/Nationale_Inhalte/Finland/040226_ihmisoikeusopas.pdf.

Vammaisten henkilöiden mahdollisuuksien yhdenvertaistamista koskevat yleisohjeet 1994. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 24.

Yhdistyneet Kansakunnat 1994. Standard Rules on Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities. Adopted by the United Nations General Assembly at its 48th session on December 1993 (Resolution 48/96).

Yhdistyneet Kansakunnat 1982. Vammaisia koskeva yleismaailmallinen toimintaohjelma. Päätöslauselma A/37/51, Yleiskokouksen asiakirjat, 37. istunto, liite numero 51.

Helena Koskimies: Esteettömän oppimisympäristön malli

Ahonen, R. & Kettinen, N. 2007. Esteettömyyskartoitus Jyväskylän ammattikorkeakoulun eritoimipisteissä. ESOK-JAMK -projekti 2007–2008.

Häkkinen, E. & Turunen, L. 2008. Fyysisen esteettömyyden kartoittaminen käytäjälähtöisesti [Elektroninen aineisto]: Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan toimipiste. Viitattu 1.9.2008. <https://oa.doria.fi/handle/10024/37914>

L 20.1.2004/21. Laki yhdenvertaisuudesta. Viitattu 1.9.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040021>.

L 22.4.1999/523. Henkilötietolaki. Viitattu 1.12.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990523>

L 21.5.1999/621. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Viitattu 1.12.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621>

Taskinen E. 2008. Korkeakouluopiskelijoiden lukivaikeudet ja hyvät käytännöt opiskelun tukemiseksi. Turun yliopiston opiskelijapalvelut, raportti.

Ylioppilastutkintolautakunta. Määräykset ja ohjeet. Viitattu 1.12.2008. <http://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/maaraykset/erityis/>

Satu Liukko & Anne Nurminen: Kirjoittamisvalmiuksien arviointi ja kirjoittamisen ohjaus

Clark, R. & Ivancic, R. 1997. *The Politics of Writing*. London and New York: Routledge.

Ivancic, R. 1998. *Writer and Identity. The Discoursal Construction of Identity in Academic Writing*. Amsterdam: Benjamins.

Keskeyttäneet ja keskeyttäneiden osuus opiskelijoita koulutusohjelmittain 2005–2007.2008. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. AMKOTA.

Linnakylä, P. 1986. Yleisestä kirjoittamisprosessista tehtävämukaisiin strategiioihin. *Kasvatus* 17/86, 257–264.

Luukka, M.-R. 2004. Tekstijä, luovuutta ja prosesseja. Näkökulmia kirjoittamiseen ja sen opetukseen. Teoksessa: M.-R. Luukka & P. Jääskeläinen (toim.). *Hiiden hirveä hiihtämässä: hirveä(n) ihana kirjoittamisen opetus. Äidinkielen opettajain liiton vuosikirja XLVIII*. Helsinki: ÄOL, 9–22.

Nygren, M. 2008. Lukivaikeus osana elämää. Aikuisten kokemuksia lukivaikeuden kanssa elämisestä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteen laitos.

Reither, J. A. 1985. Writing and knowing: toward redefining the writing process. *College English*, 47, 6, 620–628.

Taskinen, E. 2008. Korkeakouluopiskelijoiden lukivaikeudet ja hyvät käytännöt opiskelun tukemiseksi. Selvitys. Turun yliopiston opiskelijapalvelut.

Väliverronen, E. 2002. Kirjoittaminen prosessina. Teoksessa *Tieteellinen kirjoittaminen*. Toim. M. Kinnunen & O. Löytty. Tampere: Vastapaino, 83–94.

Erja Hiitelä, Kristiina Korhonen, Tarja Lappalainen-Kajan & Eeva-Liisa Lerber: Opiskelijoiden ohjaus mielenterveys- ja päihdeasioissa

Ammattikorkeakoululaki 351/2003.

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2005. *Huoli puheeksi*. Stakes. Oppaita 60/2005.

Erola, H. 2004. Ammattikorkeakouluopiskelijoiden hyvinvointi 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, 2004:16. Helsinki.

Helsingin ammattikorkeakoulu. 2006. Helsingin ammattikorkeakoulun päihdetoimintaohjelma.

Henkilötietolaki 523/1999.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun tutkintosääntö, 17.6.2008. Viitattu 13.9.2008. <http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/opiskelijana/saannot>

Järjestyslaki 612/2003.

Kalmanlehto, E. Suullinen tiedonanto 02.03.2004. Päihde/huumeikäytön tunnistaminen. Keski-Suomen sairaanhoitopiiri.

Kansanterveyslaki (1972/66) Valtion säädöstietopankki Finlex. Viitattu 13.9.2008. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066

Katajamäki, L., Pajulammi, M., Kivelä, C. & Ekman T. 2007. Toimintaohje päihdetapauksissa. Seinäjoen ammatillisen korkeakouluopetuksen kuntayhtymä.

Kunttu, K. 2007. Opiskelukyky on opiskelijan työkykyä. Julkaisussa: K. Kunttu (toim.) Opiskeluyhteisön terveydeksi. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiön oppaita 2.

Vainikainen, T. 2004. (toim.). Käsikkäin – Opas psyykkisesti oireilevien lasten ja nuorten omaisille. Omaisat mielenterveyden tukena Lounais-Suomen yhdistys ry.

Laaksonen, E. 2004. Ammattikorkeakoulujen henkilöstön ja opiskelijakuntien käsityksiä opiskelijoiden hyvinvoinnista. Opiskelijajärjestöjen tutkimussäätiö Otus ry. Työpapereita 1/2004. Helsinki.

Laki yksityisyyden suojasta 759/2004.

Laukkanen, E., Marttunen, M., Miettinen, S. & Pietikäinen, M. 2006. (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Duodecim.

Opiskelijaterveydenhuollon tavoitteiden ja sisällön kehittämistyöryhmän muistio. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistiota 2005:6. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Pakkokeinolaki 450/1987.

Päihdehuoltolaki 41/1986.

Rikoslaki 1304/1993.

Työturvallisuuslaki 738/2002.

Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – ESOK-hanke. 2008. Valtakunnallisen projektin sivusto. Viitattu 1.9.2008. <http://esok.jyu.fi/>.

Irti Huumeista ry. Viitattu 1.9.2008. <http://www.irtihuumeista.fi>

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Opinto-opas 2008 – 2009. Viitattu 1.9.2008. <http://www.jamk.fi/opiskelijoille/opinto-opas/palvelut>

Alkoholiohjelma 2004–2007 – Yhteistyön lähtökohdat. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:7. Sosiaali- ja terveysministeriö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kirjallisuutta ja linkkejä:

Dahl, P. & Hirschovits, T. 2002. Tästä on kyse – tietoa päihteistä. 4AD. Helsinki: Hakapaino 04.

Inkinen, M., Partanen, A. & Sutinen, T. 2000. Päihdehoitotyö. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Nuorten huumeidenkäytön ehkäisytoimikunnan mietintö. 2000: 3.

Opetusviraston tiedote 6.10. 2000. Koulujen huumetestauksissa oikeusturvaongelma.

Opetushallitus, huumetestejä koskeva muistio kouluille ja oppilaitoksille 18.10. 2000.

Poutala, M. 2001. Vaitiolosta opetustoimessa. Teoksessa Koulutuksen vuosikirja 2001–2002. A. Kolehmainen & E. Koski (toim.) Opettajien Kustannus Oy ja PS-kustannus. Forssan kirjapaino.

Päihdepalvelujen laatusuosituksset. 2002. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita 2002:3. Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto. Helsinki: Edita Prima Oy.

Salaspuro, M., Kiianmaa, K. & Seppä, K. 1998. (toim.). Päihdelääketiede. Duodecim. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Suomi ja huumeet –tietopaketti huumeista. 2001. 3. uudistettu painos. Irti Huumeista ry. Kirjapaino West Point Oy.

Vehkamäki P, & Tamminen–Dahlman A. 2004. Julkisuus ja tietosuoja opetustoimessa – opas koulujen ja oppilaitosten käyttöön, Opetushallitus 2004.

www.paihdesaatio.fi

www.paihdelinkki.fi

www.a-klinikka.fi

www.a-klinikkasaatio.fi

www.stakes.fi/neuvoa-antavat

www.elamantapaliitto.fi

www.irtihuumeista.fi

www.ttl.fi

www.finlex.fi

www.stm.fi

Heli Nurmi: Verkko-opetuksesta ja ohjauksesta

Aarnio, H. 2006 Oppijälhtöisyyttä ja yhteisöllisyyttä tietoverkkoja ja verkostoja hyödyntävään oppimiseen. Tutkimustuloksia DIANA-klinikalta. Hämeen ammattikorkeakoulu. Tampereen yliopisto, Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus, HAMK ja AKTT -julkaisuja 2.

Alamäki, A. & Luukkonen, J. 2002. eLearning. Osaamisen kehittämisen digitaaliset keinot: strategia, sisällöntuotanto, teknologia ja käyttöönotto. Helsinki: Edita.

Ihanainen P. 2008 Ammatillinen verkkopedagogiikka, esitys ITK08- Interaktiivinen Tekniikka Koulutuksessa konferenssissa 17.4.2008.

Ihanainen, P. & Nurmi H. 2007. Dialogihorisontti onnistuvassa verkko-oppimisessä. Teoksessa Ammattikasvatuksen soihdunkantoa, s.303–329. Jyväskylä: PS-kustannus, Opetus 2000.

Korhonen, V. 2007. Muuttuvat oppimisympäristöt yliopistossa? Tampere: Yliopisto Press.

Kullaslahti, J., Mänty I., Pruikkonen A. & Seilonen L. 2007. Tulevaisuuden eOpettaja. Yhteistyöllä malleja ja menetelmiä verkko-opetuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Hämeen ammattikorkeakoulun julkaisuja 6.

Leppisaari, I., Ihanainen, P., Nevgi, A., Taskila, V-M. , Tuominen, T. & Saari, S. 2008. Hyvässä kasvussa. Yhdessä kehittäen kohti ammattikorkeakoulujen laadusta verkko-opetusta. Korkeakoulujen arviointineuvostojen julkaisuja 4.

Luoto, I. & Leppisaari, I. 2005. (toim.) Kasvamassa verkko-opettajuuteen. Chydenius-instituutti – Kokkolan yliopistokeskus & Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu, Kokkola.

Nurmi, H. 2006. Voimaantuminen verkkovuorovaikutukseen. Teoksessa: A. Eteläpelto & J. Onnismaa. Ammatillisuus ja ammatillinen kasvu, Aikuiskasvatuksen 46. vuosikirja, 218–240. Kansanvalistusseura.

Oesch, K. 2007. Virtuaalinen voimaantuminen. Tapaustutkimus ammattikasvatuksen oppimisympäristön toimintaedellytysten ja tietokäytäntöjen kehitysmahdollisuuksista vuorovaikutteisen tieto- ja viestintäteknologian näkökulmasta. Acta Universitatis Tamperensis 1263.

Suvi Perttula, Pirjo Pohjolainen & Katja Vuorimaa: Kirjasto – kaikkien oppijoiden puolella

Ahonen, R. & Kettinen, N. 2007. Esteettömyyskartoitus Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimipisteissä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun ESOK-hankkeen julkaisematon raportti.

Alma mater omnibus. 2006. Helsingin yliopiston esteettömyyshankkeen raportti ja suositukset. Koonnut Esteettömyystyöryhmä ja Ritva Laaksovirta 29.12.2006. Julkaisematon raportti.

Asiakastytyväisyyskysely. 2008. Jyväskylän ammattikorkeakoulun asiakkaiden tyytyväisyys valtakunnallisessa kirjastojen asiakastytyväisyyskyselyssä huhtikuussa 2008. Julkaisematon raportti.

Bell, S. 2007. Dyslexia in the workplace. Videoitu luento Jyväskylän yliopistossa 25.8.2007. [Http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hallinto/esteetonjkl/beel](http://moniviestin.jyu.fi/ohjelmat/hallinto/esteetonjkl/beel).

Brown, D. & Screbalus, D. J. 1996. Introduction to the concelling profession. 2. ed. Nedham Heights, MA: Allyn & Bacon. Viitattu artikkelissa Puukari, Sauli & Launikari, Mika. 2008. Multicultural concelling: starting points and perspectives.

Disabled customers and the library. 2008. Leedsin yliopiston esteettömyyssivusto. <http://www.leeds.ac.uk/library/using/disab/>. Viitattu 4.9.2008.

ESOK – 2007 – Esteettömät oppimisympäristöt. 2008. Projektin kuvaus Jyväskylän ammattikorkeakoulun sivustolla. Viitattu 4.9.2008. [Http://www.jamk.fi/projektit/521](http://www.jamk.fi/projektit/521).

Esteettömyys. 2008. Ateneumin taidemuseon esteettömyyssivu. Viitattu 4.9.2008. [Http://www.ateneum.fi/default.asp?docId=11926](http://www.ateneum.fi/default.asp?docId=11926).

Esteetön kirjasto. 2008. Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjaston esteettömyyssivusto. [Http://www.jamk.fi/kirjasto/tietoakirjastosta/esteetonkirjasto](http://www.jamk.fi/kirjasto/tietoakirjastosta/esteetonkirjasto).

Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – ESOK-hanke. 2008. Valtakunnallisen projektin sivusto. Viitattu 4.9.2008. [Http://esok.jyu.fi/](http://esok.jyu.fi/).

Isaksson, E. 2006. Esteettömyys ja kirjastot. Teoksessa Alma mater omnibus. 2006. Helsingin yliopiston esteettömyyshankkeen raportti ja suositukset. Koonnut Esteettömyystyöryhmä ja Ritva Laaksovirta 29.12.2006.

Isaksson, E. 2007. Esteettömästi käsiksi kirjastoaineistoon. Helsingin yliopiston kirjastojen lehti Vekkari 7, 2005. Viitattu 4.9.2008. [Http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2005/07/esteettomyys_isaksson.html](http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2005/07/esteettomyys_isaksson.html).

Halminen, M. 2007. Esteettömyyskartoitus Viikin tiedekirjastossa. Helsingin yliopiston kirjastojen lehti Vekkari 7, 2005. Viitattu 4.9.2008. [Http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2005/07/esteettomyys.html](http://www.helsinki.fi/kirjastot/verkkari/2005/07/esteettomyys.html).

Hopkins, J. 2004. School library accessibility: the role of assistive technology. Teacher Librarian, Feb2004, 31, 3, 15–18. Viitattu 4.9.2008. [Http://www.jamk.fi/kirjasto,Nelli-portaali,EbscoAcademicSearchElite-tietokanta](http://www.jamk.fi/kirjasto,Nelli-portaali,EbscoAcademicSearchElite-tietokanta).

Häkkinen, E. & Turunen, L. 2008. Fyysisen esteettömyyden kartoittaminen käyttäjälähtöisesti: Jyväskylän ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveystieteiden toimipiste. Opinnäytetyö, sosiaali- ja terveystieteiden ala. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.9.2008. https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/37914/jamk_1210662360_9.pdf?sequence=1.

Multicultural guidance and counselling. 2008. Theoretical foundations and best practices in Europe. Ed. by M. Launikari and S. Puukari. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research. & CIMO.

Mäkelä, N. 2008. YK:n yleissopimus vammaisten oikeuksista astuu voimaan. http://www.ykliitto.fi/tiedottaa/uutiset/ykn_yleissopimus_vammaisten_oikeuksista_astuu_voimaan.

Nissilä, P. & Lairio, M. 2008. Multicultural counselling competencies – Training implications for diversity-sensitive counselling. In Multicultural guidance and counselling. 2008. Theoretical foundations and best practices in Europe. Ed. by M. Launikari and S. Puukari. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research. & CIMO, 203–216.

Pietilä, P. 2007. Kohti esteettömämpää Turun yliopistoa. Vammaisasiamies-projektin loppuraportti. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 4.9.2008. www.utu.fi/opiskelu/opinnot/vammaisopiskelija/loppuraportti.doc.

Pohjolainen, P. & Perttula, S. 2007. E-kirjojen suosio on kasvussa. OTE – Opetus ja teknologia 5, 25–26.

Puukari, S. & Launikari, M. 2008. Multicultural counselling: starting points and perspectives. In Multicultural guidance and counselling. 2008. Theoretical foundations and best practices in Europe. Ed. by M. Launikari and S. Puukari. Jyväskylä: University of Jyväskylä, Institute for Educational Research. & CIMO.

Skat Nielsen, G. & Irvall, B. 2006. Esteetön kirjasto. Kirjastonkäytön saavutettavuuden varmistaminen: työkalupakki. Suomen oloihin sovellettu Anneli Äyräs. Helsinki: Opetusministeriö. Alkuperäisteos Access to libraries for person with disabilities. Viitattu 4.9.2008. http://www.minedu.fi/OPM/Kirjastot/tyoeryhmaet_ja_selvitykset/esteettomyys/esteeton_kirjastonkaytto.pdf.

Skat Nielsen, G. & Irvall, B. 2005. Access to libraries for person with disabilities – Checklist. IFLA professional reports 89. The Hague: International Federation of Library Associations and Institutions. Viitattu 4.9.2008. <http://www.ifla.org/VII/s9/nd1/iflapr-89e.pdf>.

Sue, D.W., Arrendo, P. & McDavis, R.J. 1992. Multicultural counselling competences and standards. A call to the profession. *Journal of Counselling and Development* 70, 477–486. Viitattu artikkelissa Puukari, S. & Launikari, M. 2008. Multicultural counselling: starting points and perspectives.

Säisä, K. & Virtanen, S. 2008. Esteettömyyttä opiskelijaelämään: esteettömyysteemaviikko. Elektroninen oppinäytetyö, sosiaali- ja terveysala. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 4.9.2009. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jamk-1198148365-1>.

Eila Burns & Marja Olsonen: Jokainen jaksaa omalla tavallaan – kokemuksia ammattikorkeakouluopinnoista

Esteetön opiskelu korkea-asteen oppilaitoksissa – ESOK-hanke. Viitattu 30.9.2008. <http://esok.jyu.fi/>

Jokilampi, A. ja Loimaranta, V. (2008). Lääketieteen opiskelijoiden opiskeluun käyttämä aika ja opiskelutavat. Turun yliopisto. Avoin yliopisto.

www.med.utu.fi/tutke/ajankohtaista/ajankaytto/Ajankayton_tutkimus.pdf. Viitattu 30.9.2008.

Oppimisen esteet. Tampereen yliopiston saavutettavuustyöryhmän raportti ja suositukset (2007). Tampereen yliopisto. Tampereen yliopisto tänään ja huomenna 74-julkaisusarja. Viitattu 30.9.2008. www.uta.fi/otuke/materiaalit/Oppimisen_esteet_2007.pdf

Suomen perustuslaki. 11.6.1999/731. Viitattu 30.9.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tasa-arvolaki. 2005. Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta, 232/2005. Viitattu 30.9.2008. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050232>

Tuovinen, K. (2006) Yhdenvertaisuus puntarissa –opiskelijan puheenvuoro. Opiskelijoiden kokemuksia yhdenvertaisuuden toteutumisesta Savonia-ammattikorkeakoulussa ja Kuopion yliopistossa. Savonia-ammattikorkeakoulun julkaisusarja D 1/2006. Kuopio.

Yhdenvertaisuuslaki.20.1.2004/21. Viitattu 30.9.2008.
<http://www.finlex.fi/linkit/sd.20040021>.

LIITTEET

LIITE 1

OHJE KEVÄÄN 2008 VALINTAKOKEIDEN YKSILÖLLISISTÄ JÄRJESTELYISTÄ

YLEISTÄ

Valintakokeisiin liittyvien yksilöllisten järjestelyjen tavoitteena on vähentää vammasta, pitkäaikaissairaudesta tai oppimisen vaikeudesta aiheutuvaa haittaa ja siten edistää yhdenvertaisuuden toteutumista koulutukseen hakeutumisessa (Yhdenvertaisuuslaki 2004).

YKSILÖLLISET JÄRJESTELYT

Järjestelyjen sisältö ja toteutus määrittyy hakijan tarpeen ja valintakoetilanteen mukaan. Hakijan on esitettävä lääkärintodistus tai muun asiantuntijan antaman selvitys yksilöllisten järjestelyjen tarpeesta. Vaadittavien todistusten ja järjestelyjen hyväksymisessä voidaan noudattaa samoja periaatteita kuin YTL:n määräyksissä koskien ylioppilastutkintoja. Hakija ottaa ennen valintakoetta yhteyttä ammattikorkeakoulun hakutoimistoon. Opintoimiston suunnittelija Kaija Päätalo vastaa erityisjärjestelyjä koskeviin kysymyksiin. Kukin koulutusyksikkö vastaa valintakokeiden yksilöllisistä järjestelyistä omalta osaltaan.

ESIMERKKEJÄ

Seuraavassa on esimerkkejä siitä, miten hakijan erityisiin tarpeisiin voidaan vastata. Tarpeet ovat aina yksilöllisiä, joten niistä on hyvä neuvotella hakijan kanssa.

Kuulovammainen hakija

- Mahdollisimman edullinen istumapaikka suhteessa äänentoistolaiteisiin ja / tai puhujaan
- Erityisjärjestelyt erillisessä huoneessa
- Syntymästään kuuro henkilö on viittomakielinen (vieraskielinen) ja hän voi tarvittaessa käyttää tulkkia ja em. järjestelyjä.
- Lisäaika haastattelussa

Hakija, jolla on lukemis- ja / tai kirjoittamisvaikeus

- Mahdollisuus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta tai kirjoituskonetta erillisessä tilassa
- Lisäaika kuullunymmärtämiskokeen lopussa
- Lisäaika kirjallisessa kokeessa
- Isokirjaimiset tehtävät
- Erillinen koetila

Hakija, jolla on jokin muu vamma tai sairaus

- Oikeus käyttää vastausten kirjoittamiseen tietokonetta tai kirjoituskonetta erillisessä tilassa
- Lisäaika kuullunymmärtämiskokeen lopussa
- Lisäaika kirjallisessa kokeessa
- Erillinen koetila
- Isokirjaimiset tehtävät
- Vapautus optisen vastauslomakkeen täyttämisestä
- Tehtävät pistekirjoituksella
- Tehtävät tekstitiedostoina levykkeillä
- Lisäaika haastattelussa

Yhteystiedot: Suunnittelija Kaija Päätalo
(nuorten ja aikuiskoulutuksen yhteishakuvastaava, esteettömyysasiat)
puh. 040 583 2786

Yksikkökohtainen yhteystieto: täydentyy yksiköittäin.

OPISKELIJAN ERITYINEN TUEN TARVE OPISKELUSSA OHJEET YKSILÖLLISEN TUEN JÄRJESTÄMISEEN

YLEISTÄ

Opiskelun toteutusmuotoja ja oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja toteutettaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota opetuksen ja oppimisympäristöjen yleiseen esteettömyyteen ja saavutettavuuteen. Yleinen saavutettavuus lisää kaikkien – niin opiskelijoiden, henkilöstön että yhteistyökumppaneidenkin – tasavertaista osallistumismahdollisuutta ammattikorkeakoulu yhteisössä (Jyväskylän ammattikorkeakoulun tasa-arvosuunnitelma 2008).

Opiskelijalla voi opiskelunsa eri vaiheissa olla erityisiä tuen tarpeita. Tuen tarve voi olla akuutti tai, se on voinut olla opiskelijalla jo tiedossa oppilaitokseen tullessaan. Erityisen tuen tarve opiskelussa voi liittyä opiskelijan

- elämäntilanteeseen,
- fyysiseen tai psyykkiseen sairauteen,
- psyykkiseen uupumiseen,
- vammaan,
- lukemiseen, kirjoittamiseen tai muuhun oppimiseen liittyvään vaikeuteen,
- erilaiseen kieli- tai kulttuuritaustaan.

Yksilöllisiä järjestelyjä voidaan toteuttaa myös silloin, kun tuen tarve on lyhytaikaista. Opiskelijan yksilöllisen tuen järjestämisen tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista koulutukseen hakeutumisessa ja koulutuksen läpäisemisessä (Yhdenvertaisuuslaki 2004, 5§).

Opiskelijalla tulee olla "matalan kynnyksen" mahdollisuus ottaa puheeksi kokemansa erityinen tuen tarve. Luontevinta on keskustelu joko opintojakson opettajan, opettajatutorin, opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa. Jos tuen tarpeeseen ei löydy riittävän hyvää ratkaisua, niin opiskelijalla on mahdollisuus saada neuvontaa yksiköiden opintojen ohjaajilta ja opintopsykologilta.

Ammattikorkeakoulun henkilöstöllä on salassapitovelvollisuus suhteessa opiskelijoiden henkilötietoihin. Salassa pidettäviä arkaluonteisia tietoja ovat esimerkiksi henkilön uskonnollista vakaumusta tai terveydentilaa kuvaavat tiedot.

Opiskelijasta oppilaitoksessa kerättävät tiedot tulee olla opetuksen järjestämisen kannalta tarpeellisia. Mikäli erityistapauksessa on tarpeen kerätä joitain muita henkilötietoja, tietojen tarpeellisuus pitää pystyä perustelemaan.

Toisen henkilön ominaisuuksia, henkilökohtaisia oloja tai taloudellista asemaa koskevat tiedot kuuluvat viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain vaitiolosäännöksen piiriin. Lainkohta säättää vaitiolovelvollisuudelta sille, joka henkilötietojen käsittelyyn liittyviä toimenpiteitä suorittaessaan on saanut tietää jotakin edellä mainittuja tietoja toisesta henkilöstä. Vaitiolosäännöstä sovelletaan myös tilanteisiin, joissa henkilötietoja ilmaistaan suullisesti.

Henkilötietolaki velvoittaa rekisterinpitäjää toteuttamaan tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi mm. asiattomalta pääsylvä tietoihin. Arkaluonteisten henkilötietojen suojaamiseen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Periaatteena on, että jokainen työntekijä voi käsitellä vain niitä henkilötietoja, joita hän tarvitsee työtehtävissään. (Ammattikorkeakoululaki 351/2003, Hallintolaki 434/2003, Henkilötietolaki 523/1999, Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999, Yhdenvertaisuuslaki 2004.)

YKSILÖLLINEN TUKI

Yksilöllisen tuen sisältö ja toteutus määrittyy opiskelijan tarpeiden ja elämäntilanteen mukaan. Ensimmäistä kertaa tukea hakiessaan opiskelija voi esittää asiantuntijan antaman selvityksen erityisestä tuen tarpeesta. Lausunto ei ole välttämätön. Tuen tarve voidaan todeta myös opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa käydyssä keskustelussa.

Tuki voi koskea erilaisia opetus- ja ohjaustilanteita, oppimisympäristöjä ja tenttitilanteita. Mainituissa tilanteissa järjestelyt voivat liittyä esimerkiksi seuraavia:

- opetus- ja tenttitilanteiden järjestelyt (osallistuminen Sujuvuutta kirjoittamiseen – Tsemppis opintojaksolle, mahdollisuus tukiopetukseen, lisäaikaan, lisävalaistukseen tai muihin tilajärjestelyihin),
- apuvälineisiin (esim. mahdollisuus käyttää tietokonetta, henkilökohtaisia tietokone-ohjelmia, tai muuta apuvälinettä kuten pistenäyttöä tai induktiota),
- materiaaleihin (esim. mahdollisuus saada opetusmateriaalia etukäteen, koekysymykset pistekirjoituksena tai tavallista suuremmalla fonttikoolla),
- palveluihin (esim. mahdollisuus käyttää tulkkia tai henkilökohtaista avustajaa).

Eriyistä tukea tarvitsevalla opiskelijalla on yhdenvertainen oikeus valvontaan tenttitilanteissa. Mikäli opiskelija joutuu käyttämään tentissä omaa apuvälinettä, esimerkiksi tietokonetta, ammattikorkeakoulun edustajalla on oikeus tarkistaa laitteen tiedostot ja ohjelmat ennen tentin alkua.

Myönnetystä yksilöllisistä järjestelyistä tehdään merkintä hakijan henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaan (eHOPS). Hakijalla on velvollisuus ilmoittaa muutoksista olosuhteissa, jotka ovat tuen myöntämisen perusteena.

PROSESSI

Opiskelija ja / tai opettaja ottaa puheeksi opiskelijan erityisen tuen tarpeen. Jos tuen tarve on tiedossa jo opiskelun alkuvaiheessa (esim. vamma, sairaus, luki- vaikeus tms.), opiskelija merkitsee tiedon erityisestä tuen tarpeesta eHOPSiin ja keskustelee siitä opettajatutorinsa kanssa. Opiskelija hakee yksilöllisiä tukijärjestelyjä erillisellä lomakkeella. Hän liittää tarvittaessa asiantuntijan lausunnon erityisestä tuen tarpeesta hakemuksensa liitteeksi. Lausunto ei ole välttämätön.

Opiskelija toimittaa hakemuksen opintojen ohjaajalle. Opiskelija voi halutesaan keskustella ja sopia yksilöllisistä tukimahdollisuuksista opintojen ohjaajan kanssa. Hakemus allekirjoitetaan ja toimitetaan koulutuspäällikön tai koulutus- ja t&k -päällikön hyväksyttäväksi.

Yksilöllisen järjestelyn voi kirjata esimerkiksi seuraavasti:

Opiskelija osallistuu Sujuvuutta kirjoittamiseen – Tsemppis opintojaksolle ___ lähtien.

Opiskelija saa tukiopestusta _____ opintojaksossa ___ tuntia.

Opiskelijalle annetaan opintojaksojen materiaali etukäteen.

Kirjoittamista vaativissa tehtävissä opiskelijalle annetaan mahdollisuus käyttää tekstinkäsittelyohjelmaa.

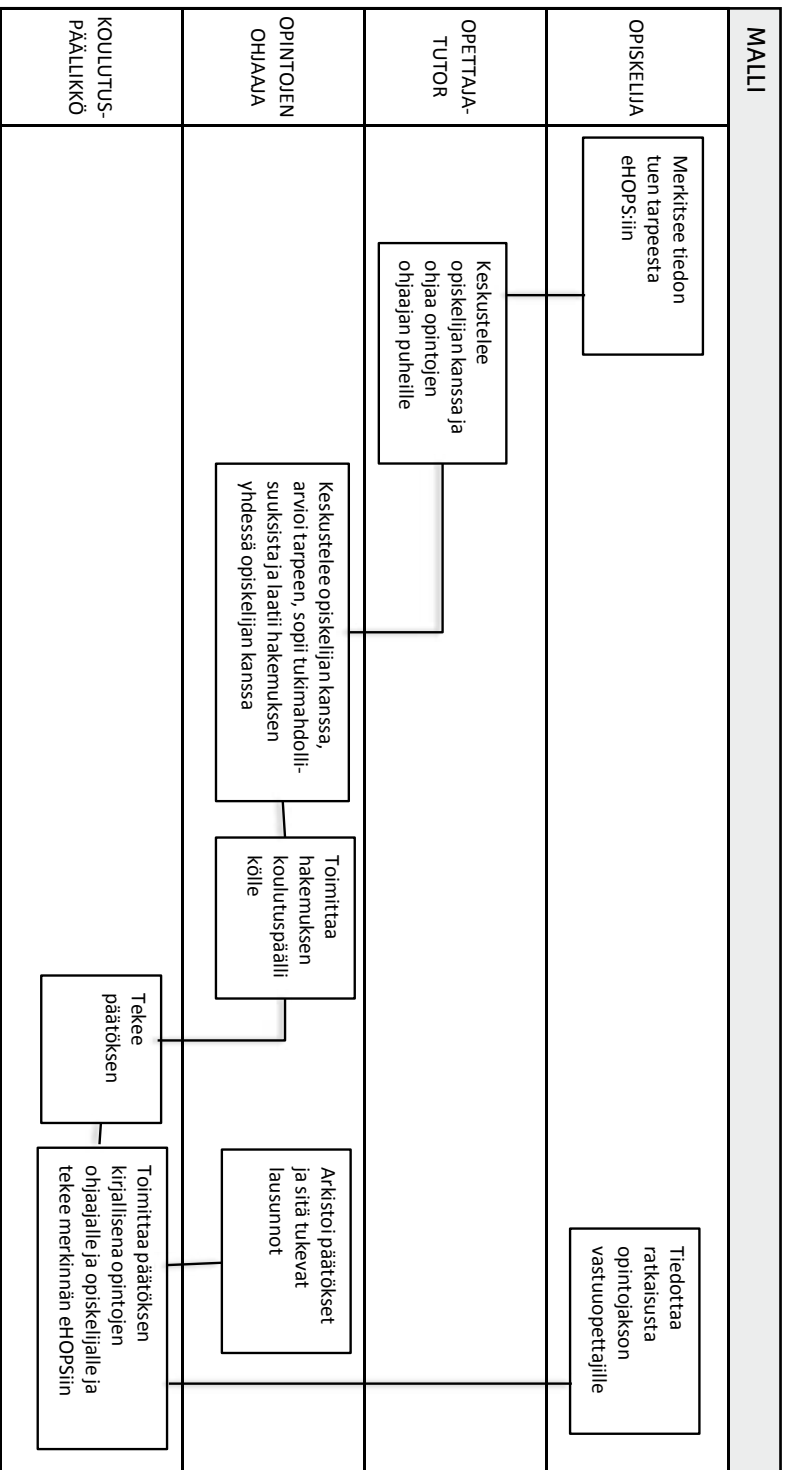
Opiskelija saa tukea tiedonhankintaan ___ tuntia.

Opiskelijalle annetaan lisää aikaa _____ -opintojakson tentissä ___ tuntia.

Koulutuspäällikkö toimittaa kirjallisen päätöksen opintojen ohjaajalle ja opiskelijalle sekä tekee siitä merkinnän eHOPSiin.

Opintojen ohjaaja arkistoi päätökset ja sitä tukevat lausunnot.

Opiskelijan vastuulla on päätöksen mukaisten ratkaisujen tiedottaminen opintojaksoja vastuuopettajille.

OPISKELIJAN ERITYINEN TUEN TARVE OPISKELUSSA OHJEET YKSILÖLLISEN TUEN JÄRJESTÄMISEEN

OIKEUS YKSILÖLLISEEN TUKEEN

Olet oikeutettu yksilölliseen tukeen opiskelussasi silloin, kun sinulla on erityisiä tuen tarpeita. Yksilöllisen tuen järjestämisen tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista koulutukseen hakeutumisessa ja koulutuksen läpäisemisessä (Yhdenvertaisuuslaki 2004, 5§).

Erityisen tuen tarve opiskelussa voi olla akuutti, tai se on voinut olla tiedossa jo opintojen alkuvaiheessa. Se voi liittyä

- elämäntilanteeseen,
- fyysiseen tai psyykkiseen sairauteen,
- psyykkiseen uupumiseen,
- vammaan,
- lukemiseen, kirjoittamiseen tai muuhun oppimiseen liittyvään vaikeuteen,
- erilaiseen kieli- tai kulttuuritaustaan.

Yksilöllisiä järjestelyjä voidaan toteuttaa myös silloin, kun tuen tarve on lyhytaikaista.

YKSILÖLLINEN TUKI

Voit itse voi ottaa puheeksi kokemasi tuen tarpeen joko opintojakson opettajan, opettajatutorin, opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa. Jos tuen tarve on tiedossa jo opintojen alkuvaiheessa, voit halutessasi merkitä sen tiedoksi eHOPSiin.

Yksilöllisiin järjestelyihin liittyvää neuvontaa sinulle antavat opintojen ohjaajat ja opintopsykologi. Ensimmäistä kertaa tukea hakiessasi keskustele siitä opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa tai esitä asiantuntijan antama selvitys erityisestä tuen tarpeestasi.

Tuki voi koskea erilaisia opetus- ja ohjaustilanteita, oppimisympäristöjä ja tenttitilanteita. Sinulla on yhdenvertainen oikeus valvontaan tenttitilanteissa. Jos joudut käyttämään tentissä omaa apuvälinettä, esimerkiksi tietokonetta, ammattikorkeakoulun edustajalla on oikeus tarkistaa laitteen tiedostot ja ohjelmat ennen tentin alkua.

Myönnettyistä yksilöllisistä järjestelyistä tehdään merkintä henkilökohtaiseen opintosuunnitelmaasi (eHOPS). Sinulla on velvollisuus ilmoittaa muutoksista olosuhteissa, jotka ovat tuen myöntämisen perusteena.

Ammattikorkeakoulun henkilöstöllä on vaitiolovelvollisuus suhteessa opiskelijoiden henkilökohtaisiin tietoihin (Ammattikorkeakoululaki 2003; Henkilötietolaki 1999; Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 1999).

PROSESSI

1) eHOPS

Voit ottaa kokemasi yksilöllisen tuen tarpeen puheeksi opintojakson opettajan, opettajatutorin, opintojen ohjaajan tai opintopsykologin kanssa. Voit myös halutessasi merkitä tiedon tuen tarpeestaan eHOPSiin ja keskustella siitä opettajatutorinsa kanssa. Myös opettaja voi tarvittaessa ottaa asian puheeksi kanssasi.

2) Hakemus

Voit hakea yksilöllisiä tukijärjestelyjä erillisellä lomakkeella. Liitä hakemukseesi asiantuntijan lausunto erityisestä tuen tarpeesta. Lausunto ei ole välttämätön. Toimita hakemus opintojen ohjaajalle. Hakemuksessa annat suostumuksen tietojen välittämiseen.

3) Keskustelu opintojen ohjaajan kanssa

Keskustele ja sovi yksilöllisistä tukimahdollisuuksista opintojen ohjaajan kanssa. Hakemus kirjataan ja toimitetaan koulutuspäällikön tai koulutus- ja t&k -päällikön hyväksyttäväksi.

4) Päätös

Koulutuspäällikkö toimittaa kirjallisen päätöksen myönnetystä yksilöllisestä tuesta sinulle ja opintojen ohjaajallesi sekä tekee siitä merkinnän eHOPSiin. Opintojen ohjaaja arkistoi päätökset ja sitä tukevat lausunnot tietosuojalakia noudattaen.

5) Päätöksestä käytäntöön

Vastuullasi on päätöksen mukaisten ratkaisujen tiedottaminen opintojaksoja vastuuopettajille. Vastuullasi on myös erityiseen tuen tarpeeseen liittyvistä muutoksista tiedottaminen opintojen ohjaajalle.

OPISKELIJAN ERITYINEN TUEN TARVE OPISKELUSSA
HAKEMUS YKSILÖLLISEN TUEN JÄRJESTÄMISESTÄ

Opiskelijan nimi ja opiskelijanumero _____

Tarvitsen opiskelussani erityistä tukea.

Olen keskustellut erityisestä tuen tarpeestani opintojen ohjaajan kanssa. Asian-
tuntijan lausunto on liitteenä: kyllä___ / ei___.

Tarvitsen yksilöllistä tukea erityisesti seuraavien opintojen suorittamisessa:

Haen seuraavia tukijärjestelyjä: _____

Haen tukea ajalle _____.

OPISKELIJAN SUOSTUMUS TIETOJEN VÄLITTÄMISEEN.

Tämän hakemuksen tiedot ovat opettajatutorin _____
opintojen ohjaajan _____ ja koulutuspäällikön _____
luettavissa ja tiedossa.

Jyväskylässä _____
opiskelija

Jyväskylässä _____
opintojen ohjaaja

Opiskelijan tulee itse ilmoittaa sovituista järjestelyistä sekä opintojakson alussa
vastuopettajalle että tenttiin ilmoittautumisen yhteydessä.

KOULUTUSPÄÄLLIKÖN HYVÄKSYNTÄ

1.1.2009
luottamuksellinen

PÄÄTÖS YKSILÖLLISISTÄ TUKIJÄRJESTELYISTÄ

Opiskelijan nimi _____

Hyväksytyt seuraavat tukijärjestelyt:

Tukijärjestelyt myönnetään ajalle _____.

Merkintä eHopsiin tehty _____
päiväys

Evätty _____

Perustelut _____

Jyväskylässä _____
koulutuspäällikkö

LIITE 5

OPISKELIJAN HOITONOHJAUSSOPIMUS

nimi _____ syntymäaika _____

osoite _____

sähköpostiosoite _____ puhelinnumero _____

koulutusohjelma _____ ryhmätunnus _____

Sitoudun päihteiden väärinkäyttöni takia seuraaviin asioihin:

hakeudun hoitoon päihdeongelmani hallintaan saamiseksi

Hoitopaikan nimi- ja osoitetiedot sekä yhteyshenkilön nimi, puhelinnumero ja s-postiosoite

suoritan hoitokäynnit saamieni ohjeiden mukaisesti

annan opettajatutorille luvan olla yhteydessä yllämainittuun hoitopaikkaan hoitoon liittyen

Opettajatutorin nimi, sähköpostiosoite ja puhelinnumero

toimitan kaikista sairauspoissaoloistani terveydenhoitajan, opintopsykologin tai lääkärintodistuksen opettajatutorille

en tule päihtyneenä Jyväskylän ammattikorkeakoulun alueelle tai oppimistilanteisiin

Olen keskustellut päihdeongelmastani seuraavien tahojen kanssa:

opettajatutor vertaistutor

opiskeluterveydenhoitaja opintopsykologi

oppilaitospastori opintojen ohjaaja

joku muu, mikä _____

Muuta hoitonojaukseen liittyvää huomioitavaa:

Paikka ja aika _____

Opiskelijan allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Opettajatutorin allekirjoitus _____

Nimenselvennys _____

Tämä lomake on allekirjoitettu kahtena, samansisältöisenä kappaleena. Alkuperäinen lomake säilytetään opintojen ohjaajan työhuoneessa lukollisessa kaapissa. Kopio lomakkeesta lähetetään opiskeluterveydenhuoltoon.

JYVÄSKYLÄN AMMATTIKORKEAKOULUN
Julkaisuja

MYynti JA JAKELU

Jyväskylän ammattikorkeakoulun kirjasto
PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35
40200 Jyväskylä
Puh. 040 552 6541
Faksi (014) 449 9695
Sähköposti: julkaisut@jamk.fi
www.jamk.fi/kirjasto
www.tahtijulkaisut.net

www.jamk.fi/kirjasto

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

PL 207, 40101 Jyväskylä
Rajakatu 35, 40200 Jyväskylä
Puh. 020 743 8100
Faksi (014) 449 9700
Sähköposti: jamk@jamk.fi
www.jamk.fi

AMMATILLINEN OPETTAJAKORKEAKOULU

HYVINVOINTIYKSIKKÖ

LIIKETOIMINTA JA PALVELUT -YKSIKKÖ

TEKNOLOGIAYKSIKKÖ